VILÁG PROLETÁRJAI, EGYESÜLJETEK!

TÁRSADALMI SZEMLE

A MAGYAR
SZOCIALISTA
MUNKÁSPÁRT
ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

6

XIV. ÉVFOLYAM 1959. JÚNIUS

Szerkesztoseg Budapest, V, Nador utca 28 Tel 124—475

Kiadja a Kossuth Konyv- es Lapkiado Vallalat

Kiadohivatal VI, Revay utca 16 Telefon 116—660*

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizetheto minden partszervezetben, a Kossuth Kiado megyei es keruleti kirendeltsegeinel csekkszamlaszam 01915003, a Posta Kozponti Hirlap Irodanal (Bp V, Jozsef nador ter 1) es barmely postahivatalanal Elofizetesi dij negyed evre 8,— Ft, felevre 16,— Ft, egesz evre 32 — Ft Csekkszamlaszam egyeni 61218, kozuleti 61066, vagy atutalas a MNB 47 sz folyoszamlajara) Lapunk regebbi peldanyai kaphatok a Posta Kozponti Hirlapiroda ujsagboltjaban Budapest, V, Jozsef Attila u 3

Az utolso kezirat nyomdaba erkezett 1959 junius 16

Megjelent 38 000 peldanyban Felelős kiado Vass Henrik

16911/2 — Zrinyi Nyomda Budapest Felelős Bolgar Imre

TÁRSADALMI SZEMLE
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA
XIV. ÉVF. 6. SZÁM BUDAPEST 1959. JÚNIUS HÓ

Pártegység és demokratikus centralizmus

Írta **PÉCSI FERENC**

Az ellenforradalomból és az azóta eltelt évekből sok tanulságot meríthettünk. Ezek közül is egyike a legfontosabbaknak, hogy a párt egységét valóban úgy kell őriznünk, mint a szemünk fényét.

A párt egysége nélkül nincs munkásegység és nem lehet népi, nemzeti egység sem. Pártegység nélkül nem juthat érvényre a munkásosztály vezetőszerepe, súlyos veszélybe sodródik a munkáshatalom, melynek megvédése, biztosítása pedig mindenekelőtt való. De jól megtanulhattuk azt is, hogy az egység a pártban nem valósulhat meg pusztán kinyilatkoztatás által, parancsszóra, hogy úgy mondjuk, a „szűzanya parancsára".

Az egység alapja és legfőbb biztosítéka a párt következetes marxista—leninista politikája. A közös ideológia, a jó politika, a szervezeti és cselekvésbeli egység, a szocializmus felépítéséért folytatott következetes harc kovácsolja össze forradalmi pártjukban a kommunistákat. A marxizmus—leninizmus helyes alkalmazása a gyakorlatban viszont csak akkor lehetséges, ha a pártvezetés fenn, középen és lenn éberen figyel a párttagok szavára, véleményére, rendszeresen számot ad munkájáról, a kommunisták kölcsönös bizalomban és megbecsülésben élnek a munkásokkal, s a dolgozók legkülönbözőbb rétegeivel. *A pártdemokrácia* érvényesítése tehát egyik fontos előfeltétele annak, hogy a párt politikája helyes maradjon. Ime, egyenes vonal vezet a pártdemokráciától a pártegységig. Ezt az egyenes, következetes vonalat képviselte az elmúlt években a Magyar Szocialista Munkáspárt politikája, ezért egységes pártunk, amely most a pártdemokrácia fontos megnyilvánulására, a *kongresszusra* készül.

II.

Pártegység és pártdemokrácia tehát szorosan összetartoznak. Az ellenforradalom előtti években voltak olyanok, „baloldali" elhajlók, akik, ha mást is hirdettek szavakban, mégis azt tartot-

EÖTVÖS EGYETEM
RÉGÉSZETI INTÉZET
Marx 499

ták, hogy a párton belüli demokrácia fejlesztése törvényszerűen veszélyezteti a párt egységét, amelyet csak a — általuk helytelenül értelmezett — centralizmus óv meg. Mások pedig a pártdemokráciának jobboldali, kispolgári, anarchista értelmezést adtak, s lebecsülték a centralizmust, a pártfegyelmet. Pedig a frakciós csoportosulások szabadsága a párt sorainak bomlásához, a proletárdiktatúra meggyengüléséhez vezet, teljesen ellentétes a pártdemokráciával.

Helytelen a centralizmus szembeállítása a demokráciával, hiszen éppen *a demokratikus centralizmus következetes érvényrejutása biztosítja, hogy a munkásosztály forradalmi pártja, betölthesse történelmi feladatát.* Miért?

Gyengíti-e a pártdemokrácia a pártegységet? Éppen fordítva áll a dolog. Mi nem vitaklubot, valamiféle öncélú demokráciát akarunk, hanem azt, hogy a párttagok aktivitása a szocializmus építésében fokozódjék, szilárduljon a párt ideológiai, politikai, szervezeti és cselekvésbeli egysége, erősödjék a proletárfegyelem. Ha viszont nincs lenini értelemben vett demokrácia a pártban — eluralkodik a személyi kultusz, nem kollektív a vezetés, nem érvényesülhet a párttagoknak a szervezeti szabályzatban foglalt joga —, akkor a vezetés óhatatlanul nagy hibákat vét előbb-utóbb meglazul a pártegység is, termőtalaja támad az elvtelen frakcióknak, s mindez aláássa a fegyelmet is a pártban. *Vasfegyelem, centralizmus nélkül nem lehet pártdemokrácia sem.*

Éppen ennek történelmi „iskolapéldáját" láthattuk, tapasztalhattuk 1949—53 között. Ebben az időben a személyi kultusz következményeként súlyos kárt szenvedett a demokratikus centralizmus elve a pártban. Látszólag egységes cselekvés, elvi egyetértés, fegyelem, centralizmus volt, de a valóságban a párttagság véleménye — a pártdemokrácia sorvadása miatt — csak részben befolyásolhatta a központi elhatározásokat, s ez is hozzájárult, hogy ebben az időszakban helytelen politikai, gazdasági döntések is születtek, amelyek meglassították, sőt visszavetették szocialista fejlődésünket. A párttagok egyre elégedetlenebbé váltak a vezetéssel szemben, s ez többek között passzivitásban és közömbösségben is megnyilvánult, meglazult a fegyelem is.

Az ellenkező előjelű folyamatot tapasztalhattuk a pártban az 1956-os ellenforradalom után. Ennek az időszaknak részletesebb elemzésére később visszatérünk, csak megemlítjük, hogy a marxista—leninista politika talaján, mindenekelőtt a revizionista nézetek, továbbá a szektarianizmus elleni harcban kovácsolódott ki ismét a Magyar Szocialista Munkáspárt egysége. Az egység megszilárdulása kedvezően hatott a párton belüli demokrácia fejlődésére is, s ez megint kedvezően hatott vissza a pártonbelüli fegyelem és centralizmus; az egység megerősödésére. Ez a pozitív folyamat napjainkban is tart.

E két történelmi időszakra történt vázlatos utalás csak pél-

dázni kívánja, hogy *a pártegység és pártdemokrácia erősödése vagy gyengülése (nem mechanikusan értve) párhuzamosan halad, s egymással kölcsönhatásban áll.*

De elöljáróban hangsúlyozni kell, hogy a pártbeli demokrácia, s a pártegység sem *abszolút* fogalmak. *Az adott történelmi körülmények, a munkásosztály érdekei, a szocializmus, a kommunizmus felépítésének lehetőségei határozzák meg azt, hogy a demokrácia milyen mérvét, s módszereit honosíthatjuk meg az adott időszakokban.* Lenin, a „Mi a teendő?" című művében kifejtette a demokrácia hallatlan előnyeit, de ugyanakkor leleplezte és ostorozta azokat, akik általában, a történelmi adottságoktól és lehetőségektől elvonatkoztatva fecsegnek róla. Mint kifejtette, ideális viszonyok mellett: „A pártember politikai pályafutásának minden lépése (a szó szoros értelmében) általános ellenőrzés alatt áll, ami automatikusan működő mechanizmust teremt, s ez eredményezi azt, amit a biológiában a »legalkalmasabbak megmaradásának« neveznek. A teljes nyilvánosság, a választhatóság, és az általános ellenőrzés útján történő »természetes kiválasztás« biztosítja azt, hogy minden funkcionárius végül a »megfelelő helyre« kerül, az erejének és képességeinek leginkább megfelelő munkát végzi, saját bőrén érzi hibáinak minden következményét, és mindenki láthatja, hogy fel tudja-e ismerni és el tudja-e kerülni hibáit."[1]

Ime Lenin hallatlan tömörséggel jellemzi (hogy úgy mondjuk, lombikban szemügyre véve), a demokrácia nagy előnyeit, az ellenőrzés és a kiválasztás — elméletileg — automatikusan működő mechanizmusát. De azután határozottan megmondja, hogy mindezek megvalósításának lehetősége és mértéke függ a történelmi körülményektől. Így például *akkor* Oroszországban a párt illegalitásának körülményei között mindezt megvalósítani, csak óhaj és fecsegés lett volna, „üres és ártalmas játék". „Teljes képtelenség lett volna akkor, hogy mindenki megválaszthassa ezek sorából ezt vagy amazt, „Amikor a forradalmár a munka érdekében e »mindenkik« kilenctized része előtt köteles eltitkolni, hogy ki ő."[2]

Ma természetesen nálunk egészen *más a helyzet,* mint amikor Lenin e sorokat írta. De azért a Lenin adta tanulságok általános érvényűek. Az ugyanis, hogy a pártdemokrácia mérve és alkalmazásának módszere is *függvénye* a konkrét történelmi helyzetnek és az utóbbitól való elvonatkoztatása gyengítené a pártot, sértené a munkásosztály érdekeit, végső soron aláásná a párt ideológiai, politikai és szervezeti egységét is.

A fentiekből következik viszont az is, hogy *a centralizmus* és *az egység* sem abszolút fogalmak. Teljesen magától értetődő, hogy

[1] Lenin Művei V. kötet 499. oldal.
[2] U. ott.

például háború, ellenforradalom, a munkáshatalmat fenyegető nagy veszély idején a legkisebb fegyelemlazulás, hajszálrepedés a párt testén, igen-igen veszélyes lehet. Érthető, hogy ilyen időszakban a fegyelem legkisebb megsértését, az egység legparányibb megbomlását is szigorúbban kell elbírálni, mint máskor. Ilyen időkben nincs helye a hosszadalmas vitáknak a párton belül, hanem sok esetben rendkívüli „hadi" módszereket is szükséges alkalmazni, ha a munkásosztály érdekei ezt megkívánják. De ha ugyanezeket a módszereket alkalmaznók, hogy úgy mondjuk, „békeidőben", az éppen ellentétesen hatna, hiszen a tömegek, a párttagok már nem értenék meg az ilyen „hadi" módszerek alkalmazásának szükségességét. A centralizmus eltúlzása a demokrácia rovására nemhogy erősítené, hanem adott esetben gyengítené is az egységet. Az egység erősítéséért folytatott harc soha nem lehet befejezett, hanem állandó feladata valamennyi kommunistának. Mihelyt megszűnik az érte folytatott küzdelem, bajok támadnak.

Nálunk közvetlenül az ellenforradalom után is követelték a revizionisták, és a befolyásuk alá került volt párttagok „a legteljesebb" demokrácia megvalósítását mind a pártban, mind a közéletben. Azt javasolták, hogy még a döntések megszületése előtt *előzetesen mindent vitassanak meg* valamennyi párttaggal, és a Központi Bizottság csak akkor hozzon határozatokat, ha a tagság többsége azokkal már előzőleg egyetértett. De mi volt a helyzet közvetlenül az ellenforradalom után? Még sok párttag is — kisebb vagy nagyobb mértékben — ideológiai zavarral küzdött. A gyors elhatározásokat igénylő nagy politikai és gazdasági nehézségek elhárításánál, teljesen helytelen döntések születhettek volna, ha a Központi Bizottság nem hangsúlyozza a pártban a centralizmust, nem központosítja a szokásosnál jobban a kezében a párt, a nép vezetését, nem foganatosít *rendkívüli* időknek megfelelő, *rendkívüli* intézkedéseket, nem alkalmaz *rendkívüli* módszereket. A demokrácia később olyan mértékben erősödhetett meg a párton belül, majd később általában a közéletben, ahogyan végbement az ideológiai, politikai tisztázódás a marxizmus—leninizmus elvei alapján.

De hadd tegyük hozzá, nemcsak azért volt helytelen a „minden kérdés előzetes vitája" jelszó, mert rendkívüli időket éltünk. Normális viszonyok idején is helytelen volna ezt a módszert meghonosítani. Ez a gyakorlat végtelen viták színterévé tenné a pártot, s megbénítaná a lehetőséget, hogy forradalmi élcsapat módjára vezesse a munkásosztályt, a népet. *A „mindent előzetesen megvitatni" követelés a lenini demokratikus centralizmus tagadása, bizalmatlanságot tükröz a vezetéssel szemben, bürokratizmushoz, a vezetés megbénításához vezet.* Lenin az ilyen álláspontot a demokrácia „primitív" felfogásának tartotta. Egyébként

jellemző, hogy már a bernsteinista ökonomisták ugyanúgy fogalmazták annakidején szervezeti szabályzatukban, mint a „mi" revizionistáink: „minden ügyet, amely az egész szervezet érdekeit érinti, a szervezet összes tagjai, szavazattöbbséggel döntenek el".[3] A lenini típusú párt nem fogadta el ezt a tételt.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a demokratikus centralizmus soha nem öncél, hanem a munkásosztály forradalmi célkitűzéseit kell szolgálnia. A demokratikus centralizmus helyes alkalmazása megszilárdítja a párt egységét, fokozza a kommunisták aktivitását; a párt ideológiai, politikai és cselekvésbeli egysége pedig méginkább lehetővé teszi a demokratikus centralizmus következetes megvalósulását.

III.

A párt egységének ideológiai, politikai, szervezeti kérdésekben és a cselekvésben egyaránt meg kell nyilvánulnia, egyik a másik nélkül nem létezhet. Az egység alapja és mindenekelőtt való előfeltétele a tántoríthatatlan hűség a marxizmus—leninizmus elveihez. De amint Lenin tanítja, az eszmei egyetértést megszilárdítja a szervezet anyagi egysége, a párté, amely a dolgozók millióit, a munkásosztály hadseregévé tömöríti. Nem elég tehát, ha valaki kinyilvánítja, hogy ő egyetért a marxizmus—leninizmussal, a párt általános politikájával. Ennek az egyetértésnek és a párttal való ideológiai azonosulásnak kifejezésre kell jutni a szervezeti szabályzat előírásainak betartásában, a párt célkitűzéséért folytatott következetes gyakorlati harcban is.

Vannak azonban olyanok, akik a pártbeli egységet teljesen *mechanikusan* fogják fel. Mint mondják: a kommunista pártok szervezeti szabályzata szerint a párttagok valamennyien a marxizmus—leninizmus alapján állnak, a programot és a szervezeti szabályzatot a pártba lépésükkel elfogadták, így tehát vita nem is lehet közöttük, maradéktalanul teljesnek kell lenni az egyetértésnek. Aki pedig mégis vitatkozni akar, annak nincs helye a pártban. S ha ezzel a „teljes egyetértéssel" (például egyes részletkérdéseket illetően) a pártszervezetekben aligha találkoznak, hamar kétségbe esnek, s a pártegység megbomlása miatt kezdenek síránkozni. Pedig nincsen igazuk. *Teljesen törvényszerű, hogy a pártban időnként ellentmondások keletkeznek, véleménykülönbségek támadnak, elvi és gyakorlati kérdésekben.* Keletkezhet olyan vita, melynek során a marxista—leninista nézetek antimarxista nézetekkel csapnak össze — s az utóbbiak legyőzésével kristályosodik ki a helyes álláspont. Támadhatnak elvtársi véleménykülönbségek marxisták között is, s az eszmecsere során alakul ki a helyes álláspont. Keletkezhet vita azáltal, hogy egyes

[3] Lenin Művei V. kötet 503. oldal.

pártszervezetekben intrika, személyeskedés, karrierizmus, a kommunista erkölcs megsértése mutatkozik. Természetesen a vitáknak és az ellentmondásoknak effajta osztályozása, kissé mechanikus és önkényes, hiszen gyakran nem ilyen tisztán, ennyire elhatárolható formában jelentkeznek, hanem összefonódnak az ellentmondást kiváltó okok. Mégis szükséges, az elemzést megkönnyíti a párton belül keletkező ellentmondások bizonyos csoportosítása.

De hogyan keletkezhetnek helytelen nézetek, ellentmondások a pártban, ahol a dolgozók legjobbjai tömörülnek, s valamennyien a marxizmus—leninizmus eszméit vallják. Sztálin erről a következőket mondja: „... A proletárpártokon belüli ellentmondások forrásai két körülményben rejlenek.

Melyek ezek a körülmények?

Az első körülmény — a burzsoázia és a burzsoá ideológia nyomása a proletariátusra és pártjára az osztályharc viszonyai között —, az a nyomás, amelynek gyakran engednek a proletariátus legkevésbé állhatatos rétegei ..."

„... A második körülmény — a munkásosztály különneműsége, az, hogy a munkásosztályon belül is vannak különféle rétegek.[4]

Ezen túl figyelembe kell venni, hogy bár a munkásosztály nem osztja meg a hatalmat egyetlen osztállyal sem, a proletárdiktatúra alapja a munkás-paraszt szövetség. *A párt is két alapvető osztályra, a munkásosztályra és a parasztságra támaszkodik.* A párt a dolgozók pártja, s így a dolgozó parasztság pártja is, legjobbjait felveszi soraiba. Ismeretes, hogy a dolgozó parasztság, mint osztály nem ugyanolyan forradalmi és következetes osztály, mint a munkásosztály. Az egyénileg dolgozó paraszt nemcsak dolgozó, hanem kispolgár is, s ez rányomja bélyegét magatartására, gondolkodásmódjára. Még a tsz-be belépett paraszt párttagok közül is sokan egy ideig részben megőrzik kistulajdonosi mentalitásukat, gondolkodásukat, a „kaparj kurta, neked is lesz" szemléletet, visszahúzza őket a múlt, s egész történelmi időszaknak kell eljönnie, míg valóban a forradalmi munkásokhoz hasonló, a kapitalista gondolkodásmódtól megszabadult, közösségi ember válik belőlük. (Természetesen mindez nem vonatkozik valamennyi paraszt párttagra.) Márpedig ha ez így van, akkor azzal is számolni kell, hogy mindez különösen kiélezett helyzetekben hatással lehet még a pártra is. Valószínű például, hogy a falu szocialista átszervezése idején az egyéni paraszt párttagok ingadozásának lehetősége, de még a falusi párttagság egy részének ingadozása is nagyobb lehet, mint az üzemi kommunistáké, hiszen nagyobb a reájuk nehezedő környezeti befolyás.

[4] Sztálin Művei IX. kötet. Szikra, 1952. 10. oldal.

Figyelembe kell továbbá venni a pártban keletkezhető ellentmondások okainak elemzésénél, a párt összetételének egyéb körülményeit is. Azt, hogy a pártban vannak régi és új párttagok, volt szociáldemokraták és illegális kommunisták, ideológiailag felvértezettek és kevésbé tanultak, állhatatosak és olyanok, akik befolyásolhatóbbak. A kapitalizmusból maradt szokások, erkölcsök, előítéletek még hatnak a kevésbé megedzett és felvértezett párttagokra, akik a „fertőzést" bevihetik egyes pártszervezetekbe is. Ismeretes, hogy az ellenforradalom előtt és idején jelentős volt a burzsoá ideológia nyomása és átmeneti térhódítása (nacionalizmus, revizionizmus, stb.) még a munkásosztály soraiban, sőt pártjában is, amely súlyos bajokhoz vezetett.

Az ideológiai elhajlás is a burzsoá nézetek jelentkezését jelzi a pártban. Az elhajlás ugyanis nem egyszerűen tévedést, tájékozatlanságot jelent egyik-másik ideológiai, politikai vagy gyakorlati kérdés megítélésében, hanem súlyosabb esetben a hibás nézetek összefüggő láncolatát, elkanyarodást a marxizmus—leninizmus vonalától. Ilyen elhajlás volt a mi pártunkban a szektarianizmus, mely súlyos bajok forrásává vált. Nagy Imre és csoportjának tagjai nem párton belüli elhajlók, hanem revizionista árulók voltak, bár elhajlókból váltak azzá.

A *revizionizmus* a burzsoá nézetek egész ellenséges rendszerét jelenti, amely a marxista—leninista frazeológia köntösébe rejtőzik, hogy könnyebben behatolhasson a forradalmi munkásmozgalomba. A revizionizmus, mint ahogyan a kommunista és munkáspártok moszkvai nyilatkozata is megállapította, jelenleg a *legfőbb veszélyt* jelenti a nemzetközi munkásmozgalomban, s valamennyi kommunista és munkáspártnak kötelessége engesztelhetetlen küzdelmet folytatni ellene. Ennek az ideológiai harcnak a lankadatlan folytatása nem gyengíti, ellenkezőleg megerősíti a kommunista és munkáspártok marxista—leninista alapokon nyugvó egységét. Ugyanis voltak a mi pártunkban is olyanok, akik ezt nem így fogták fel. Inkább békülékeny álláspontra helyezkedtek, mondván: ne bántsuk „egymást", ne teregessük ki a „szennyesünket", ne leplezzük le a belső bajainkat az ideológiai harc fokozásával, mert mindez árt a párt tekintélyének. *Pedig a párt tekintélyének az ellenforradalom előtt és idején is mindenekelőtt az ártott, hogy nem folyt állhatatos és következetes harc a legfőbb veszély, a revizionizmus ellen, s a szektás hibák leküzdéséért.*

Keletkezhetnek a pártban *elvtársi véleménykülönbségek* is. Ilyenkor nem ellenséges, antimarxista nézetek elleni harcról van szó. Látni kell azt, hogy sok párttag szokása, ízlése, kultúráltsága, vagy ha úgy tetszik. „látószöge", óhatatlanul különbözik egymástól. Van, aki vezető munkakört tölt be, s inkább látja az országos szempontokat, a nagy összefüggéseket, de nincs elég

közvetlen tapasztalata a helyi munkáról, az ottani viszonyokról, a tényleges lehetőségekről és megfordítva: a másik párttag úgyszintén a legjobb szándékkal van eltelve, de nem lát túl saját faluja, saját üzeme határain, illetve falain, s a dolgokat szintén kissé egyoldalúan, kizárólag „alulnézetben" szemléli. Ha tanulmányoznánk, mondjuk, száz kommunista gyárigazgató „szemléletét", minden bizonnyal kiderülne, hogy többen közülük — jóllehet a legjobb szándékkal eltelvé — olykor bizony hajlanak lemaradás esetén a „mindenáron" való tervteljesítésre is, mégha az csak túlóráztatás, az egészségvédelmi rendszabályok, a munka törvénykönyve előírásainak megsértése árán valósulhat csak meg. Ennek a bizonyos mértékig óhatatlanul egyoldalú gazdaságvezetői szemléletnek az ellensúlyozására tartotta többek között szükségesnek Lenin hangsúlyozni a szakszervezeteknek, a „kommunizmus iskoláinak" érdekvédelmi szerepét a szocializmus építésének idején is. S ha ugyancsak megvizsgálnánk száz szakszervezeti bizottsági elnök „szemléletét", minden bizonnyal az is kiderülne, hogy sokan közülük hajlamosak, hogy szintén egyoldalúan, csak a szűken értelmezett, egyéni munkásérdek szemszögéből vizsgálják a kérdéseket, s esetleg figyelmen kívül hagyják a termelési, a népgazdasági szempontokat, a tulajdonképpeni összmunkásérdeket. Ha most az üzemi párttaggyűlésen napirendre tűzik a két kommunista (a gyárigazgató és az üb. elnök álláspontját), nyomban kiderül, hogy bár a szocializmus építésének fő kérdéseiben teljes egyetértés van közöttük, egyik sem elhajló, egyik sem képvisel ellenséges nézeteket, mégis a párt politikájának értelmezésében, a végrehajtás értelmezésének módszerében álláspontjaik között eltérés van. Kétségkívül mindketten *szubjektíven* ítélik meg a helyzetet, a tennivalókat, s a pártszervezetben lefolytatott vita tisztázza a köztük keletkezett véleménykülönbséget.

Sokat árthat a párt egységének, ha egyes pártszervekben elvtelen viszályok kapnak lábra, elhatalmasodik az intrika. Az ilyesmi mindig annak a jele, hogy egyes párttagok a személyes érdekeiket fölébe helyezik a párt, a munkásosztály, a szocializmus érdekeinek. Ahol egyes párttagokra hatnak még a kapitalizmusból ittmaradt erkölcsök: az önzés, az anyagiasság, a szerzési vágy, a karrierizmus, ezek könnyen lazíthatják, sőt aláásható egy-egy pártszervezet politikai és szervezeti egységét. Az MSZMP az elmúlt években eredményesen küzdött az ilyen káros jelenségek ellen. A harc sokszor nehéz, mert az intrikus, aljas támadásait rendszerint „ideológiai" lepelbe burkolja. Az is előfordul, hogy a bírálóról utólag kiderítik, hogy korábban milyen hibákat csinált, s „bűneinek" egész listáját állítják össze, hogy politikailag aláaknázzák egyébként megalapozott bírálatának hitelét.

Nagyon sokan elkeseredtek, hogy ilyen jelenségek előfordulhatnak a pártban, mely valójában a dolgozók legjobbjait tömö-

ríti, s a legtisztább eszményeket tűzte zászlajára. Nehezen értik meg, amit Liu Sao-csi elvtárs olyan találóan állapított meg, hogy „Aki sárban jár, az maga is sáros lesz". Azaz, hogy amíg van imperialista környezet, vannak kapitalista maradványok, addig a burzsoá szokások és erkölcsök behatolhatnak a pártba is, amely nincs környezetétől kínai fallal elválasztva. A lényeg az, hogy ahol csak észleljük, elszánt, és lankadatlan harcot folytassunk az ilyen jelenségek ellen. A párton belüli demokrácia nagy fegyverünk ebben a küzdelemben is. *Ahol a kényes személyi kérdéseket is nyíltan a tagság plénuma elé tárják, szemtől szembe bírálják meg egymás fogyatékosságait, ahol mód van érvelni, védekezni, ott aligha van tere az intrikáknak, a hátmögötti suttogásnak.*

Röviden áttekintettük a párton belüli ellentmondások okait, s jelentkezési formáit. Felvetődik a kérdés: hogyan kell megoldani a párton belüli ellentmondásokat? Csakis egyetlen módon: állhatatosan harcolni kell a helytelen nézetek, s jelenségek ellen. A *liberalizmus* kispolgári magatartás, mely bomlasztja, lazítja az egységet, passzivitáshoz, eszmei meghasonuláshoz vezet, végső soron a tömegektől való elszakadást is eredményezi. Amint Mao Ce-tung elvtárs megállapítja: „A liberalizmus az opportunizmus egyik megnyilvánulása. A liberalizmus homlokegyenest ellenkezik a marxizmussal. A liberalizmus passzivitás: objektíve az ellenséget segíti. Ezért ellenségeink örulnének, ha megmaradna sorainkban a liberalizmus."[5]

Ártalmas lehet azonban a *túlzó* magatartás is. Előfordul, hogy egyes elvtársak botlásait, hibás kijelentéseit felnagyítják, elhajlássá kiáltják ki, harcot kezdenek ártalmas „nézetei" ellen, őt magát „revizionistának" vagy „dogmatikusnak" bélyegzik, harcolnak nemcsak az esetleges hibás véleménye, vagy cselekedete ellen, hanem az embert is bántják, még akkor is, ha készséget mutat az önkritikára, hibáinak kijavítására. Pedig helytelen felnagyítani az elvtársi véleménykülönbségeket, s olyan elvtársakat, akik egyik vagy másik kérdésben tévedtek, vagy hibás véleményt nyilvánítottak, elhajlóknak bélyegezni. Az ilyen magatartás szintén árt a párt egységének, nem kevésbé, mint a liberalizmus.

IV.

Az MSZMP, mint minden forradalmi kommunista párt, nem tűri soraiban a frakciózást, s a jövőben is eberen ügyel arra, hogy sorait ne bonthassák meg. Frakciózásról a pártban általában akkor beszélhetünk, ha olyan egy vagy több csoport kristályosodik ki,

[5] Mao Ce-Tung Művei II. kötet, 48. oldal.

melyeknek külön-külön elvi platformja van, bizonyos mértékű zártság, csoportfegyelem megvalósítására törekednek. Ilyen volt a Nagy Imre-féle frakció, melynek revizionista platformja volt, rendszeresen kidolgozta a pártegységet bomlasztó taktikáját, s ezt a csoport valamennyi tagja „fegyelmezetten" végrehajtotta, arra törekedtek, hogy a kongresszuson megválasztott pártvezetőség helyett — fittyethányva a szervezeti szabályzatra, a párton belüli demokráciára — ők váljanak a magyar munkásmozgalom központjává. Az ellenforradalom zsarátnokfényénél, teljesen lelepleződött a frakciós csoport áruló, egységbontó mivolta. De nagy tanulságot szolgáltattak a párt számára. Azt ugyanis, hogy soha, semmiféle frakciós csoportot nem szabad megtűrni a pártban, mert az a legsúlyosabb veszélybe döntheti az egész munkáshatalmat. Lenin sokszor figyelmeztetett, hogy semmiféle frakciós fellépést nem szabad megtűrni. *A párt fogyatékosságait lehet bírálni, de csakis pártszerű keretek között. A bírálat gyakorlásánál mindig tekintettel kell lenni a párt helyzetére, arra, hogy abból az ellenség semmiképpen se húzhasson hasznot, és mindenekelőtt a gyakorlatban kell megkísérelni a hiányosságok kijavítását.* Meg kell jegyezni azt is, hogy frakciós csoportok alakulhatnak személyes becsvágy megvalósítása céljából is, azaz olyan csoportok, melyeknek semmiféle *elvi* platformjuk nincs, mégha megpróbálják is karrierizmusból, vagy sértődöttségből fakadó aknamunkájukat *ideológiai lepelbe burkolni.*

Vigyázni kell viszont arra is, hogy a jószándékú bírálóra ne süssük rá, hogy frakciózó, vagy „egységbontó", még abban az esetben sem, ha netalán tapasztalatlanságból, a szervezeti szabályzat nem kellő ismeretéből kifolyólag olykor hibát, pártszerűtlenséget is vétenek egyesek.

Dehát talán a pártban vitatkozni pártszerűtlenség? Aki ellentmond a „hivatalos" véleménynek, elhajlónak, sőt talán frakciósnak minősíthető? Hol van a „határ" az elhajlók és a frakciósok, és azok között, kiknek egyik vagy másik kérdésben egyszerűen különvéleményük van? Így teszik fel egyesek a kérdést. Való igaz, hogy az MSZMP szervezeti szabályzata értelmében minden párttagnak jogában áll fenntartani különvéleményét, s ezt közölheti a felsőbb pártszervvel. *Ez a különvélemény azonban nem lehet szembehelyezkedés a marxizmus—leninizmus alaptételeivel, a szervezeti szabályzattal, a párt politikai fővonalával.* A különvéleményen levő is köteles részt venni a többség, illetve a felső szervek által hozott határozatok végrehajtásában. Nézeteit nem terjesztheti, nem kelthet hangulatot a határozatok ellen, sőt köteles azokat képviselni, mindaddig, míg meg nem változtatják. A kommunistáknak lehet különvéleményük egyes politikai kérdésekben, a határozatok végrehajtásának ilyen vagy olyan módszereit illetően. De ha akadna is nálunk párttag, aki nem értene

egyet a jelen nemzetközi körülmények között a szocialista tábor szükségszerű létével, az nem fenntartható különvéleményt képviselne, hanem szembehelyezkedne a pártnak az internacionalizmusról vallott marxista véleményével, s az ilyen embert nyilvánvalóan jobb a párton kívül látni. Merőben más a helyzet, ha — teszem azt — egy párttag a szocialista munkaverseny szervezésének más módszerét véli helyesnek, mint amit a helyi pártvezetőség meghatározott, s különvéleményét közli a felsőbb pártbizottságokkal. A *különvélemény* tehát a szervezeti szabályzatnak megfelelően, csorbítatlan és reálisan gyakorolható jog pártunkban, de *nem szolgálhat ürügyül a párt marxista—leninista alapelvei és helyes politikai fővonala elleni támadásnak. A pártszerű vita szabadsága és a frakciózás szabadsága a különvélemény hangoztatása és az antimarxista nézetek terjesztése a pártban merőben ellentétesek. A párton belüli demokráciának és a frakciós csoportosulások szabadságának egymáshoz semmi köze nincs, és nem is lehet.*

V.

Ma — joggal jelenthetjük ki, hogy pártunk egységesebb, mint valaha. A Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulásától kezdve nagy figyelmet fordított arra, hogy megőrizze és mindinkább megszilárdítsa sorainak egységét. A múltban elkövetett hibákból levontuk a tanulságokat.

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt az ellenforradalom elleni, és a konszolidációért folytatott harcban alakult újjá. A párt újjászervezése során alapvető szempont volt, hogy valóban csak a dolgozók *legjobbjai,* a legállhatatosabbak, a valóban forradalmi elemek tömörüljenek soraiba. A „kiválogatásban" az első hónapokban segített az adott történelmi helyzet is, hiszen a legnehezebb időben valóban csak a legáldozatkészebb, legszilárdabb kommunisták tömörültek a párt zászlaja köré. A konszolidáció előrehaladtával viszont már a párt szervezettebben őrködött afelett, hogy ne lehessenek a párt tagjai olyanok, akik idegen nézeteket képviselnek, vagy csak személyes érdekből kívánnak belépni. De őrködött nemcsak a Központi Bizottság, hanem a párttagság is. Sőt! 1957 tavaszán a Központi Bizottságnak, a Budapesti Pártbizottságnak és más vezető pártszerveknek kellett nem egy helyen az üzemekben beavatkozni, mivel az átigazolásoknál túl szigorú mércét alkalmaztak. Újra meg újra fel kellett hívni a figyelmet, hogy ne zárják el a párt kapuit rendes, tisztességes, átmenetileg esetleg megzavarodott munkásoktól, volt MDP-tagoktól. Az értelmiségiek körében, a hivatalokban viszont liberalizmus volt tapasztalható, s bizony itt olyanok is bekerültek a pártba, akik jobb lett volna, ha kívül maradnak. Ezeknek a száma azonban nem

jelentős, elenyésző kivételtől eltekintve a revizionisták és ingadozó elemek kívül rekedtek. A jellemző az, hogy a pártnak sikerült megvalósítania az átigazolások során elvi politikáját: csak azokat vették fel a pártba, akik az összes fő kérdésekben egyetértettek a párt politikai irányvonalával. Az MSZMP taglétszáma mintegy fele az MDP-énck. De a párttagság nem egyszerűen a volt MDP legjobbjait jelenti, hanem olyan edzett, kipróbált tagokat is, akik az ellenforradalom ellen és a konszolidációért folytatott harcban nagy tapasztalatokra tettek szert. Mint ismeretes, megjavult a párt szociális összetétele is, növekedett a munkások aránya, bár még mindig szükséges növelni a termelőmunkában közvetlen résztvevő legjobb dolgozók és különösen a munkásnők arányát. A statisztikai képet vizsgálva, megfelelő az értelmiségiek aránya is a pártban, viszont ezidáig kevés volt a dolgozó paraszt. Ennek oka, mint ismeretes, az volt, hogy az egyénileg dolgozó parasztok sok helyen a pártba való belépést majdnem azonosították a szövetkezetbe való belépéssel, s így korábban még tartózkodó magatartást tanúsítottak, bár csaknem valamennyi politikai kérdésben egyetértettek a párttal. Most lényegesen változott a helyzet a falu szocialista átalakulásának meggyorsulásával. A falusi pártszervezetekbe egyre több dolgozó parasztot vesznek fel. *A pártegység megszilárdítása szempontjából is nagy jelentősége volt tehát annak, hogy érvényesült a pártépítés lenini elve, a szimpatizánsok a párton kívül rekedtek, és a párt valóban, összetételében is következetesen a dolgozók élcsapatává vált.*

2. *A pártegység megszilárdulásának legfontosabb tényezője a helyes, következetes marxista—leninista politika volt.* A párt az elmúlt években helyes célokat határozott meg, s minden jelszavát megvalósította. Megtalálta a módját, hogy mindig a legfontosabb kérdésekre összpontosítsa a kommunisták, a nép figyelmét. Az ellenforradalmat követően minden energiát a hatalom megvédésére, az ellenforradalom leverésére összpontosított. Később egyre inkább előtérbe kerültek a gazdasági, majd fokozatosan a kulturális feladatok is. A pártvezetés mindig világosan és egyértelműen szólt a párttagsághoz, a néphez. A Központi Bizottság első nyilvános határozata 1956 decemberében egyértelműen mondotta ki, hogy ami októberben történt, ellenforradalom volt. Ekkor még sok megzavarodott ember előtt népszerűtlen volt ennek kimondása. Mégis akkor is és később is az elvi kérdésekben való meg nem alkuvás segítette tisztázni a frontokat és a párt köré tömöríteni a forradalmi elemeket.

A párt világosan tisztázta decemberi határozatában az ellenforradalomhoz vezető *négy okot* (szektarianizmus, revizionista árulás, a külső és belső reakció aknamunkája), ezek összefüggését és az ellenforradalmat kirobbantó hatását.

A párt kezdettől fogva meghirdette a kétfrontos harcot, olymódon, hogy sohasem tett egyenlőségjelet a szektás-dogmatikus hibák és a revizionista árulás között. Kezdettől fogva a revizionizmust jelölte meg, mint a nemzetközi munkásmozgalmat és pártunkat fenyegető legfőbb veszélyt. Ugyanakkor pártunk nem engedte meg, a szektarianizmus újjáéledését sem. Az elmúlt években egyesek állandóan a „régi hibák" visszatérésének rémével akarták eltántorítani pártunkat a legfőbb veszély, a revizionizmus elleni harctól. A Központi Bizottság azonban ismételten rámutatott, hogy a revizionizmus elleni harc is csak akkor lehet eredményes, ha párosul a szektás nézetek és magatartás elleni állhatatos küzdelemmel. A dogmatizmus holt betűvé változtatja a marxizmus—leninizmus tanításait, amely pedig élő, állandóan megújuló tudomány. A szektarianizmus elszakítja a pártot a tömegektől s utat csinál a revizionista nézetek behatolása számára is Az elmúlt években a párt ezért állandóan fellépett a szektás jelenségek és módszerek feléledése ellen. (Hangsúlyozta, hogy pártonkívüliek is betölthetnek bármely közfunkciót, helytelen az elzárkózás a volt MDP-tagoktól, harcolni kell a kommunista gőg ellen, bátran kell támaszkodni a dolgozókra, véget kell vetni az értelmiségellenességnek, stb.) A párt ideológiailag leleplezte a revizionista nézeteket. Elutasította a pártról, az államról, a közgazdaságról, a proletárnemzetköziségről vallott modern revizionista nézeteket, s megvédelmezte hazánkban a marxizmus—leninizmus eszméit. Megmagyarázta a népnek, hova vezetett Nagy Imrének és csoportjának árulása, akiket bíróságunk megérdemelt büntetésben részesített. Az 1957 nyarán megtartott országos pártértekezlet pártunk politikájának távlati tervét dolgozta ki. E konferencia határozata az egység további megszilárdulásának fontos kiindulópontja volt. A párt helyes marxista—leninista politikája nemcsak a párt újjászervezésénél jutott kifejezésre, hanem érvényesült a gazdaságpolitikában, a hároméves terv kidolgozásánál, az életszínvonal emelésére tett intézkedésekben, az értelmiséggel való bánásmódban, a munkás-paraszt szövetség megszilárdításában, széles népi egység kialakításában, a kulturális politikában — mindezek eredményeképpen megerősödött a párt és a néptömegek közötti kapcsolat. A gazdasági téren mutatkozott eredmények és a választások tapasztalatai is egyre inkább megmutatták, hogy jó úton járunk. A párt egysége tehát meghozta gyümölcsét.

3. *Pártunk egységének fontos tényezője a régi és új párttagok összekovácsolódása.* A felszabadulás előtt a kommunista mozgalom kis taglétszámú volt. Az MDP egyes vezetői korábban elkövették azt a hibát, hogy a 19-es veteránokat, az illegális harcokban megedzett kommunistákat háttérbe szorították, mondván, hogy a legtöbben nem felelnek meg a mai követelményeknek. Ez

jogos elégedetlenséget váltott ki a pártban, s a régi harcosok mellőzésüket, háttérbeszorításukat joggal érezték igazságtalannak. Ez a politika ártott a fiatal párttagok fejlődésének is, hiszen nem nevelték őket a párt hősi múltjának tiszteletére, arra, hogy tanuljanak a régi kommunistáktól elvhűséget, áldozatkészséget, hasznosítsák harci tapasztalataikat a mai körülmények között. Korábban a régi szervezett munkások, a felszabadulás előtti legális munkásmozgalom különböző területein dolgozó elvtársak tapasztalatait sem gyümölcsöztettük eléggé. Az MSZMP-ben jelentős változás történt. Pártunkban ma nagy tisztelet és megbecsülés övezi a régi harcosokat. Az illegális kommunisták régi munkásmozgalmi emberek, ott vannak ma a párt legfontosabb őrhelyein, s hasznos, jó munkát végeznek. Különösen nagy tisztelet övezi a 19-es veteránokat, kiknek példáján neveljük ma az új kommunista nemzedéket. Nyoma sincs tehát ma a pártban a régiek és az újak közötti bármiféle ellentétnek, vagy vetélkedésnek. De nemcsak ez járult hozzá a párt sorainak összekovácsolódásához. Az ellenforradalom elleni harcban a konszolidációért vívott küzdelemben azok is átestek a tűzpróbán, akik a felszabadulás után lettek párttagok.

4. *A Magyar Szocialista Munkáspárt az MDP örököse, s a szerves munkásegység megtestesülése.* A Magyar Szocialista Munkáspárt nem tesz különbséget tagjai között aszerint, hogy azok régebben az MKP, vagy a Szociáldemokrata Párt tagjai voltak. Volt szociáldemokraták csakúgy ott vannak a legmagasabb tisztségekben is, mint akár a volt MKP tagjai. Az ellenforradalom idején, és a konszolidációért folytatott harc időszakában sok volt szociáldemokrata bizonyította be, hogy valóban kommunistává lett, annak ellenére, hogy az MDP-ben nem egy közülük mellőzött volt. A munkásegység következetesen megvalósult politikája az MSZMP-ben fontos tényezője a párt egysége megszilárdulásának.

5. *Megerősödött a munkás-paraszt szövetség is.* Lenin kifejtette, hogy a munkások és parasztok szövetségének legkisebb lazulása is veszélyezteti a párt egységét, hiszen a párt e két osztályra támaszkodik. A párt következetes marxista—leninista politikája megszilárdította ezt a szövetséget. A munkás-paraszt szövetség erősítését szolgálta a begyűjtés eltörlése, az egyéni parasztságnak nyújtott sok kedvezmény, a helyes árpolitika, a türelem és meggyőzés a falu szocialista átalakításában, a tsz-ek megszilárdításának előkészítése, az elvi következetesség a falu szocialista átalakításának kérdésében. *Most, hogy parasztságunk tömegesen tért át a szocialista útra, még inkább megszilárdul ez a szövetség,* s ez kedvező hatással lesz a párt további erősödésére, egységének további fejlődésére is.

6. *A párt egységét erősítette a megvalósuló jobb munka-*

stílus is. A párt vezetősége és a kormány gyakran kérte ki a párttagok és pártonkívüliek véleményét, mielőtt meghozta határozatait. Maga a Központi Bizottság és a párt többi választott szervei beható véleménycsere után hozták döntéseiket. Ismeretes, hogy a Központi Bizottság sok tízezer munkással tanácskozva hozott határozatot a munkásosztály helyzetéről, s a tennivalókról. E határozat sok pontját máris megvalósították. (Béremelések, családi pótlék, nyugdíjemelés stb.) Hasonló módszereket alkalmazott a párt, más alapvető határozatok és dokumentumok kidolgozásánál is, amelyek a falusi pártmunka erősítéséről, a kulturális munka kérdéseiről, a népi írókról, irodalmi helyzetünkről, vagy más kérdésekről szóltak. Mindezek a határozatok és dokumentumok azért találkoztak az emberek egyetértésével, mert a valóságos helyzetből indultak ki és a tennivalóknak marxista—leninista elemzését adták. A megjavult munkastílus bizonyítéka, hogy mindenütt növekedett a helyi kezdeményezés, az alkotókedv, erősödött a párt iránti bizalom. Pártunkban az elmúlt években egyre inkább érvényre jutott az a módszer, hogy a vezetők rendszeresen beszélgetnek az emberekkel, meghallgatják véleményüket, és a döntések előtt megkérdezik az ügy legjobb ismerőit, nem dorongolták-e le az ellenvéleményen levőket, nem szégyellték-e korrigálni előző véleményüket, ha esetleg egyik-másik hibásnak bizonyult. Pártunk bátran támaszkodott a dolgozók tömegszervezeteire is, növelte azok szerepét és jelentőségét.

7. *Végül, de nem utolsó sorban hangsúlyozni kell, hogy az elmúlt évek során nemzetközi méretekben is erősödött a szocialista tábor egysége, s a revizionizmust, mely azt meg akarta bontani, nagy vereség érte, s elszigetelődött. A revizionizmus nemzetközi és hazai veresége, elszigetelődése jelentős tényezője annak, hogy pártunk egysége megszilárdult.*

Hiba lenne azonban azt gondolni, hogy egyszer s mindenkorra végezni lehet a revizionizmussal és a szektárianizmussal. Ameddig országunkban végleg fel nem építettük a szocializmust, ameddig léteznek kapitalista maradványok, van kispolgári talaj, nemzetközi kapitalista környezet, addig van revizionista veszély is, s ellene a küzdelem egy percig sem lankadhat. Megfigyelhetjük, hogy élesebb nemzetközi és belpolitikai helyzetben fokozódik a kispolgári ingadozás. Nálunk például az év elején, amikor sok falu választotta önként a szocialista utat, egyesek megint a „régi hibák" visszatéréséről kezdtek beszélni, s képtelennek bizonyultak megérteni azt a kedvező folyamatot, amely az elmúlt években a parasztság körében, pártunk jó politikája révén végbement.

De az is kétségtelen, hogy nem múlt el örökre a szektárianizmus veszélye sem. Mindig a nagy sikerek idején fenyeget az önelégültség. Ha nem vigyázunk, olyan emberek is önhitté válhatnak, akiket korábban a szerénység, a dolgozókkal való szoros

kapcsolat jellemzett. „Konszolidálódhatnak" helytelen munkamódszerek. Ezért állhatatosan kell küzdeni az ilyen jelenségek ellen, s akkor az eredmény nem marad el.

A pártegység és pártdemokrácia összefüggését tehát jól szemlélteti pártunk elmúlt években követett politikája. Ez a politika vezetett a gazdasági konszolidációhoz, az életszínvonal emeléséhez, a hároméves terv sikeres végrehajtásához, s ahhoz. hogy a párt kitűzhette: meggyorsítjuk a szocializmus építését hazánkban. Így egységes párt — mely a demokratikus centralizmus elvei alapján épül fel és működik — készül az ez évben megtartandó kongresszusára, hogy felmérje a megtett utat, és kijelölje a szocializmus építésének soronlevő feladatait.

Szocialista munkaversennyel gazdasági fejlődésünk meggyorsításáért

Írta **KAHULITS LÁSZLÓ**

Pártunk Központi Bizottsága márciusi ülésén elemezte a népgazdaság fejlődését, s arra az eredményre jutott, hogy megvan minden feltétele a szocialista építőmunka meggyorsításának. Ezért határozatában azt javasolta, tűzzük ki célul hogy 1959 végére elérjük népgazdaságfejlesztési tervünk legfontosabb mutatóinak — a szocialista ipar termelésének, a termelési költségeknek, a beruházásoknak, a munka termelékenységének, és a nemzeti jövedelemnek — a 3 éves tervben 1960-ra tervezett színvonalát. A mezőgazdaságban is — különösen a tavaszi szövetkezeti fejlődés fellendülését figyelembe véve — létrejöttek az objektív és szubjektív feltételei annak. hogy az új gazdasági évben ismét nagy lépéssel haladjunk előre a szocialista átalakítás útján A célkitűzések elérése biztosítja. hogy a munkások és alkalmazottak reáljövedelme már ezévben meghaladja a jövőre tervezett színvonalat, a parasztság reáljövedelme pedig a terv szerint alakuljon.

A Központi Bizottság határozata szilárd alapokra épül. Azok az eredmények, amelyeket az elmúlt évben a népgazdaság különböző területein elértünk, a gazdasági fejlődés meggyorsításának reális kiindulópontját képezik. Az iparban sok vonatkozásban lényegesen túlteljesítettük a tervet, a mezőgazdaságban pedig az év elején olyan hatalmas előrehaladásnak voltunk tanúi, amelynek eredményeként jelenleg a szántóterületnek 49,4 százaléka a szocialista szektorhoz tartozik.

A nagyobb feladatok kitűzésének döntő feltétele pártunk helyes irányvonala, szilárd és egyre erősbödő egysége, a párt és a tömegek összeforrottsága, az alapvető osztályok, a munkásosztály és a parasztság lenini elvi alapon és gyakorlati politikán nyugvó szövetsége és a társadalom összes haladó erőinek mind szorosabb tömörülése a szocializmus építésére Ennek köszönhetjük lényegében eddig elért jelentős gazdasági és politikai sikereinket is.

Elősegíti fejlődésünk ütemének fokozódását a szocialista országok magasabb színvonalra emelkedett gazdasági együttműködése

a Szovjetunió baráti segítsége, és az a lelkesedés, amelyet a kommunizmus általánosan kibontakozó építésének programja, és első eredményei, valamint Kína, és a többi népi demokráciák nagyszerű sikerei népünkben kiváltanak.

Előrehaladásunk meggyorsításának lényeges feltétele a dolgozó tömegek bizakodása, alkotó kedve és lelkesedése, amely egyre nagyobb erővel tör felszínre a helyes alapokon újjászerveződő szocialista munkaversenyben.

*

A szocialista munkaverseny a gazdasági fejlődésnek a szocialista termelési viszonyokból fakadó tényezője, amely lehetővé teszi a dolgozók széles tömegeinek bevonását a szocializmus tudatos építésébe; amely hatékony eszköze a munkalendület fokozásának, a nép tehetsége, és alkotóképessége minden irányú kifejlődésének.

Az ellenforradalom és a revizionisták ideológusai és propagandistái — kihasználva a szocializmus építésében, és konkréten a munkaverseny-mozgalomban elkövetett hibáinkat — azt hangoztatták, hogy a munkaverseny a szocializmustól idegen, a kizsákmányolás eszköze, és ezért meg kell szüntetni. Ez a hazug propaganda nem a versenyszervezésben felmerült hibák ellen, hanem a szocializmus építése, a dolgozók alapvető érdeke ellen irányult, és átmenetileg megtévesztett sok dolgozót. Ennek jelentős szerepe volt abban, hogy az ellenforradalom után — bár a gazdasági konszolidáció rövid idő alatt megvalósult — a munkaverseny-mozgalom lényegében csak 1958-ban bontakozott ki újból, és most az év elején a párt kongresszusára tett felajánlásokkal szélesedett ki. Ma is él — főleg egyes gazdasági vezetőkben — az az aggály, hogy nem helyesen szervezett munkaverseny rossz következményekkel járhat, nőhet a selejt, romolhat a minőség, meglazulhat a munkások és a vezetők közötti kapcsolat. Félnek a hibáktól, s ezért nem is vesznek részt tevékenyen a szervezésben.

A szocialista munkaverseny nem egyes emberek, állami vagy pártvezetők találmánya, nem egyik vagy másik ország speciális sajátossága, hanem *a társadalmi munka fejlődésének, a szocializmus építésének objektív szükségszerűsége.* Ez a szükségszerűség két dologból származik. Először, ott, ahol a dolgozók kisebb-nagyobb tömegben együtt tevékenykednek, az üzemen belüli munkamegosztás alapján általában kialakul a verseny valamilyen formája, amely létrejöhet spontán módon, de tudatos, szervezett úton is.

Marx a tőkés társadalom termelőerőinek fejlődését elemezve, rámutatott arra, hogy: „... a legtöbb termelő munkánál a puszta *társadalmi érintkezés* versengést és az életerő (animal spirits) sajátos felgerjedését idézi elő, amely fokozza az egyesek egyéni teljesítőképességét... Ez onnan ered, hogy az ember természettől

fogva, ha nem is — mint Arisztotelész véli — politikus, de mindenesetre társas állat."[1]

S ha ez a kapitalizmusban a tőkés termelőerők fejlődésének kezdeti szakaszán, az egyszerű kooperációban, és a manufaktúrában már szükségszerűen kialakul, mennyivel inkább jelentkezik a szocializmusban, ahol a munkamegosztás sokkal szélesebb a termelés koncentrációja összehasonlíthatatlanul magasabbrendű.

Másodszor, a szocialista munkaverseny a szocializmus tudatos építésének egyik megnyilvánulási formája. A szocialista gazdaság nem fejlődhet másként, csak tudatosan, s ez a gazdasági törvények érvényesülésének jellegéből fakad. A társadalmi, s ezen belül a gazdasági folyamatok tudatos, tervszerű megvalósulása a szocializmusban elsősorban kétségtelenül az állam gazdasági tervező, irányító, szervező, és ellenőrző szerepében nyilvánul meg. Az üzemi kollektívák, az egyes munkások, mérnökök, tervezők tudatos tevékenysége is jelentős szerepet játszik a proletárállam gazdaságpolitikájának megvalósításában, de a fejlődés tendenciáinak kialakításában is, ami magasabb színvonalra emeli a társadalmi tudat érvényesülését.

A verseny jellege, célja, intenzitása, gazdasági és társadalmi hatása azonban nem attól függ, hogy milyen fejlett a munkamegosztás és a koncentráció, milyen tömegben dolgoznak együtt a munkások, hanem azoktól a társadalmi feltételektől, termelési viszonyoktól, amelyek között dolgoznak.

A kapitalizmusban, ahol a termelési eszközök a tőkések tulajdonában vannak, a termelés célja a profit növelése, a dolgozók kizsákmányolásának fokozásával. Ezért a tőkés társadalomban mindenféle kooperáció, együttműködés, mindenfajta munkakapcsolat kényszer a munkások számára. A munkalendület fokozását, a munkások versengését hajcsáraikkal, valamint a termelés szervezésének és irányításának zsarnoki, látszatérdekeltséget mutató módszereivel kényszerítik ki. A tőkés termelési viszonyok tehát megakadályozzák a dolgozók széleskörű öntevékenységének, kezdeményezésének, alkotómunkájának kibontakozását. A tőkés kizsákmányolás viszonya megszünteti az egyéniséget a munkafolyamatban, lehetetlenné teszi, hogy tömeges jelenségként, általános társadalmi irányzatként jelentkezzék az egyéni kezdeményezés, az újítás, az ésszerűsítés, a tapasztalatcsere, a munkaverseny.

A munkások tehát nem versenyeznek azért, hogy a termelés növekedésével, a gazdaságosság fokozásával növeljék kizsákmányolóik hasznát de van közöttük versengés a munkahely megtartásáért, amit a tőkés kihasznál. Öldöklő verseny folyik viszont a tőkések között az extraprofitért, amely ugyan előreviszi a termelő-

[1] Marx: A tőke I. kötet. Szikra 1955. 306—307. oldal.

erők fejlődését, de ugyanakkor fokozza a dolgozók kizsákmányolását, nyomorba taszítja a gyengébbeket.

A szocializmusban bontakozik ki először a dolgozó tömegek munkaversenye. A burzsoázia ideológusai régen is, ma is a tényeket figyelmen kívül hagyva, azzal vádolják a szocializmust, hogy az kiöli az emberek alkotókedvét, hogy egyenlősíti, uniformizálja az embereket, hogy elfojtja a versenyt. A szocializmus valóban megszünteti azt a versenyt, ami a kapitalizmusra jellemző N'nes többé harc az értéktöbbletért, azt extraprofitért, megszűnik a differenciálódás, a termelők tönkretetele, a munkanélkuliség, de a verseny a termelés növeléséért, a gazdaságosság fokozásáért, a szocializmus felépítéséért soha nem látott méretekben bontakozik ki, és átfogja a dolgozók széles tömegeit.

„A szocializmus nemcsak nem fojtja el a versenyt — írta Lenin —, hanem ellenkezőleg, először teremti meg annak lehetőségét, hogy a versenyt valóban *széles*, valóban *tömeg*méretekben alkalmazzák, hogy valóban a dolgozók többségét vonják be az olyan munkába, ahol megmutathatják, hogy mit tudnak, ahol kifejleszthetik képességeiket, ahol megnyilvánulhatnak azok a tehetségek, amelyek a népben, e frissen buzogo forrásban megvannak, s amelyeket a kapitalizmus ezer meg ezer, millió meg millió esetben eltiport, elnyomott és elfojtott."[2]

A szocializmus megteremti a dolgozó tömegek munkaversenyének reális feltételeit. A munkások, a parasztok, és a társadalom más dolgozó rétegei megszabadulnak a kizsákmányolástól, a tőkéseknek végzett munka helyébe, a társadalmi és személyes érdekből végzett szabad munka lép. „Minden gyár, amely kidobta, vagy legalábbis igazi munkásellenőrzéssel kordába szorította kapitalistáját — írta Lenin 1917-ben — ... most és csakis most vált azzá a tevékenységi területté, amelyen a munka embere megmutathatja azt, mi lakozik benne, amikor kissé kiegyenesítheti hátát, felemelheti a fejét, embernek érezheti magát. Évszázadokon át idegennek végzett munka, a kizsákmányolók javára folytatott kényszermunka után először nyílik lehetőség arra, hogy *sajátmagának dolgozzék*, méghozzá úgy dolgozzék, hogy a modern technika és kultúra minden vívmányára támaszkodik."[3]

A szocializmusban a munkások életszínvonala, a társadalmi javakból való részesedése közvetlenul és közvetve is a végzett munka hatékonyságától fugg. Csak a termelés és a termelékenység emelkedése teremthet szilárd alapot a dolgozók jólétének fokozására. Az egyes dolgozó jovedelme, elsősorban közvetlenül saját végzett munkájától fugg. Ezért a munka szerinti elosztás szocialista elvének érvényesítése érdekeltté teszi őket, hogy munkájukat legjobb

2 Lenin Muvei 26 kotet. Szikra 1952. 418. oldal.
3 Lenin Muvei 26. kotet. Szikra. 1952. 421. oldal.

tudásuk szerint végezzék, állandóan növeljék teljesítményeiket, képezzék magukat, törjék fejüket a termelés javításának lehetőségein.

Az egyes dolgozók jövedelme azonban nemcsak saját munkájuktól függ, hanem az üzemben, és az egész népgazdaságban végzett társadalmi munka eredményétől is. Ezért — a kapitalista üzemben dolgozó munkással ellentétben — minden munkás érdekelt abban is, hogy társai az üzemben, de más területeken is állandóan emeljék munkájuk színvonalát, egyre jobb eredményeket érjenek el. A munkások egymás közötti kapcsolata a termelésben új tartalmat nyer. Kialakul az elvtársi együttműködés és kölcsönös segítés, erősödik a kollektív alkotószellem, rendszeressé válik a dolgozók ellenőrzése az egész népgazdaság felett.

A szocialista munkaverseny szükségessége tehát a termelés társadalmasított helyzetéből fakad, és annak is kifejezője, hogy a szocializmus gazdasági törvényei csak tudatos tevékenység útján érvényesülhetnek. A szocialista munkaverseny lehetőségét pedig a szocializmus termelési viszonyai teremtik meg, amelynek alapján a dolgozók egyéni érdekei lényegében egybeesnek a társadalom összérdekeivel.

A szocialista munkaverseny, mint a szocialista munka megszervezésének objektív szükségszerűsége, a dolgozók kezdeményezésére alakul ki. Ez nem jelenti azt, hogy nem kell szervezni a tömegeket a szocialista munkaversenyre, hiszen a dolgozók csak fokozatosan érik el az osztályöntudat olyan fokát, hogy felismerik a folyamatok szükségszerűségét, a társadalmi és egyéni érdekek egybeesését. A verseny megszervezése a szocializmus építésének egyik fontos feladata. „Mi... — írta Lenin 1918-ban — ez idő szerint még elképzelni sem tudjuk pontosan, milyen nagy erők rejlenek a dolgozó tömegekben... hogy milyen erők rejlenek és képesek kibontakozni a társadalom szocialista berendezésében. A mi dolgunk csak az, hogy szabaddá tegyük az utat mindezen erők számára. És ha a verseny megszervezését mint állami feladatunkat tűzzük ki, akkor — feltéve, hogy megvalósítjuk az államrend szovjet elveit, megszüntetjük a föld, a gyár stb. magántulajdonát — az eredmények semmiképpen nem maradnak el és rávezetnek bennünket az építés további formáira."[4]

Ma már általános az a felismerés, hogy a szocialista munkaverseny szervezése szükséges. Nem világos azonban még sok, a versenyt szervező párt- és szakszervezeti vezető előtt, hogy melyek a munkaverseny-mozgalom szervezésének általános elvei. Természetesen nem lehet minden részletre kiterjedő szabályokat felállítani, hiszen az egyes üzemek sajátosságai, feladatai, munkaszervezési formái stb. lényegesen eltérnek egymástól. Vannak azonban olyan

[4] Lenin Művei 27. kötet. Szikra. 1952. 203. oldal.

elvek és megfontolások, amelyek az üzemek sokféle eltérésétől eltekintve, mindenütt érvényesek és kötelezőek a versenyszervezésben.

*

A szocialista munkaverseny alapvető követelménye, hogy az a népgazdasági tervben meghatározott feladatok végrehajtását szolgálja. A verseny sokféle célkitűzés eléréséért folyhat, többek között a termelés mennyiségének növeléséért, a munka termelékenységének fokozásáért, az önköltségcsökkentésért, a minőség megjavításáért, anyagtakarékosságért stb. Ez a lelkesedés csak akkor hasznos, ha a legfontosabb problémák megoldásához nyújt segítséget. Ezért a szocialista munkaverseny helyes megszervezésének fontos feltétele, hogy a gazdasági vezetők ismerjék a fejlődés objektív törvényeit, a népgazdaság konkrét helyzetét, az előrehaladás útját, s ennek ismeretében állapítsák meg a verseny tartalmát, célkitűzéseit. Fontos az is, hogy a dolgozókat felvilágosítsák és meggyőzzék a feladatokról, hogy a figyelmüket helyes irányba tereljék.

Népgazdaságunkban például jelenleg az a helyzet, hogy egyes területeken a termelési terv mennyiségi túlteljesítése nemcsak céltalan, de káros is. Ennek az az oka, hogy iparunk szerkezete — bár már lényegesen javult —, sok tekintetben még mindig nem felel meg lehetőségeinknek, és a szükségleteknek. Ezért a terv mennyiségi túlteljesítése egyes iparágakban anyagellátási nehézségekre vezet, anyagot von el más iparágaktól, másrészt olyan felesleges készletek keletkezhetnek, amelyeknek értékesítésére, felhasználására sem belföldön, sem az exportban nincs lehetőség.

Így például hiba volt, hogy a kongresszusi munkaverseny beindulásakor a kohó- és gépipar üzemeiben, de más iparágakban is, a dolgozók elsősorban a tervek mennyiségi túlteljesítésére tettek felajánlást, s ugyanakkor elhanyagolták a műszaki fejlesztésre, a gazdaságosság fokozására való törekvést. Az természetes, hogy egyes iparágakban, mint például a traktorgyártás terén, a mezőgazdasági gépiparban mindent el kell követni, hogy a termelőszövetkezeti fejlődés megnövekedett követelményeinek következtében jelentkező nagy gépszükségletet kielégíthessék. Nagy jelentőségű tehát a Vörös Csillag Traktorgyár 400 dolgozójának szocialista felajánlása, melyben vállalták, hogy ez évben terven felül 150 erőgépet, és 2 millió forint értékű alkatrészt állítanak elő.

A Szakszervezetek Országos Tanácsának márciusi határozata részletesen megjelölte az egyes iparágak legfontosabb feladatait a kongresszusi munkaversenyben, s kitért arra is, mely területeken, milyen cikkekből célszerű, és hol nem szabad a tervek mennyiségi túlteljesítésére ösztönözni. A határozat feldolgozása és konkrétizálása sokhelyütt a sietség miatt elmaradt, s ezért a felajánlások egy része nem célszerű.

A termelés mennyiségi túlteljesítésére való törekvés a munkaversenyben abból fakad, hogy egyrészt a dolgozók megszokták az ellenforradalom előtti időkből, hogy a verseny általában több termék termelését jelenti, másrészt úgy vélik — de sok területen az anyagi ösztönzők rendszere is ezt eredményezi —, hogy elsősorban a termelés fokozásával érnek el több nyereséget, s ez biztosítja legnagyobb mértékben anyagi érdekeiket. S végül azt is látnunk kell, hogy ez a legegyszerűbb, legkézzelfoghatóbb, és legkönnyebben ellenőrizhető felajánlás. Más feladatok, mint például a műszaki fejlesztés, sokkal bonyolultabb, több fejtörést, nagyobb körültekintést igényelnek.

A kongresszusi verseny kezdete óta sokat javult a felajánlások célszerűsége. A textiliparban például a vállalások alapvetően a takarékosságra, a minőség javítására, a termelékenység növelésére irányulnak. A megtakarítások nagy részét pedig (a pamutiparban felét, a gyapjúiparban körülbelül a kétharmadát) az alap- és segédanyagok, a tüzelőanyagok és az energia gazdaságosabb felhasználásából érik el. Ez a törekvés nagyon jó a népgazdaság szempontjából is, hiszen a textiliparban az anyagellátás a legnehezebb probléma, mivel az anyagok döntő többségét importáljuk.

Míg a mennyiségi túlteljesítés került előtérbe egyes iparágakban, háttérbe szorult a műszaki fejlesztés, ami legfőbb alapja a termelékenység fokozásának, az önköltség csökkentésének, és ennek következtében a jövedelmezőség növelésének is. A vasiparban például, a szerszámgépipar kivételével, nem sok gondot fordítottak arra, hogy a munkaverseny célkitűzései között szerepeljenek a karbantartás megjavítására, a gépek felújítására, a technológia továbbfejlesztésére, az újítómozgalom fellendítésére vonatkozó vállalások. Nem készítenek mindenütt műszaki fejlesztési terveket, és az irányító szervek sem foglalkoznak megfelelően ezzel a fontos feladattal. Ahol pedig vannak gazdaságosságot növelő vállalások, ott a termelékenység növelésére és az önköltség csökkentésére vonatkozó felajánlások általánosak, s ezért nem sokat érnek.

Természetesen vannak követendő jó kezdeményezések, amelyeket érdemes tanulmányozni. Több üzemben — így például a Vénus Kozmetikai Gyárban és a Kistextben — műszaki tanácsadó brigádot hoztak létre, a kongresszusi verseny céljainak elérése érdekében, a műszaki fejlesztés elősegítésére, a Szegedi Kenderfonógyárban pedig minden műszaki vezető részt vesz a versenyben.

A műszakiak bekapcsolódása a mozgalomba nagyon fontos, hiszen ők biztosítják a jobb munka feltételeit, segítenek a munkásoknak javaslataik megvalósításában. Most, amikor a műszaki fejlesztés egyre jobban kibontakozik, a műszaki vezetők a fejlődés meggyorsításának fontos tényezői, ezért a verseny ott a legeredményesebb, ahol a munkásokkal együtt a művezetők, mérnökök,

üzemvezetők és konstruktőrök is aktívan kiveszik részüket a vállalásokból, a feladatok teljesítéséből.

A műszakiak és a fizikai munkások együttműködésének jó példáját láthatjuk a Pannónia Szőrmeárugyárban. A gyár kollektívája elhatározta, hogy olyan termelési eredményt ér el, ami három heti keresetnek megfelelő nyereségrészesedést biztosít számukra. Ehhez a gyárban 4 millio forint összegű megtakarítás szükséges. A gazdasági vezetők műszaki, szervezési-intézkedési tervet állítottak össze, melynek alapján 2 millió forintnyi megtakarítást érhetnek el. A másik 2 millió forint megtakarításanak lehetőségeit maguk a dolgozók kutatják fel. A vállalatnál a különböző üzemrészek között felosztották ezt az összeget a létszám, és a termelési tevékenység arányában. A feladatok ilyen konkrét megjelölése, és a mozgósítás módszere helyesen használja ki a dolgozók anyagi érdekeltségét aktivitásuk fokozására, a termelés tartalékainak feltárására.

A népgazdasági és az üzemi feladatok tudatosítása, a gazdasági ösztönzők rendszerének tökéletesítése, és rugalmas alkalmazása a feltétele annak, hogy a munkaverseny helyes irányba fejlődjék, s valóban megfeleljen céljának.

A szocialista munkaverseny a helyes célkitűzések mellett csak akkor eredményes, ha az *önkéntes, ha átfogja a dolgozók tömegeit és ha folyamatos, állandó tényezője a szocialista munka megszervezésének.* Az önkéntességnek, a tömegszerűségnek, és a folyamatosságnak szilárd alapjai vannak. A párt helyes politikája erősíti a dolgozóknak a szocializmusba vetett hitét, emeli szocialista munkaerkölcsét, lehetővé teszi az egyes munkások boldogulását, fokozza anyagi érdekeltségüket. A verseny szervezésénél tehát az anyagi érdekeltségre kell építeni, de nem szabad figyelmen kívül hagyni a szocializmus építésének általános hatását a dolgozók lelkesedésére. Ugyanakkor éberen kell ügyelni arra, hogy senkit ne kényszerítsünk a munkaverseny-mozgalomba. A kényszerrel beszervezett munkások nem teljesítik felajánlásaikat, és demoralizálják, megzavarják az egész kollektiva tevékenységét is. Az önkéntesség azonban nem jelenti azt, hogy nem kell agitálni. Politikai felvilágosító munkával, az üzemi közvélemény erkölcsi erejével kell odahatni, hogy minél több dolgozó kapcsolódjon be a munkaverseny-mozgalomba és munkálkodjon aktívan fejlődésünk meggyorsításán.

Az önkéntesség és tömegszerűség együttes biztosítása megköveteli, hogy a gazdasági vezetők nagy gondot fordítsanak a dolgozók javaslataira. Ha az önkéntes javaslatokat nem támogatjuk, és ugyanakkor más alapon szervezünk versenyt, a munkások kedvüket veszíthetik, és szembefordulhatnak a felülről kiinduló elképzelésekkel. A javaslatok meghallgatása, megvitatása és megvalósítása fokozza a dolgozók lendületét, s felkelti azok érdeklő-

dését is a termelés problémái iránt, akik korábban passzívak voltak.

Helyes módszer alakult ki a javaslatok kezelésére a Csepeli Szerszámgyárban. A javaslatokat egy könyvben gyűjtik össze és rendszeresen ellenőrzik, milyen intézkedéseket tettek a gazdasági vezetők ezek megvalósítására. Ugyancsak eredményes a technikai konferenciák rendszere a Diósgyőri Lenin Kohászati Művekben, ahol a dolgozók negyedévenként megvitatják a termelés problémáit, sok javaslatot tesznek, s tevékenyen részt is vesznek ezek megvalósításában, mert lelkesednek saját elképzelésük sikeréért.

Ezek a termelési tanácskozások különösen eredményesek és mozgósítóak, ha kis kollektívákban folynak, ahol csak az érdekelt személyek vesznek részt, akik értenek a technikai és gazdasági problémákhoz, és konkrét felajánlások, javaslatok felett vitatkozhatnak. Nem sok eredményt mutatnak az összüzemi értekezletek, ahol szükségszerűen általános problémák merülnek fel, s ezért nem tudják megmozgatni a dolgozókat.

A verseny folyamatosságának biztosításához feltétlenül szükséges, hogy a beindulással ne szüntessük be a politikai felvilágosító munkát, hanem azt állandóan folytassuk. A folyamatosság fenntartásának fontos feltétele az is, hogy a feladatokat alapvetően ne az intenzitás nagymértékű fokozásával oldják meg, hanem a műszaki fejlesztéssel, a munka jobb megszervezésével stb. Az intenzitás fokozása szükségszerűen kampányszerűvé teszi a mozgalmat, mert az átlagosnál jóval nagyobb intenzitást csak rövid ideig lehet fenntartani. Ez nem zárja ki, hogy bizonyos feladatok megoldására kampányt indítsunk, mint például egyes beruházások gyorsabb befejezése, fontos export-szállítások határidő előtti teljesítése, őszi mezőgazdasági betakarítás stb., hogy a versenyt bizonyos eseményekhez kössük (április 4, május 1, kongresszus stb.), de ebben nem merülhet ki, és az eredmények elérése után nem fejeződhet be a munkaverseny. Az egyes feladatok teljesítése után újabb és újabb célokat kell a dolgozók elé állítani.

Az is hiba lenne azonban, ha hosszúlejáratú, túl általános feladatokat szabnánk meg, mint például a munka termelékenységének növelése általában. Ezzel nem lehet mozgósítani, formálissá, unalmassá, tartalmatlanná válhat az egész kezdeményezés. Az általános feladatok megoldása érdekében konkrét célokat kell kitűzni s mindig olyanokat, amelyek nagy előrehaladást biztosítanak, amelyek lelkesítőek.

A szocialista munkaverseny szervezésének egyik fontos elve a nyilvánosság.

A verseny nyilvánossága nagyon elhanyagolt az üzemekben. Csepelen például a Motorkerékpárgyár és a Nagytömegárugyár üzemeiben május végéig semmi külső jele nem volt a kongresszusi versenynek, holott becsületreméltó felajánlásokat tettek a

munkások, és értek el eredményeket is ezek teljesítésében. Hasonlóan gyenge a verseny nyilvánossága a Chinoin Gyógyszergyárban, pedig itt az értékelés körülményei igen kedvezőek, mert a munkát brigádokba szervezve végzik, pontosan elkülöníthető munkaszakaszokban termelnek stb. A nem kielégítő versenypropagandának az az oka, hogy a gazdasági és tömegszervezeti vezetők félnek a múltban elkövetett hibáktól. Úgy vélik, hogy a látványosság ízléstelen, a sok plakát visszatetszést kelt, és ezért keveset beszélnek a versenyről, nem ismertetik, nem népszerűsítik a kimagasló eredményeket.

Vannak olyan gyárak — s ezek száma az utóbbi időben rohamosan nő —, ahol ötletes módszerekkel adnak nyilvánosságot a versenynek, és ez meg is látszik az eredményekben. A Ruggyantaárugyárban és a Budapesti Kénsavgyárban például falitáblákon rendszeresen ismertetik a feladatokat, s az időközönként elért eredményeket is. Ez is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a Kénsavgyár május végéig több mint 9 ezer tonna sima, és 3 ezer tonna szemcsés szuperfoszfát műtrágyát állított elő terven felül.

Érdekes új módszert vezettek be a Kábel- és Műanyaggyárban. Minden műszaki vezető feljegyzi az egyes dolgozók teljesítményét. Így egyrészt a vállalat vezetői bármikor pontosan tájékozódhatnak az előrehaladásról, és intézkedéseket tehetnek a hiányosságok kiküszöbölésére, másrészt közvetlen alapja van a verseny értékelésének.

A nyilvánosság, ha céltudatos, praktikus, mentes a túlzásoktól, nem sérti a dolgozók ízlését, ellenkezőleg, elősegíti a további kibontakozást, a verseny lendületének fokozását. Csak akkor lehet a dolgozók egészséges versengését felkelteni, ébren tartani, ha rendszeresen ismertetjük velük az üzemek, a műhelyek, egyes munkacsoportok és kiváló munkások eredményeit. Ehhez természetesen elengedhetetlen a pontos, gyors, valóságnak megfelelő nyilvántartás. A teljesítmények pontatlan kimutatása, megszépítése, felnagyítása visszatetszést és ellenszenvet vált ki az öntudatos munkások tömegeiben, és sokat árt a munkaverseny-mozgalomnak. Visszaveti a munka lendületét az is, ha az eredményeket késve értékelik, ha a hirdetőtáblákon hetekig a régi eredmények porosodnak.

A minisztériumok, iparigazgatóságok és más országos gazdasági irányító szervek munkáját segíti a Statisztikai Hivatal és a Magyar Nemzeti Bank gyors tájékoztatója, amely sokoldalú értékelést ad a legfontosabb feladatok (tervteljesítés, termelékenység, önköltség stb.) teljesítésének állásáról. A vállalatoknak szintén ki kell alakítaniuk azokat a módszereket, amelyekkel akár naponta is értékelni lehet a legfontosabb célkitűzések megvalósításának állását. A Soroksári Textilművekben például szakmányokra és brigádokra bontották fel a kongresszusi versenyben vállalt feladato-

kat. A teljesítés értékelését naponta és dekádonként elvégzik, azután falitáblán és magnetofon útján közlik a dolgozókkal. Természetesen nem lehet mindent naponta értékelni, de egy-egy legfontosabb célkitűzés állását lehet, és szükséges is. Ezért helyes például a Budai Pamutfonógyár és a Budapesti Harisnyagyár módszere, ahol a minőséget naponta mérik, a globális eredményeket pedig csak havonként és negyedévenként.

A versenymozgalom szakaszonkénti értékelésének nagy jelentősége van. Ez teszi lehetővé, hogy menetközben feltárjuk, miben van lemaradás, hol kell segíteni; ez tartja a dolgozók szeme előtt a feladatokat, és mozgósítja őket azok megvalósítására.

Az üzemekben jelenleg megnehezíti az összüzemi eredmények pontos és gyors értékelését az új termelői árrendszerre való áttérés. A verseny-célkitűzések teljesítésének megállapítását ez kevésbé zavarja, de menetközben nem tudnak a gazdasági vezetők pontos képet adni arról, hogyan áll a nyereségterv teljesítése, milyen összegű nyereségrészesedésre számíthatnak a dolgozók. Ezért áthidaló számításokkal, legalább megközelítő képet kell adni az összeredményekről, de törekedni kell arra, hogy az új árrendszer alapján kialakítsunk egy új bázist, amely lehetővé teszi a későbbiek során a pontos értékelést.

A verseny nyilvánossága nem merülhet ki a vállalások és az eredmények közzétételében: népszerűsíteni kell azokat a helyes munkamódszereket, újításokat és ésszerűsítéseket is, amelyekkel egyes dolgozók vagy kollektívák kimagasló sikereket értek el. Nagy gondot kell fordítani az új munkamódszerek elterjesztésére.

Bár még csak elvétve, de találhatunk ilyen kezdeményezéseket. Az építőiparban például már többször tartottak különböző új módszereket ismertető bemutatókat. Legutóbb a 31. számú építőipari vállalatnál 140, különböző vállalatoktól egybesereglett szakmunkásnak és műszaki vezetőnek mutatták be a gépi vakolást, hogy ezzel is elősegítsék az építőipar nagyüzemi munkamódszereinek elterjedését.

A múltban — bár egyes iparágakban függetlenített munkamódszerátadók is tevékenykedtek — sok helyes elgondolás megmaradt egy-egy üzemen belül, sőt egyes munkások gyakorlatában. Óvakodnunk kell azonban attól, hogy általánosan akarjunk új módszereket bevezetni ott is, ahol nincs meg a feltételük, s ezért erőltetett alkalmazásuk káros lehet.

A munkaverseny nyilvánosságának egyik fontos eszköze a sajtó. Üzemi lapjaink — különösen a legutóbbi időben — jól foglalkoznak az üzemben folyó kongresszusi versennyel. Ismertetik a feladatokat, az eredményeket, az új módszereket és újításokat, a különféle címek elnyerésének feltételeit; s ez jó hatással van a dolgozók munkalendületére.

Napilapjaink már kevésbé szolgálják ezt a fontos feladatot. Bár

szinte majdnem mindennap találunk egy-egy írást, rövid hírt a kongresszusi versenyről, de ezek csupán tudósítások. Ezt is kell közölni, de emellett szükség lenne arra, hogy a menetközben felmerülő problémákkal is foglalkozzanak, ugyanakkor állandóan közöljenek útmutató cikkeket. Sokat segítene például, ha felvennék a harcot a normarendezéssel fenyegetőző ellenséges propaganda ellen, ha ismertetnék a helyes verseny-nyilvánosság különböző formáit, ha felhívnák a figyelmet a „szocialista munka brigádja" mozgalomban felmerült problémákra, veszélyekre stb. Ennek nagy jelentősége van, hiszen a napilapokat nemcsak egy-egy üzemben, hanem az egész országban figyelemmel kísérik a dolgozók tömegei, s ezért a jó módszerek elterjesztésének legjobb eszközei lehetnek.

A munkaverseny-mozgalom fellendülésének egyik elengedhetetlen feltétele, hogy változatos formákat alakítsunk ki, hogy helyesen válasszuk meg a versenyformákat. Lenin több esetben nyomatékosan felhívta figyelmünket arra, harcolni kell az ellen, hogy mindent egy kaptafára húzzunk, és harcolni kell minden olyan kísérlet ellen, amely felülről akar egyformaságot bevezetni a szocialista verseny szervezésébe. „A változatosság e téren — írta — az életrevalóság biztosítéka, a siker záloga, hogy elérjük a közös egységes célt."[5] Nem is akarunk kötelező formákat megszabni. Vannak azonban olyan, a gyakorlatban már bevált vagy jelenleg is igen elterjedt versenyformák, amelyeket mindenütt lehet, és kell is alkalmazni.

Nincs értelme az olyan munkaversenynek, amelyben nincs összehasonlítási alap, a feladatokat nem lehet pontosan meghatározni. Ilyen problémák merülnek fel az egyes termelő egységek, és területek közötti versenynél. Ezért országos, megyei, iparági, és üzemek közötti versenyt csak akkor helyes szervezni, ha az eredmények összehasonlíthatók. A mozgalomnak nem is az a célja, hogy egyes vállalatok vagy dolgozók lehagyjanak másokat — ez csak eszköz a mozgósításra —, hanem az, hogy elősegítsük a tervben megjelölt feladatok teljesítését és túlteljesítését.

A verseny formáit sok tekintetben megszabja az üzemen belüli munkamegosztás, a munka megszervezése. Nem lehet például egyéni versenyt szervezni ott, ahol a munkások szoros kooperációban együtt végeznek el egy feladatot, mint például a szénbányászatban a frontfejtéseken, vagy a kovácsolóüzemekben, hengerdékben, martin-kemencéknél stb. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ahol egyéni versenyt lehet szervezni, ott csak azt alkalmazzuk. A forgácsolóüzemekben például helyes egyéni versenyt indítani, de lehet, és előnyös kollektív versenyt is folytatni egyes műhelyek, brigádok vagy termelési részlegek között, mert ez lehetővé teszi, hogy ezek a külön-külön dolgozó munkások tapaszta-

[5] Lenin Művei. 26. kötet. Szikra. 1952. 429. old.

lataikkal segítsék egymást, kiegyenlítsék egymás hiányosságait.

A kollektív versenyformáknak nagy szerepük és jelentőségük van az egész mozgalomban. A kollektívák együttes munkája sokkal inkább biztosítja az általános felemelkedést, mint az egyéni kezdeményezések. Ezenkívül nagy társadalmi nevelő hatása is van. A közös erőfeszítés, a közös érdekeltség erősíti a közösségi szellemet, kifejleszti az emberekben az elvtársi együttműködés és segítés készségét, egymás bírálatát és ellenőrzését, formálja a kommunista embert.

Jelenleg igen változatos versenyformák alakultak ki üzemeinkben. Ilyenek többek között a brigádversenyek, a takarékossági mozgalom, a „szakma mestere" címért folyó verseny, a vállalatok közötti szocialista szerződések, az ifjúsági anyagfelkutató mozgalom, a KISZ védnöksége bizonyos építkezések felett, az exportbrigádok, az újítómozgalom, s ilyen legújabban a „szocialista munka brigádja" címért folyó vetélkedés.

A munkaverseny megfelelő formáit központilag előírni nem lehet, azt üzemen belül kell kiválasztani és kialakítani. Ügyelni kell azonban arra, hogy ne legyen túl sokféle verseny, mert ezt átfogni, irányítani, ellenőrizni nehéz, másrészt nagy a veszélye annak, hogy így formálissá válik.

A munkaverseny-mozgalom egyik legfontosabb formája az újítómozgalom. Különösen nagy jelentősége van most iparunkban, mert a műszaki fejlesztés előrehaladásunk kulcskérdése. Az újítómozgalom eddig is fényesen bizonyította az alkotómunka kibontakozását hazánkban. Az elmúlt tíz évben (1948—1958) a dolgozók több mint 2,5 millió újítási javaslatot nyújtottak be, s a bevezetett újítások körülbelül 7,5 milliárd forint megtakarítással gazdagították népünket.

Jelenleg is sok szép eredménnyel dicsekedhetünk. Az Egyesült Izzóban például újból fellendülőben van az újítómozgalom, mert a műszaki és gazdasági vezetők mindenben segítik az újítókat. Hasonlóan, mint a Ganz-Mávag és a Wilhelm Pieck Vagongyárban, itt is külön kísérleti üzem működik, ahol az újítók a legkedvezőbb feltételek között alkothatnak. A Csepeli Vas- és Fémművekben és a Kismotor- és Gépgyárban pedig műszaki klub biztosítja az alkotómunka kibontakozását.

A mozgalom kiszélesedését nagymértékben akadályozza a bürokrácia, az újítások elbírálásának nehézkessége, és az újítások körül tapasztalható gyakori huzavona. A Fúrógépgyárban például már régen gyártják a keményfém-felrakó berendezéseket, amelyeket külföldön szívesen vásárolnak, de üzemeinkben nem használják. Ugyanez a helyzet a világhírnévnek örvendő hidrofix másológépberendezéssel is, amelyből összesen kettő működik az egész országban.

Ezeknek és más találmányoknak és újításoknak a bevezetése

és elterjesztése körül még sok a tennivaló. Elsősorban meg kell javítani a muszaki propagandát, hogy ismerjék meg szerte az országban ezeket a nagyszerű találmányokat. Ezt szolgálja a Technika Háza, a különféle kiállítások, ez az egyik feladata a Találmányi Hivatalnak. Ezenkívül meg kell küzdeni a sok helyen tapasztalható konzervativizmussal, közönnyel, megnemértéssel, és kishitűséggel is. Sok találmány és újítás azért kallódik el, mert a vezetők idegenkednek tőle, félnek a sikertelenségtől, ragaszkodnak a régi, megszokott termelési módszerekhez. Az újítómozgalom csakúgy, mint az egész munkaverseny, az új harcát jelenti a régi ellen.

Külön foglalkoznunk kell *„a szocialista munka brigádja"* mozgalommal, amely a Szovjetunióban a XXI. pártkongresszus után kialakult „kommunista munka brigádjai"-nak hatására nemcsak hazánkban, hanem más népi demokratikus országokban is létrejött. Először a Ganzban és a Ruggyantaárugyárban határozták el a dolgozók, hogy küzdenek e megtisztelő cím eléréséért, de azóta az ország sok iparvállalatánál alakultak ilyen brigádok.

Mi a lényegük a szocialista munkabrigádoknak, mennyiben jelentenek újat? Eddig is voltak, és jelenleg is vannak az üzemekben munkabrigádok, amelyek a tervek túlteljesítéséért küzdenek. A szocialista munka brigádjai azonban nemcsak különböző gazdasági feladatok megoldására vállalkoznak, hanem tagjai ezenkívül szakmai és politikai képzésben vesznek részt, és magánéletükben is betartják a szocialista erkölcs normáit. Ez a mozgalom már a kezdet kezdetén tarka változatokban jelent meg. Csaknem valamennyiben közösek a következő vonások, amelyek a továbbiakban mint követendő elvek is szerepelhetnek: vállalásaik a termelőmunkában a népgazdaság és az üzem előtt álló legfontosabb feladatokra vonatkoznak (műszaki fejlesztés, takarékosság, termelékenységnövelés, önköltségcsökkentés stb.). Harcolnak az önkéntes, szocialista munkafegyelemért, a szocialista tulajdont aktívan védelmezik. Fontos feladatuknak tartják, hogy részt vegyenek az újítómozgalomban. Munkájuk magasabb színvonalra emelése érdekében rendszeres oktatás útján növelik szakképzettségüket (tanfolyam, technikum, egyetem stb.). Ennek alapján tevékenyen részt vesznek a munkamódszerátadási mozgalomban is. Állandóan képezik magukat politikailag is, bekapcsolódnak a szervezett pártoktatásba, rendszeresen hallgatnak politikai tájékoztató előadásokat, s mindezek alapján agitációs és politikai nevelőmunkát folytatnak az üzemben.

Lényegében ezeket a feladatokat jelöli meg a SZOT elnöksége is irányelvként a szocialista brigádok számára.

Ezenkívül helyenként azt is vállalják, hogy emelik általános műveltségi színvonalukat (olvasnak, tanulnak), közösen járnak szórakozni, s megkövetelik a példamutató, rendes magánéletet.

Ezek a kollektívák mindjobban összeforrnak és erjesztőivé válnak az egész üzemi munkás-kollektívának. Vannak azonban veszélyei ennek az új formának, amire már most fel kell hívni a figyelmet. Mindenekelőtt szigorúan kell venni a célkitűzéseket, s nem szabad megengedni, hogy lejárassák ezt a mozgalmat. Sok helyen tapasztalható, hogy olyan brigádok is szocialista munkabrigádnak nevezik magukat, amelyek semmiben sem különböznek a régi munkabrigádoktól. Így történt, hogy míg a Csepeli Vas- és Fémművekben május közepén csak 21 ilyen brigád alakult, a Sztálinvárosban dolgozó 26-os építővállalatnál 70 brigád vette fel ezt a címet; Jókai bányán pedig az üzem összes munkásait ilyen brigádokba akarták szervezni.

Természetesen nem szabad elzárkózni attól, hogy ez a mozgalom tömegessé váljék, de meg kell követelni, hogy úgy dolgozzanak és éljenek, hogy valóban megfeleljenek a mozgalom követelményeinek. Helyes kezdeményezésnek látszik a Pannónia Szőrmeárugyárban létrejött „becsületbrigád" mozgalom, ahol a munkaversenyben sok brigád vesz részt, de csak munkájuk, és egyéb tevékenységük alapján fogják később eldönteni, mely brigádok érdemelték ki a szocialista címet.

Vannak túlzások is. A Május 1. Ruhagyárban például a 25-ös szalagon dolgozó brigád tagjainak 5 fő- és 24 alpontból álló követelménynek kell megfelelniük a „szocialista munka brigádja" cím elnyeréséért. A Gyapjúmosógyárban pedig — bár nincs ilyen sok feltétel — csak az a brigád kaphatja meg a „szocialista" címet, amelynek minden tagja egyéb feltételek mellett szakszervezetben van, és „kiváló dolgozó" szinten termel.

Előfordul az is, hogy sok fölösleges, az emberek magánéletét korlátozó feltételt is szabnak a szocialista brigád tagjai számára. Megfeledkeznek arról, hogy ez a mozgalom elsősorban a munka megjavítását célozza. Helyes az, hogy a szocialista nevelés feladatainak betöltését is célozza, de nem szabad itt túlzásokba esni: csak néhány legfontosabb feladatban állapítsák meg a szocialista brigád tagságának kötelességeit.

A SZOT elnökségének irányelvei szerint a „szocialista munkabrigád" címet az üzem egész kollektívájának termelési tanácskozása ítélje oda, s ez fél évig legyen érvényben. Ez lehetővé teszi a társadalmi ellenőrzést, és szoros kapcsolatot teremt a brigádok és a többi dolgozók között.

A „szocialista munka brigádjai" már eddig is nagy hatást váltottak ki. Példamutatásuk igen fontos. Helyteleń tendenciáik ellen azonban idejekorán fel kell lépni. Egyes helyeken elzárkózással, befeléfordulással találkozhatunk. Ezért a brigádoknak olyan célkitűzéseket is vállalniuk kell, amelyek kívül esnek a brigád keretein, mint például a szakmai segítés, és a politikai agitáció. A gazdasági és pártszervezeteknek pedig éberen ügyelniük kell arra,

hogy ne tegyenek kivételeket ezekkel a brigádokkal, ők is olyan feltételek között dolgozzanak, mint az üzem többi dolgozói, és így érjenek el jobb eredményeket. Ellenkező esetben az egész mozgalom a dolgozók ellenszenvét váltaná ki, s a brigádok éppen hivatásukat nem tudnák betölteni.

Helyes, ha ezekben a brigádokban öregek és fiatalok, fizikai munkások és műszaki dolgozók egyaránt részt vesznek. Az ilyen összetétel jobban biztosítja azokat a feltételeket, amelyek a célkitűzések megvalósításához szükségesek. Természetesen lehetővé kell tenni, hogy a dolgozók maguk válasszák meg, milyen közösségben akarnak a „szocialista munka brigádja" címéért küzdeni.

Volt már róla szó, de külön is meg kell említeni, hogy *a szocialista munkaverseny elképzelhetetlen az anyagi érdekeltség biztosítása nélkül.* Lenin figyelmeztetett bennünket már a szocializmus építésének első tapasztalatai után, hogy: „Ne közvetlenül a lelkesedésre építsünk, hanem a nagy forradalom szülte lelkesedés segítségével a személyes érdekre . . ."[6] Rá kell mutatni arra, hogy nálunk sokan ezt jelenleg egyoldalúan értelmezik, és mindent az anyagi érdekeltségre alapoznak, megfeledkezve a dolgozók lelkesedéséről, a szocializmus építésének mozgosító perspektívájáról, a szocialista tábor nagyszerű eredményeinek hatásáról. Pedig munkásosztályunk már számtalanszor bebizonyította, hogy kész harcolni közvetlen anyagi érdek nélkül is a szocializmusért. ha látja, hogy munkája az egész társadalom érdekét szolgálja, és később kamatosan megtérül. Elég utalni a felszabadulás utáni első mozgalmakra, a széncsatára, a vastúépítésre, a helyreállításra.

Az anyagi érdekeltség elve jelenleg mindjobban betölti hivatását. A munka szerinti bérezés mellett a nyereségrészesedés rendszere megteremtette az alapját a dolgozók kollektív érdekeltségének is.

Sok tennivalónk van még a bérrendszer, az anyagi ösztönzők rendszerének tökéletesítése terén. A gazdasági vezetőkön múlik, hogyan használják ki ezeket az emelőket a dolgozók aktivitásának kibontakoztatására, a munkaverseny-mozgalom fellendítésére.

Ezenkívül a kongresszusi versenyben helyes időközönként, szakaszonként is jutalmazni, hiszen a nyereségrészesedést csak 1960-ban fizetik. Igen sokféle jutalmazási forma alakult már eddig is ki. Érdekes módszert vezettek be az Angyalföldi Bútorgyárban a jutalmazásra. Mivel a dolgozók brigádokban dolgoznak, a jutalmazás is kollektív. A legjobb brigádot például a nyáron ingyenes külföldi üdülésben részesítik. Az anyagi érdkeltségnél csakúgy, mint a versenyformáknál, változatosságra kell törekedni, és mindig meg kell keresni a legmegfelelőbb módszert, amely leginkább mozgósítja a tömegeket.

*

[6] Lenin Művei. 33. köt. Szikra. 1953. 40—41. old.

A szocialista munkaversenyben eddig is jelentős eredmények születtek. Sztálinvárosban például 1957-ben 26 millió, 1958-ban 37 millió forint megtakarítást értek el, aminek alapján a dolgozók kb. egy havi keresetnek megfelelő nyereségrészesedést kaptak. Csepelen tavaly 100 milliós megtakarítási vállalásukat a dolgozók jelentősen túlteljesítették, s 1959-re 150 millió forintot vállaltak. Diósgyőrben a kongresszusi verseny során áprilisban 3600 tonna vasércet és 1500 tonna kokszot takarítottak meg, a Szegedi Textilművekben 5000 férfiinget készíthetnek a megtakarított anyagból. Május elejéig csaknem 2 milliárd forint értékű mennyiségi túlteljesítést vállaltak az egyes iparágak kollektívái.

Bízvást támaszkodhatunk tehát a dolgozók lelkesedésére, hogy megvalósítsuk pártunk Központi Bizottságának márciusi határozatát. Minden azon múlik, hogy a pártszervezetek és a gazdasági vezetők hogyan tudják szervezni, irányítani a tömegeket a célok elérésére. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy túlzottan óvatosak voltak a felajánlásokban. A Hajtóműgyárban például az első negyedévben a 2 százalékos termelékenységnövelési vállalás helyett 10 százalékkal emelkedett a munka termelőereje, az Újlaki Téglagyárban már május végéig 2,5 millió téglát gyártottak terven felül, s ezzel teljesítették évi felajánlásukat. A Budapesti Keksz- és Ostyagyárban a 2,4 százalékos termelékenységnövelés helyett 4 százalékot értek el, a Péti Nitrogénművekben május közepéig 1500 tonna pétisót termeltek terven felül, pedig ezt egész évre vállalták. Sorolhatnánk a példákat tovább, de ebből is látható, hogy többre vagyunk képesek, mint amit eddig az üzemek vezetői és kollektívái vállaltak.

Tudják ezt a gazdasági vezetők is. A vállalásokban megnyilvánuló óvatosság alaptalan félelemből fakad. Az új termelői árrendszerre való áttérés miatt elterjedt az a hiedelem, hogy a nyereségrészesedés alapja az 1959 első félévi eredmény lesz, s ezért a vezetők és a dolgozók egyaránt sok helyen keveset vállaltak, visszatartották a termelés felfutását, sőt előfordult, hogy a könyvelésben próbáltak csalni. A Minisztertanács közzétett nyilatkozatában leszögezte, hogy nem változtatják meg a nyereségvisszatérítés elveit és mértékét, és ha a dolgozók nagyobb eredményeket érnek el, mint 1958-ban, több lesz a juttatás is. Ennek a hatására sok üzemben pótfelajánlásokat tesznek. A Beloiannisz Híradástechnikai Gyárban például, ahol korábban a termelékenység nagyobb mértékű növelésére nem tettek felajánlást, most vállalták, hogy 10 százalékkal emelik az egy főre eső termelést.

Gazdasági fejlődésünk meggyorsulása tehát már kezd valósággá válni. A gazdasági vezetőknek gondoskodni kell arról, hogy ne legyen fennakadás a termelésben. Egyes területeken — például az építőiparban — anyagellátási zavarok léptek fel, másutt éppen a teljesítmények visszafogása következtében még fellelhető a ne-

gyedév végi hajrá és túlórázás, ami a termékek minőségét is rontja.

A munkaverseny szervezése a szakszervezet feladata. Kádár elvtárs mondotta a Budapesti Pártbizottság márciusi kibővített ülésén: „A pártszervezetek mozgósítsanak, a kommunisták mutassanak példát, adjanak helyes tanácsokat a munkaversenyhez, de azt a szakszervezet szervezze a szakemberek véleménye alapján." (Népszabadság, 1959. március 13.) A pártszervezeteknek tehát nem szabad beleveszniük a versenyszervezés aprólékos feladataiba, hanem — miközben elvi irányítást adnak a szakszervezetnek, az ifjúsági szervezetnek — elsősorban a rendszeres politikai nevelőmunkával teremtsenek kedvező légkört a dolgozók aktivitásának kibontakoztatására.

A szakszervezeteknek a konkrét szervezőmunka mellett nem szabad megfeledkezniük arról, hogy állandóan javuljanak a dolgozók munka- és életkörülményei. Fokozott gondot kell fordítani a balesetelhárításra, az üzemek tisztaságára, a dolgozók étkeztetésére, a nők háztartási munkájának megkönnyítésére, a szórakozás és pihenés különböző formáinak kiszélesítésére stb.

A szakszervezeteket eddig nagyon lekötötte a vezetőségválasztás. Most, hogy a választások már lezajlottak, minden erővel a versenyszervezés felé fordulhatnak.

A pártszervezeteknek sokirányú munkájuk van, készülnek a vezetőségválasztásokra, a kongresszusra. Jelenleg azonban az a legfontosabb feladat, s azzal szolgáljuk legjobban a kongresszus előkészítését, ha meggyorsítjuk gazdasági fejlődésünket. Ezért összpontosítani kell a kommunista erőket erre a területre. A kommunisták mutassanak példát, fokozott erővel harcoljanak a párt határozatának megvalósításáért, és lelkesítői legyenek a szocialista munkaverseny további fellendülésének.

A mezőgazdaság szocialista átalakításának revizionista jugoszláv koncepciójáról

Írta. CSIZMADIA ERNŐ

I.

Néhány héttel ezelőtt, a Jugoszláv Dolgozó Nép Szocialista Szövetségének IX. plénumán Edvard Kardelj tartott beszámolót „A falu szocialista fejlődésének időszerű problémái" címmel, amelyben részletesen foglalkozott a mezőgazdaság szocialista átalakításával a Szovjetunióban, és a népi demokráciákban, valamint az ettől eltérő jugoszláv gyakorlat elméleti megindokolásával.[1] Nézzük először Kardelj eszmefuttatását a kollektivizálásról:

„A régi minta szerint, amelyet a kollektivizálás fogalmával azonosítanak — mondotta Kardelj —, csak a föld formális egyesítésének, és valamilyen kolhoz-formában az állam ellenőrzése alá való helyezésének szemszögéből tekintenek a mezőgazdaság szocialista szektorának erősödésére." Majd más helyen: „... nem bocsátkozunk annak a problémának az elemzésébe, hogy mi lenne a Szovjet Szövetségben, ha nem lett volna kollektivizálás Igen jól tudjuk azonban, hogy mi lenne nálunk, ha holmi bürokratikus kalandba bocsátkoztunk volna, és kollektivizálás örve alatt állami monopóliumot teremtettünk volna a mezőgazdasági termelésben." Továbbá: „Mi ezeket a már dogmatikus érvényű felfogásokat néhány évvel ezelőtt merészen, és habozás nélkül magunk mögött hagytuk... Ebből következik, hogy nem fogadhatunk el, és nem szabad elfogadnunk olyan hatóeszközöket a falu társadalomgazdasági átalakításában, amelyek a termelékenység pangását és csökkenését okozzák, és ezzel együtt tétlenségre késztetik a parasztságot, sőt elválasztják a szocialista erőktől, mégha ezeket a módszereket a sztálini tankönyvek a szocializmus megváltoztathatatlan dogmáivá, minden ország szocialista fejlődési útjának elkerülhetetlen szakaszává, és más hasonlóvá nyilvánítják is..." Majd néhány sorral lejjebb: „a szocialista társadalomnak nem kell

[1] Részletek Edvard Kardelj beszámolójából. Magyar Szó, Noviszád, 1959. május 5. (1—4. old.); és Edvard Kardelj bevezető beszámolója, Magyar Szó. Noviszád, 1959. május 6. (1—5. old.).

a falu tulajdonviszonyainak erőszakos megváltoztatásához folyamodnia, sem olyan gazdasági viszonyok kialakításához vagy mesterséges fenntartásához, amelyeknek nincsenek meg a fenntartásukhoz szükséges önálló, belső erői." „Ezenkívül arról sem szabad megfeledkezni, hogy a kapitalista fejlődés falvainkban 150 év alatt szilárdan „a földhöz kötötte" a parasztot, és megtanította arra, hogy csak a gazdasági számvitel szemszögéből gondolkodjon, és ezért a paraszt nem hajlandó egykönnyen holmi kollektivista recepteket elfogadni, amelyek gazdasági szempontból nem győzik meg. Az ilyen paraszt számára a kollektivizálás ugyanaz, mint a kisajátítás."

Ha eddig rosszul tudtuk, Kardelj beszámolója végre fényt derít arra, hogy „a kollektivizálás nem egyetlen útja a falu szocialista átalakításának", hanem csak olyan módszer, ami legfeljebb a Szovjetunióban, és Kínában volt történelmi szükségszerűség, a szocialista tényezők viszonylagos gazdasági, és politikai gyengeségének feltételei között, vagyis a mezőgazdaság kollektivizálása nem a dolgozó parasztság szocialista útra való átvezetésének történelmileg szükségszerű útja, hanem pusztán akkor elkerülhetetlen, „ha a szocialista tényezők gazdasági ereje nem elegendő a kistulajdonosi ösztönösségből fakadó kapitalista irányzatok megfékezésére".

A mezőgazdaság szocialista átalakításának lényege, az, ami a szocialista agrárátalakulás során a Szovjetunióban, és a népi demokráciákban történt: „holmi bürokratikus kaland", „a kollektivizálás örve alatt a mezőgazdaság állami ellenőrzése", „a föld formális egyesítése", „erőszakoskodás a parasztokkal", „a parasztság kisajátítása", és az így létrehozott kolhozok „mesterséges fenntartása".

Amikor 20 évvel ezelőtt ezeket a megállapításokat a horthy-rendszer sajtójából olvastuk, nem csodálkoztunk. De nem lep meg ma sem, ha mindez „Bálint gazda" sirámaiként érkezik hozzánk a Szabad Európa hullámhosszán. A JKSZ, és a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság egyik legilletékesebb párt-, illetve állami vezetőjének szájából azonban az ilyen „bírálat" egy kissé fejbevágja az embert. Mintha Kautsky lépett volna ki sírjából, aki 25 évvel ezelőtt „A bolsevizmus zsákutcában" című könyvében megjósolta a kollektivizálás, és a Szovjethatalom „csődjét". Kautsky a kollektivizálást úgy „értékelte", mint kényszer-kolhozosítást, a parasztok államosítását, ami elkerülhetetlenül a termelés visszaeséséhez, a „bolsevizmus csődjéhez" vezet. Ma, amikor Kautsky már rég elporladt, a Szovjetunióban pedig felépült, és egyre erősödik a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság, sőt versenyre kelt a világ legfejlettebb tőkés nagyüzemi mezőgazdaságával — az sem kétséges, hogy ez a verseny néhány éven belül a szovjet mezőgazdaság javára dől el — támadtak „új" revizionisták, akik leporolják, és újra előveszik a régi revizionista vádakat.

Jugoszláviában rendszerint erősen felháborodnak, és minden esetben súlyos szavakkal — vagy mint rosszindulatú bírálatot, vagy mint dogmatikus felfogást—, visszautasítják, ha — Kardelj szavaival élve — „a táborból való elvtelen irkafirkálók" szót emelnek, vitáznak a különböző jugoszláv nézetekkel, elképzelésekkel, vagy ha bírálják a jugoszláv gyakorlatot. Viszont az, ahogy Jugoszláviában a Szovjetunió, és a népi demokráciák szocialista építéséről nyilatkoznak: „kritikai marxizmus", „szocialista pozícióból gyakorolt bírálat". Mint Kardelj kifejtette: „Ma nincs szükségünk holmi kérkedő, dogmatikus marxizmusra, amelynek már történelmi szerepénél fogva is a marxizmus szubjektivista tagadásává kell változnia, hanem kritikai marxizmusra van szükségünk", olyan marxizmusra, amely a szocialista építés gyakorlatát „fejlődésében szemléli, mégpedig szocialista pozíciókból bírálóan..."

Hát ez lenne az úgynevezett „szocialista pozícióból bíráló kritikai marixizmus"!?

Azért idéztuk ilyen hosszasan Kardelj elvi fejtegetéseit, hogy olvasóink maguk is meggyőződhessenek: nem valamiféle kiragadott és „ügyesen csokrosított" idézetekről, vagy belemagyarázásról van szó. Ezt az álláspontot nem lehet félreérteni. Kardelj nem a mezőgazdaság szocialista átalakítása során elkövetett hibákat bírálja, hanem a kollektivizálást általában hibás, elvetendő módszernek, „a mai modern időkben járhatatlan út-"nak tartja. Kardelj „szocialista pozícióból megalkotott kritikai marxizmusa": *a Szovjetunió és a népi demokráciák kollektivizálásának revizionista bírálata.*

II.

Először a világon a Szovjetunióban valósult meg a lenini szövetkezeti terv, épült fel a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság. A Szovjetunió szocialista mezőgazdasága, a kolhozrendszer 30 év alatt mind a kis- és középparaszti gazdaságokkal, mind a mezőgazdaság tőkés nagyüzemi rendszerével szemben bebizonyította vitathatatlan fölényét. A szovjet mezőgazdaság teljes termelése már 1940-ben csaknem kétszeresen felülmúlta a forradalom előtti 1913. évi színvonalat. A mezőgazdasági munka termelékenysége háromszorosára növekedett.

A kolhozrendszer kiállta a második világháború nagy próbáját. A háború ütötte sebeket néhány év alatt begyógyították, a termelés már 1949—50-ben elérte a háború előtti színvonalat. Az 1950—53-as állapothoz képest az utóbbi években új, nagy sikerek születtek. A szántóföldi növénytermelés őszhozama 1954—57-ben az 1950—53. évihez viszonyítva, 25—30 százalékkal, az állattenyésztés teljes termelése pedig 30—40 százalékkal emelkedett.

A lenini szövetkezeti terv gyakorlati megvalósítása során a Szovjetunióban olyan korszerű nagyüzemi mezőgazdaság épült fel,

amely a mai modern tőkés nagyüzemi mezőgazdasággal is felveszi a versenyt. A főbb termények és termékek 100 ha mezőgazdasági területre eső termelése tekintetében például a Szovjetunió, és az USA versenye a következőképp alakul:

Megnevezés	Szovjetúnió		Egyesult Államok	
	1958	1965 (terv)	1957	1958 (elozetes adatok)
Szemestermény (q)	272	329—360	280	326
Burgonya (q)	172	294	19	21
Cukor (q)	11	18,5—20	4,1	4,4
Hús (q)	16	32	29	27
Tej (q)	116	200—210	101	100
Gyapjú (q)	0,6	1,1	0,2	0,2

Bár 1958. rekordtermésű év volt az USA-ban, az adatokból még így is jól kitúnik, hogy a fontosabb termékek 100 ha-ra eső mennyiségét tekintve a Szovjetunió már jelenleg is csak a szemestermények, és a hús termelésében marad le. Ez a helyzet a szántóföldi termelésen belül a kukoricatermelés, az állattenyésztésen belul pedig a szarvasmarhatenyésztés visszamaradásával kapcsolatos. Ezek kivételével a fontosabb mezőgazdasági termékek termelésében a Szovjetunió már jelenleg is messze megelőzi az Egyesült Államokat. A kenyérgabona termelésben a Szovjetunió első a világon. A cukorrépa, és a burgonya termelésben is túlszárnyalta már az Egyesült Államokat. Juhállománya ötszöröse az USA-énak, sertésállománya pedig csaknem 20 százalékkal nagyobb. A Szovjetunió a tej és a vaj összes termelését tekintve a világ első helyére került.

A hétéves terv célkitűzései megvalósításával a szovjet mezőgazdaság végérvényesen maga mögött hagyja a legfejlettebb tőkés ország, az USA nagyüzemi mezőgazdaságát, még abban az esetben is, ha az Egyesült Államokban az 1958. évihez hasonló rekordtermeséket érnének el. Ezt a megállapítást támasztják alá az utóbbi évek átlagos fejlődési ütemét mutató adatok is. A mezőgazdasági termelés évenkénti átlagos növekedése 1950—1953-ig a Szovjetunióban 1,6, az USA-ban 1,7 százalék volt. 1954—1957-ig azonban a Szovjetunióban a fejlődési ütem már 7,1, az USA-ban pedig csak 1,1 százalék volt. Ez az ütem a Szovjetunióban a következő időszakban évi 8 százalék lesz.

A Szovjetunió mellett jelentős eredményeket értek el a szövetkezetek fejlesztésében, a mezőgazdaság szocialista építésében a

népi demokráciák is. Kínában — egész Európa mezőgazdaságát meghaladó hatalmas területen — lényegében befejeződött a mezőgazdaság szocialista átalakítása. Koreában, Bulgáriában szintén. Csehszlovákiában 1958. végén a mezőgazdasági terület 77 százalékán, Albániában 76 százalékán, Romániában 56 százalékán, a Német Demokratikus Köztársaságban 45 százalékán szocialista nagyüzemek gazdálkodtak. Sikeresen halad előre a szövetkezeti mozgalom valamennyi népi demokratikus országban. Az idei fejlődés eredményeként hazánkban is a szántóterület csaknem fele már a szocialista szektorhoz tartozik.

A népi demokráciák — bár még csak most épül ki a nagyüzemi mezőgazdaság — már az átszervezés időszakában is számos termelési sikert értek el. Kínában például 1952—1956-ig 20 százalékkal emelkedett a mezőgazdaság teljes termelése. Az utóbbi években csaknem kétszeresére emelkedett a gabonafélék termelése, ezáltal Kína a világ második legnagyobb gabonatermelőjévé lett. A főbb növények termésátlagai 60—70 százalékkal emelkedtek, növekedett az állatállomány is.

Az európai népi demokráciákban 1950—1957-ig — tehát a szocialista átszervezés időszakában — jelentősen emelkedett a termelés. Az NDK-ban, Bulgáriában, Romániában és Albániában az 1950. évi mezőgazdasági termelést 100-nak véve, a növekedés 1957-ig több mint 40 százalékos. Hazánkban 20 százalékos, Csehszlovákiában 12 százalékos. (1950-ben pedig szinte valamennyi országban jó termés volt!) Különösen figyelemreméltó az utóbbi években bekövetkezett növekedés. A FAO jelentéseiből is megállapítható,[2] hogy az utóbbi években a szocialista országok mezőgazdasági termelésének növekedési uteme — ennek következtében élelmiszertermelése is — kb. 6 százalékkal felülmúlja a tőkés országokét. Az 1953—54. évi mezőgazdasági teljes termelést 100-nak véve a FAO adatai szerint Ausztria teljes mezőgazdasági termelése 1956—57-ben 104, Dániáé 99, Franciaországé 100, Nyugat-Németországé 102, Hollandiáé 104, Olaszországé 101, míg a népi demokratikus országok többségében — az egyes országok statisztikai kiadványai szerint — a mezőgazdaság teljes termelése az utóbbi két évben több mint 10 százalékkal haladta meg az 1953—54. évit.

Íme, a tények! A mezőgazdasági termelés fejlődési üteme nagyon jól mutatja, hogy mit érnek Kardelj megállapításai, miszerint a mezőgazdaság szocialista átalakítása „tétlenségre készteti a parasztságot", sőt „elválasztja a szocialista erőktől", ezért „a kollektivizálás elkerülhetetlenül a termelés egyhelyben topogásával, sőt visszaesésével párosul".

---

[2] Az egész világ mezőgazdasági termelésének növekedési üteme az utóbbi években 2 szazalékkal nagyobb, mint a tőkés országokét külön véve! Lásd: FAO Monthly Bulletin of Agricultural Economics and statistics 1958. július—augusztusi száma.

III.

Ezek után térjünk át arra: milyen új koncepcióval helyettesíti Kardelj az általa oly súlyosan elítélt és elvetett kollektivizálást.

A Kardelj által kifejtett revizionista koncepció lényege abban áll, hogy bár szavakban hangoztatja, de valójában elveti a lenini szövetkezeti tervet.

Ezt legjobban azzal tudjuk érzékeltetni, ha röviden vázoljuk Kardelj gondolatmenetét. Eszerint: az ország ellátási nehézségeinek megoldása, a mezőgazdasági termelés növelése érdekében a mezőgazdaság nagyüzemi fejlesztése, gazdasági szükségesség. Nagyüzemek létesítéséhez viszont jelentős beruházás és föld kell. A beruházásokat a kormány tudja biztosítani, a földterület döntő része azonban a parasztok kezén van. Elkerülhetetlen tehát, hogy újabb földterületeket vonjanak korszerű nagyüzemi művelésbe. Ez többféleképpen lehetséges: új területek művelésbe vonásával, a már megművelt, és parasztok kezén levő földek esetében pedig különböző „földegyesítési módszerekkel", amelyek során a parasztokat elválasztják földjüktől, vagyis nem a parasztok egyesülnek földjükkel együtt termelőszövetkezetekbe, hanem csak a földjüket nagyüzemesítik. Ennek fő útjául Kardelj az úgynevezett „szocialista kooperációt" jelölte meg, ami nagyüzemek, földművesszövetkezetek együttműködése az egyéni leg gazdálkodó paraszttal. Az ilyen együttműködésnek sokféle változata van, kezdve a felvásárlástól, szerződéses termeltetéstől a termelési együttműködés különböző formáiig, amelyek végsősoron mind azt a célt szolgálják, hogy a paraszt elszakadjon a földjétől, s a föld nagyüzemi kezelésbe kerüljön. Ezt különböző közigazgatási rendszabályokkal is elősegítik.[3]

---

[3] Kardelj beszámolója szerint 1958-ban az együttműködésben résztvevő egyéni gazdaságok területe 1 millió hektárt tett ki. A termelési együttműködés leggyakoribb formája az, amikor a szövetkezetek (vagy az állami birtokok, illetve vállalatok) kulonféle szolgáltatásokat — gépi munka, fuvarozás stb. — teljesítenek az egyéni parasztok számára, amiért a parasztok a megállapodásnak megfeleloen fizetnek. Az utobbi időben terjed az együttműködésnek az a formája, hogy a pénzbeni, vagy természetbeni fizetés helyett a szövetkezetek és a parasztok a termelésre fordított költségek arányában a megtermelt mennyiségen osztoznak. A jugoszláv „szocialista kooperáció" nem azonosítható a nálunk is honos egyszerű társulásokkal, mert a magyar egyszerű szövetkezetek azt szolgálják, hogy a paraszt kozelebb kerüljön a termelőszövetkezetekhez, a jugoszláv „szocialista kooperáció" pedig a paraszt földtől való elválasztásának eszkoze. A „szocialista kooperálás" gyakorlatilag ugyanis azzal jár együtt, hogy a paraszt fokozatosan feladja gazdaságát, nem vásárol felszerelést — sőt ami van is, esetleg eladja — nem tart igásállatot, vagyis földjét előbb utóbb „felkínálja" vagy bérbevételre, vagy eladásra. Különböző intézkedésekkel elsősorban az eladást „ösztönzik". Ilyen például az az intézkedés, miszerint a paraszt, ha csak bérbeadja a földjét és elmegy máshová dolgozni, nem kap családi pótlékot, sőt nyugdíjra sem jogosult. A „szocialista kooperáció" útján tehát Jugoszláviában nem a parasztot akarják megnyerni a szövetkezeti gazdálkodás számára, hanem csak a földjét akarják megüzemesíteni.

Kardelj maga is úgy jellemzi az általa felvázolt „jugoszláv utat", mint a paraszt elválasztását a földtől, illetve mint a tőkés nagyüzemesítés gazdasági gyakorlatának alkalmazását: „... nem más ez — mondja — mint annak a gazdasági gyakorlatnak alkalmazkodása a szocialista építés feltételeihez, amelyre a kapitalista országok parasztja is kényszerül."[4]

Hogy ez a gazdasági gyakorlat mit jelent, jól tudjuk. Ennek lényege valamennyi tőkés országban: a kisüzemek (a dolgozó paraszti gazdaságok) egyre tömegesebb kiszorítása, a dolgozó paraszt kisajátítása. Egyes burzsoá kormányok (lásd a nyugatnémet „Zöldterv"-et, a svéd racionalizálási programot, stb.) különböző kormányzati eszközökkel ma már nyíltan segítik ezt a folyamatot. A svéd racionalizálási program megvalósítása során például az üzemek megnagyobbítását a 10 hektár alatti gazdaságok kiegészítése, egybeolvasztása, földjének felvásárlása útján (ehhez hitelt biztosítanak) igyekeznek elérni. Az utóbbi években többezer 10 hektár alatti gazdaságot vásároltak fel.

De hiszen ebben semmiféle marxizmus nincs, Marx, Engels ezt a parasztság kisajátításának tartotta. A marxizmus klasszikusai, nem a parasztok földtől való elválasztását, kárpótlással történő kisajátítását javasolták a hatalomra jutott munkásosztálynak, hanem éppen ellenkezőleg, a kisajátítás gondolatát elvetve, a dolgozó parasztság egyesítését, szövetkezeti tömörítését.

Kardelj fejtegetéseiből az tűnik ki, hogy Jugoszláviában nem bíznak a parasztságban, mint a munkásosztály szövetségesében, nem bíznak abban, hogy a paraszt a falu szocialista építése számára megnyerhető, míg paraszt. Először „dolgozósítják", elválasztják a földjétől, s miután otthagyta, illetve átadta földjét, „bekapcsolódhat a szocializmus építésébe", mint bármely más dolgozó.

A több mint 10 millió fő agrárlakost számláló Jugoszláviában — ahol még az utóbbi évek statisztikája szerint is az agrárnépesség az összlakosság csaknem 60 százaléka — ahhoz, hogy a szocializmus felépüljön, nem elegendő pusztán a paraszt földjét nagyüzemesíteni. Olyan országban, ahol a mezőgazdaságban túlsúlyban vannak a szétforgácsolt kisárutermelő parasztgazdaságok, a szocializmus építésének, a falu szocialista átalakításának egyetlen járható útja: a kisgazdaságok kollektív nagygazdaságokká való egyesítése. A marxizmus elveti azt a koncepciót, hogy a parasztot először el kell választani földjétől, és csak azután, mint munkás vonható be a szocializmus építésébe. A marxizmus éppen azt tanítja, hogy a szocializmust nem a paraszt ellenére, nem nélküle, hanem vele egyetértésben — nem a „paraszttalanítás", hanem a paraszt bevonása útján kell építeni. Engels 65 évvel ezelőtt a következő

[4] Érdemes megemlíteni, hogy ezzel egyidoben Kardelj jelentős erőfeszítéseket tesz arra, hogy bebizonyítsa· mindez teljesen összeegyeztethető a lenini szövetkezeti tervvel, sot valójában Jugoszláviában értették meg, és alkalmazzák helyesen a marxi—lenini elveket.

útmutatást adta erről: „... ha az államhatalom birtokába jutunk, nem gondolhatunk arra, hogy a kisparasztokat erőszakkal — (kárpótlással vagy anélkül, mindegy) kisajátítsuk, mint ahogy ezt a nagybirtokosoknál meg kell tennünk. Feladatunk a kisparaszttal szemben elsősorban az, hogy magánüzemét, és magánbirtokát szövetkezeti tulajdonba vezessük át, nem erőszakkal, hanem példával és azzal, hogy társadalmi segítséget nyújtunk ehhez a célhoz."[5]

Lenin szintén a szövetkezetekben jelölte meg azt a konkrét utat, amelyen a falu dolgozói a proletárdiktatúra viszonyai között áttérhetnek a szocializmusra, nevezetesen azt, hogy a parasztság zöme a szövetkezetek révén csatlakozik a szocialista építéshez.

Megengedjük, hogy a Kardelj által kifejtett koncepció is egyik módja a mezőgazdaság nagyüzemesítésének, de hogy ennek semmi köze a lenini szövetkezeti tervhez, az egészen nyilvánvaló. Az ilyen nagyüzemesítés lényegét tekintve nem különbözik a tőkés nagyüzemesítéstől. Ennek gyakorlati megvalósítása során a földjüktől elválasztott parasztok tízezrei válhatnak munkanélkülivé. A statisztikai adatok jól mutatják, hogy Jugoszláviában jelenleg is munkanélküliség van, nem tudják biztosítani a teljes foglalkoztatottságot. 1955-ben 67 233: 1956-ban 99 338; 1957-ben 115 904; 1958-ban pedig 127 920 munkanélküli volt.[6]

Ez az „új út" tehát nagyon is „régi", és a parasztság számára semmivel sem kevésbé gyötrelmes, mint a tőkés kisajátítás. Milyen alapon nevezi ezt Kardelj a dolgozó paraszti százezrek felemelésének? Ez a módszer, amennyiben Jugoszláviában kitartanak mellette és megvalósítják, csak addig „nem okoz gondot", míg főleg a kétlakiakat, és a kiöregedett parasztokat érinti, akik különben is otthagyták, vagy könnyebben otthagyják a földet. De a parasztok zöme Jugoszláviában sem kétlaki. Nehezen képzelhető el, hogy az 5 hektáron (8 kat. holdon) felüli középparasztok, akik az egész mezőgazdasági terület felén gazdálkodnak, — számuk több mint 700 ezer, — könnyebben megnyerhetők annak, hogy földjüket eladják, illetve bérbeadják, mint annak, hogy termelőszövetkezetbe társuljanak. Ebbe pedig a jugoszláv nagyüzemesítés előbb vagy utóbb, de beleütközik, s ebben az esetben nem marad más út, mint vagy rátérni valóban a lenini szövetkezeti terv útjára, vagy pedig a szabályszerű kényszerkisajátításhoz folyamodni, hacsak nem mondanak le a tényleges parasztgazdaságok nagyüzemesítéséről.

IV.

A Kardelj által kifejtett revizionista koncepció lényeges jellemzője a termelőerők szerepének egyoldalú, antimarxista felfogása, ugyanakkor a szocialista termelési viszonyok kialakítása érdekében szükséges tevékenység lebecsülése, elhanyagolása.

---

[5] Marx—Engels Válogatott Művek II. 432. old. Szikra, Budapest, 1949.
[6] „Index", 1958. 12. sz.

Kardelj hosszasan gúnyolódik azon, hogy vannak, akik a „mai modern időkben" a falu szocialista átalakítását a dolgozó parasztság termelőszövetkezeti egyesítése útján, „a föld általános kollektivizálásával, az egyszerű társas munka alapján, és a mezőgazdaság későbbi fokozatos műszaki megújításának távlatával" igyekeznek megvalósítani. Ez szerinte ugyanaz, mintha valaki azt állítaná, hogy „már a középkorban is szocializmust lehetett volna teremteni, a középkori kézművesek egyszerű „államosításával" vagy kollektivizálásával". „Ma egészen más időket élünk — mondja. — Szocializmust építeni egyszerű társas munkával, kapával és igával, vagy legjobb esetben néhány traktorral és kombájnnal, nem véve figyelembe, hogy a korszerű mezőgazdasági technikában és technológiában forradalmi ugrás történt, éppen annyi, mintha a kisipari szövetkezetekkel akarnánk iparosítani az országot." Szerinte inkább maradjon a falu úgy, ahogy van, mintsem a kommunista párt a mai modern időkben nevetségessé tegye magát azzal, hogy egyszerű társasmunkával, kapával és igával akar szocializmust építeni.

A Szovjetunió és a népi demokráciák gyakorlata egyáltalán nem azt mutatja, amit Kardelj állít, hogy a kollektivizálás lényege a mezőgazdaság nagyüzemesítésének az egyszerű társas munka, az egyszerű kooperáció színvonalán való megrekedése. Éppen ellenkezőleg! A gyakorlat jól mutatja, hogy a mezőgazdaság szocialista átalakítása és korszerű nagyüzemesítése — mindaz, amiről Jugoszláviában ma még legfeljebb csak beszélnek — a Szovjetunióban már beteljesült, s a népi demokráciákban egyre inkább beteljesülő valóság. A szocialista termelési viszonyok létrehozása mindenütt a korszerű nagyüzemi gazdálkodás kiépítésével párosult. Ne vegyünk más példát, csak a traktorosítás ütemét. A Szovjetunió már a kollektivizálás éveiben többszázezer traktort bocsátott a mezőgazdaság rendelkezésére. A szovjet mezőgazdaságban dolgozó traktorok száma az 1928. évi 26 700 darabról 1939-ig 507 000 darabra emelkedett. Jelenleg pedig 15 lóerőre átszámítva több mint másfélmillió traktor dolgozik a mezőgazdaságban. A Kardelj által annyira lebecsült „egyszerű társas munka alapján kollektivizált" népi demokratikus országok mezőgazdaságában több traktor dolgozik, mint a jugoszláv mezőgazdaságban. Az egy traktorra jutó szántóterületet alapulvéve a magyar és a bolgár mezőgazdaság kétszer, a román és a lengyel több mint másfélszer, Csehszlovákia és az NDK mezőgazdasága pedig csaknem négyszer jobban gépesített, mint Jugoszláviáé.[7]

A mezőgazdaság kollektivizálása a falu társadalmi, gazdasági viszonyainak forradalmi átalakítása. De a mezőgazdaság kollektivizálása nem pusztán a gazdálkodás új, szocialista formájának meg-

[7] FAO Mounthly Bulletin of Agricultural Economics and statistics 1958. május.

honosítását jelenti, hanem egyúttal a korszerű nagyüzemi gazdálkodás kiépítését is; olyan műszaki, gazdasági, gazdaságpolitikai feltételek kialakítását, amelyek között kibontakozhatnak és a szocialista építés érdekében hasznosíthatóvá válnak a kollektív földművelésben, a gazdálkodás szocialista formájában rejlő összes lehetőségek. A mezőgazdaság szocialista rendszere ezért a leghaladóbb nagyüzemi rendszer, amely a termelés növekedésének soha nem látott ütemét valósíthatja meg.

„A földek összevonása, és ezen az alapon a társas gazdálkodás megindulása", vagyis a szocialista termelési viszonyok megteremtése a *döntő* lépés ahhoz, hogy a korszerű nagyüzemi gépek és agrotechnika, a korszerű nagyüzemi gazdálkodás átfogja az egész mezőgazdaságot. A szocialista termelési viszonyok kialakítását tehát többek között éppen a termelőerők fejlesztése követeli meg. A tények jól mutatják, hogy a proletárdiktatúra viszonyai között, ha a parasztság kollektív gazdaságokba tömörül, az összes alapvető termelési eszköz társadalmi tulajdonban van, a dolgozók közti kapcsolatok lényege a kölcsönös együttműködés, a jövedelemelosztás szociális elvek szerint történik: akkor a szocializmus a falun is élő valóság. Ilyen viszonyok között már nem a kisárutermelés erősödik, hanem a szocializmus épül, s ez a termelőerők fejlesztésének legkedvezőbb feltételeit biztosítja. Helyes volt-e, hogy a Szovjetunióban és a népi demokráciákban ezt az utat választották? Igen, helyes volt, a történelem igazolta ezt az utat.

Kardelj beszámolójából az derül ki, hogy ugyanakkor, amikor teljesen lebecsüli a „fokozatos műszaki megújítás távlatával, főleg társasmunkán alapuló" kolhozok szervezését — lényegében a szocialista termelési viszonyok kialakítását a falun, — a szocializmussal egyértelműnek tartja a legkülönfélébb (sokszor csak az árucserére korlátozott) együttműködést az egyéni gazdaságokkal. Pedig nem nehéz eldönteni, hogy mi áll közelebb a szocializmushoz. Az a „szocialista kooperáció" szocialistább-e, amely szinte érintetlenül hagyja az egyéni gazdaságot, s aminek eredményeként az egyéni gazdaság sokkal nagyobb arányban erősödik, mint a vele kooperáló szövetkezet, vagy pedig a szocialista termelőszövetkezet, kolhoz, amelynek nagyüzemi kiépítése ugyan még bizonyos időt vesz igénybe, de az arra fordított eszközök már nem az egyéni gazdálkodást, hanem a szocialista termelési viszonyok megerősödését, a nagyüzemi termelőerők fejlesztését eredményezik. Kardelj szerint az egyéni gazdaságok fenntartása, és a velük kiépített kereskedelmi kapcsolatok sokkal inkább szocializmust jelentenek, mint a dolgozó parasztok termelőszövetkezeti egyesülése. Kardelj gondolatmenete azokéhoz hasonlít, akik a lenini szövetkezeti terv megvalósítását csak az egyszerű beszerző és értékesítő szövetkezetek szervezésére korlátozták, és a kolhozok szervezését elvetették.

Mi nem becsüljük le az egyszerű kooperációnál is „egyszerűbb"

úgynevezett „szocialista kooperáció" szerepét az egyéni parasztok szövetkezeti nevelésében, elismerjük, hogy a földművesszövetkezetek, és az egyéni gazdaságok együttműködése alkalmas lehet a szövetkezeti gondolat, és a belterjes gazdálkodás vívmányainak terjesztésére, de azzal nem értünk egyet, hogy ez maga lenne a szocializmus, vagy hogy ez lenne a szocializmus építésének fő útja. Az ilyen kooperáció lényegében nem érinti a termelési viszonyokat és önmagában véve lényeges változást nem tud előidézni a falu alapvető társadalmi-gazdasági viszonyaiban, a kisárutermelő viszonyokat nem változtatja át szocialista viszonyokká. Sőt! Az ilyen együttműködés a mezőgazdaság fejlesztésére szánt társadalmi anyagi eszközök magánkézbe való átáramlásának, nem termelési, hanem fogyasztási célokra történő felhasználásának is igen alkalmas formája.[8] Másrészt igen alkalmas eszköze lehet annak — ha azt különböző adminisztratív eszközökkel is elősegítik —, hogy a paraszt lába alól kihúzzák a földet; Jugoszláviában használatos kifejezéssel élve: a földegyesítésnek. De ennek mi köze a szocializmushoz?

Nagyon elgondolkodtató, hogy Kardelj a termelőszövetkezetek szervezése helyett az egyéni gazdaságok fenntartását, és azoknak a szövetkezetekkel, nagygazdaságokkal való együttműködését nyilvánította a jugoszláv mezőgazdaság szocialista építése főútjává. Ezt csak egyféleképpen lehet érteni: hogy Kardelj a falu szocialista építéséről szóló nyilatkozatai ellenére, lényegében és gyakorlatilag lemond a lenini szövetkezeti terv megvalósításáról, a falu szocialista átalakításáról.

Az eddig említetteken kívül ezt a következtetést erősíti meg az is, hogy Kardelj a mezőgazdaság nagyüzemesítését pusztán gazdasági feladatként fogja fel. Szerinte: „Ha az alapvető termelőeszközök társadalmi tulajdonban vannak, a szocialista szektor gazdasági ereje olyan mértékben növekszik a falvakban, amilyen mértékben ezeket az eszközöket gazdaságosabban bevonják a mezőgazdasági termelésbe, a földtulajdon jellegére való tekintet nélkül. Ezek az eszközök gazdasági szerepükkel a gazdasági viszonyok meghatározott rendszerét és kölcsönös termelési függőséget alakítanak ki a falvakban, mindez pedig a magángazdaságok fokozatos átalakulásának fő tényezője lesz abban az értelemben, hogy fokozatosan bekapcsolódnak a társadalmi termelő folyamatba, és ezzel elkerülhetetlenül megkezdődik a magánföldtulajdon formájának változása is."

---

[8] Erre néhány esetben már a jugoszláv sajtóban is rámutattak. Foglalkozik vele Kardelj is, de ő a társas termelésből eredő szövetkezeti veszteségeket úgy értékeli, hogy azok nem magából a társas termelésből erednek (?), hanem, vagy meghatározott objektív feltételekből, vagy a szövetkezetek meghatározott társas termelési formakra való gazdasági, és szervezeti felkészületlenségből, vagy a társas termelésben való elosztásra gyakorolt ösztönös kistulajdonosi hatásból, vagy pedig abból, hogy a szövetkezetek „mindenáron" termelési együttműködésre törekedtek.

Senki nem állíthatja, hogy a marxizmus lebecsülné a termelőerők fejlesztésének szerepét a társadalom — benne a falu — forradalmi átalakításában. A marxizmus klasszikusai azonban mindig szembeszálltak a termelőerők szerepének revizionista meghamisítóival. Lenin például már az első világháború idején a legkeményebb szavakkal ostorozta Kautskyt, és Otto Bauert azért, mert csak egy *séma*, egy *„tankönyv"* szerint tudták elképzelni a szocializmushoz vezető utat, mégpedig úgy, hogy mindenekelőtt a termelőerők fejlettségének azt a magas fokát kell elérni, amely a szocializmushoz szükséges, és ezen az alapon már mintegy önmaguktól fognak a termelési viszonyok megváltozni.

A paraszti kisüzemek korszerű szocialista nagyüzemekbe, termelőszövetkezetekbe való fokozatos egyesítése, a falu kisárutermelő, és tőkés viszonyainak szocialista termelési viszonyokká való átalakítása a kapitalizmus, és a szocializmus közötti átmeneti időszakban objektív szükségszerűség, és a kommunista pártok egyik legdöntőbb forradalmi feladata. Ahhoz, hogy a termelőerők fejlesztése a szocialista viszonyok erősítésével legyen egyértelmű, előbb szocialista viszonyokat kell teremteni, szocialistává kell átalakítani a kisárutermelő falut.

A termelőerők fejlesztése a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi átalakításának elengedhetetlen feltétele, de a legmodernebb termelési eszközöknek sincs olyan tulajdonságuk, hogy például szocialista viszonyokat alakítsanak ki a kisárutermelő faluban. Bár a paraszti kisgazdaság „régi" termelési viszonyai nem felelnek meg a modern termelőerőknek, a termelési viszonyok még nem változnak meg automatikusan. Olyan körülmények között, amikor falun még a szétaprózott, elmaradott kisárutermelő üzemek vannak túlsúlyban, *szocialista termelési viszonyokat csak az egyéni kisgazdaságok nagyüzemi társas gazdaságokba való egyesítése útján lehet létrehozni.* Ezt a nehéz és bonyolult, forradalmi munkát egyetlen ország sem „takaríthatja meg".

Kardelj beszámolója szerint Jugoszláviában a mezőgazdaság nagyüzemesítése pusztán gazdasági szükségesség. A beszámoló a parasztkérdést is csak abból a szempontból veti fel, hogy az elmaradt, és korlátolt termelőképességű parasztgazdaságok túlsúlya, az ilyen alapon keletkező társadalmi-gazdasági viszonyok egyúttal egészen meghatározott határt szabnak a technológiai folyamat fejlesztésének, illetve a korszerű tudományos és szakszerű műszaki vívmányok mezőgazdasági alkalmazásának. Kardelj ugyanakkor többízben is felemeli tiltó szavát az ellen, hogy a falut (mármint a falu szocialista átalakítását, a parasztkérdés megoldását) „elsőrendű politikai problémává avassák", ami — szerinte — „eltorzíthatná a szocialista viszonyokat az egész társadalmi fejlődésben." (?) „... nem szabad, hogy a társas termelés holmi általános politikai hadjárat, vagyis politikai agitáció ügye legyen. A társas termelés elsősorban ... gazdasági akció" — mondotta Kardelj.

A marxizmus azt tanítja, hogy a mezőgazdaság szocialista átalakítását nem pusztán a technikai, műszaki fejlődés indokolja, a falu szocialista átalakítása nem csak „gazdasági" szükségességként merül fel.

A munkásosztálynak és pártjának történelmi feladata a kapitalizmus megdöntése, a kizsákmányolás megszüntetése, a szocializmus, majd a kommunizmus felépítése. A szocializmus építése nem korlátozódhat csak a városra, fel kell ölelnie a falut is. Éppen ezért a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi átépítését nem lehet csupán „ellátási" kérdésnek tekinteni és nem elég csak a dolgozó parasztság „anyagi érdekeit" kutatni. Ez *egyben életbevágóan fontos politikai kérdés is: a munkás-paraszt szövetség és a szocializmus minden területen szükséges győzelmének a kérdése.*

Amíg a mezőgazdaságban még túlsúlyban vannak a kisárutermelők, a tőkés fejlődésnek erősebb gyökerei vannak, mint a szocializmusnak; mert a kis- és középparaszti árugazdaság kedvező táptalaj a kapitalizmus fejlődése számára. Igaz, hogy a dolgozó parasztságnak a termelésben, és a társadalomban elfoglalt helyzete kettős: a parasztság egyrészt dolgozó, másrészt tulajdonos. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a parasztság önmagától, spontán a szocializmus irányába fejlődik, sőt ellenkezőleg, azt, hogy a kisárutermelés spontán a tőkés árutermelés irányában halad, kizsákmányolást, spekulációt szül. Ilyen körülmények között a kispolgári gazdasági viszonyok, a kisárutermelő spontaneitás jelenti a főveszélyt a szocialista építés szempontjából, s annak leküzdése képezi a kapitalizmus elleni harc fő frontját. Erről írta Lenin: „A burzsoáziát már legyőztük, de nem téptük ki gyökerestől, nem semmisítettük meg, sőt még csak nem is törtük meg teljesen. Ezért a burzsoázia elleni harcnak egy új, magasabb formája kerül napirendre: át kell térnünk a kapitalisták további kisajátításának egyszerű feladatáról egy sokkal bonyolultabb, és nehezebb feladatra — olyan viszonyokat kell teremtenünk, amelyek között a burzsoázia sem élni, sem újjászületni nem képes. Világos, hogy ez mérhetetlenül magasabbrendű feladat, és hogy ennek megoldása nélkül még nincs szocializmus."[9]

A jugoszláv mezőgazdaság ma még a kisárutermelés tengere. A mezőgazdasági terület több mint 90 százaléka az egyénileg gazdálkodó parasztok kezén van. Joggal vonhatjuk tehát kétségbe annak az állításnak a helyességét, hogy a földbirtok nagyságának 10 hektárban való maximálásával Jugoszláviában eltorlaszolták a falu tőkés fejlődésének útját, megszüntették a mezőgazdaság tőkés fejlődésének gazdasági alapját.

A kisárutermelő mezőgazdaság — árutermelő tendenciájánál fogva — a birtoknagyság korlátozás ellenére, spontán nem a szocializmus, hanem a kapitalizmus irányában fejlődik. Ezen az sem

[9] Lenin Művei 27. köt. 239. old. Szikra. Budapest, 1952.

változtat, ha a nagyüzemek, földművesszövetkezetek a parasztgazdaságok egyrészével együttműködnek. Sőt az együttműködés eredményeként az egyéni gazdaság erősödhet, így a tőkés fejlődés alapja nem szúkül, hanem inkább bővül, megszilárdul.

A paraszti árugazdaság objektív törvényszerűségeit a birtoknagyság maximálásával nem lehet megváltoztatni, ha különben gyakorlatilag a kisárutermelő parasztgazdaságok tengere továbbra is érintetlen. Ezen egyetlen módon lehet változtatni: ha a kisárutermelőket szocialista szövetkezetekbe egyesítik. A kizsákmányolásmentes szocialista társadalom felépítése Jugoszláviában is azon múlik — ha egyébként minden más feltétel biztosítva van —, hogy ma még a lakosság többségét kitevő egyénileg gazdálkodó parasztság át tud-e térni a termelési eszközök magántulajdonán alapuló kisárutermelésről a társadalmi tulajdonon alapuló, szocialista nagyüzemi termelésre, a termelőszövetkezetek útjára.

V.

Az elmélet próbája a gyakorlat — hangoztatja beszámolójában Kardelj is. Valóban, mit mutat a gyakorlat?

A jugoszláv gyakorlat az utóbbi években nem sok jelét mutatja annak, hogy a parasztok ezrei, tízezrei termelőszövetkezetekbe egyesülnének. 1952 óta a termelőszövetkezetek száma szakadatlanul csökken. 1952-ben 6888 termelőszövetkezet, a mezőgazdasági terület egyötödén gazdálkodott, 1957-ben mindössze 578 szövetkezet működött s ezek a mezőgazdasági terület alig 2 százalékát művelték meg. Az állami birtokok és a szövetkezetek valamennyi típusa együttesen a terület kb. 7 százalékát foglalták el.[10]

Ez a helyzet az utóbbi időben legfeljebb annyiban módosult, hogy növekedett a nagyüzemekkel és szövetkezetekkel „együttműködő" egyéni gazdaságok száma. A szövetkezetek, és az egyéni gazdaságok együttműködésének elterjedése azonban egymagában még nem változtatja meg a mezőgazdaság kisüzemi szerkezetét, a mezőgazdasági üzemek túlnyomó többsége (beleértve az együttműködésben résztvevőket is) továbbra is kisüzem, egyéni parasztgazdaság marad. Ezzel szorosan összefügg az alacsony termelési színvonal és növekedésének lassúsága. A jugoszláv mezőgazdasági termelés egy-két rekordtermésű évet kivéve, lényegében ma is a háború előtti színvonalon mozog. Az országos átlagnál jobb az állami birtokok és szövetkezetek eredménye, ez azonban a csaknem

[10] Jugoszláviában 1957-ben összesen 2 331 840 egyéni parasztgazdaság volt, amelyek 10 933 ezer hektár mezőgazdasági területen, az egész terület több mint 90 százalékán gazdálkodtak. Az 5 hektár feletti gazdaságok száma 701 884 volt, területuk 6 millió 780 ezer hektár, az egyéni gazdaságok területének 67 százaléka, az egész mezőgazdasági terulet több mint fele. Statisticski godisnjak FNRJ, 1958; Beograd, avgust 1958.

teljes mértékben kisárutermelő mezőgazdaság színvonalát lényegesen nem befolyásolja.

Mindenesetre, ha a nagyüzemesítést a mostani tervek szerint folytatják, akkor az a Kardelj által is elítélt kisparaszti tengődés, elmaradottság fennmaradásának több évtizedre való betervezésével azonos. A beszámolóban körvonalazott tervek szerint ugyanis az elkövetkező 10 évben (1970-ig) a mezőgazdaság jelenlegi kisüzemi szerkezete lényegesen még nem változik meg. A földterület nagyobb részén továbbra is az egyéni parasztok gazdálkodnak, az állami birtokok, szövetkezetek területe, valamint az azokkal együttműködő egyéni gazdák területe, együttesen kb. 3 millió hektárt tenne ki, a terület körülbelül 30 százalékát, a termelésből azonban ennél nagyobb arányban részesedne. Kardelj beszámolója, és a jugoszláv sajtóban azóta napvilágot látott egyes cikkek szerint ez sokkal inkább kifejezi a szocializmus győzelmét a mezőgazdaságban, mintha arra törekednének — amire a népi demokráciák —, hogy a földterület döntő többségén szocialista nagyüzemek gazdálkodjanak. Olvasóink könnyen eldönthetik, hogy melyik mezőgazdaság áll közelebb a szocializmushoz, az-e, ahol a földterületnek csak kis részén található nagyüzemi gazdálkodás, nagyobb részén pedig egészen elmaradott paraszti termelés folyik, vagy pedig az, ahol a parasztság többsége már szocialista nagyüzemekben gazdálkodik.

A jugoszláv sajtó, s a különböző nyilatkozatok állandóan hangsúlyozzák, hogy Jugoszláviában a mezőgazdaság nagyüzemi fejlődése biztatóan halad előre, és hogy ez a szocializmus építésével egyértelmű. Bizonyos — Kardelj által is közölt — tényekből, és tervekből viszont az derül ki, hogy Jugoszláviában nem a mezőgazdaság szocialista átalakulása megy végbe, hanem a jelenlegi kisüzemi szerkezet állandósul. A gyakorlatban tehát a „jugoszláv út" sokkal inkább a kisparaszti elmaradottság konzerválása, mint a falu szocialista fejlesztése, a dolgozó parasztság felemelése.

*

Sorravettük az agrár-paraszt kérdés marxista elméletének, a falu szocialista átalakításának néhány alapkérdését, amelyben a Kardelj által kifejtett „jugoszláv út" eltér a marxizmustól. Kardelj beszámolójából kitűnik, hogy a mezőgazdaság nagyüzemesítésének jugoszláv koncepciója nem a lenini szövetkezeti terv megvalósításának sajátos jugoszláv útja, nem a marxi—lenini elvek jugoszláv viszonyoknak megfelelő konkretizálása, hanem éppen annak elvetése, egy attól teljesen eltérő „külön út" revizionista elmélete, ami Kardelj szerint is szorosan kapcsolódik a „jugoszláv út" általános elméletéhez, kül- és belpolitikai koncepciójához.

A szocialista építés eredményei alapján nem kétséges, hogy ebben a vitában kinek van igaza. *A gyakorlat már igazolta azt az utat, amelyet Kardelj elítélt és elvet.* Korántsem mondható el azonban ugyanez az általa kifejtett „jugoszláv út" koncepciójáról.

A szovjet írók harmadik kongresszusa

Írta **TOLNAI GÁBOR**

Nem hiszem, hogy van hatékonyabb doppingolószer az utazásnál. Útközben gazdagabbá válnak az asszociációk, meggyorsul a gondolkozás; az új megfigyelések megsokszorozzák a képzelet munkáját.

Talán úgy tűnhetik, hogy mindez magánügy. De mégis leírom: — Negyedszer utazom a Szovjetunióba. — És a negyedszeri utazás ellenére még mindég úgy fúródik bele képzeletem az indulás pillanatától abba a világba, ami megérkezésem után fog elébem tárulni, mint repülőgépünk légcsavarjai az atmoszférába.

Most is, miként máskor, alig emelkedett fel a gép a repülési magasságba, előkerült jegyzetfuzetem, s jegyzeteket készítettem szüntelenül. — Május 16-án, szombaton, kora reggel indultunk el a Ferihegyről, és 18-án, hétfőn délelőtt kezdődött Moszkvában az írókongresszus. — Az utazással együtt több, mint két napunk volt a kongresszus megnyitása előtt. Amikor beszámoló írására készülve útijegyzeteimet lapozgatom, furcsa megállapításokra teszek szert: — Különös szervező az emberi képzelet, — állapítom meg feljegyzéseim olvasása közben. Midőn rostálom, csoportosítom a lejegyzett anyagot, olyan érzésem támad, mintha a repülőgép elindulásától, a kongresszus megnyitásáig eltelt időnek minden megfigyelése, tapasztalata a *szovjet írók kongresszusának* nyitánya lett volna.

Az emlékezés utólagos konstrukciója volna ez csupán?! Aligha! — Az írókongresszusra készülünk, az írókongresszusra utazunk. A gondolkodás, a megfigyelés a lélektan törvényei szerint máris amaz történelmi múltú terem felé tekint, ahol az ülések zajlani fognak, amely ott áll a Mauzóleum fölött, a Kremlben, s tetején minden időben vörös zászló lobog. A Kreml Szverdlov-terme irányába mutat a gép ablakából elébünk táruló látvány, midőn már 3600 méter magasságból, a költő szavaival élve „térkép a táj". Amikor a magyar Alföld északkeleti peremén, játékkockáknak tetsző házak nyomában felsötétednek a Kárpátok csúcsai. És, amidőn Ukrajna fölött repülünk otthonosan; mert ha más is Ukrajna, mint a mi Alföldünk, de síkság ez is.

Figyelem az írókongresszusra utazó barátaim szavait, gondo-

latmenetét. Bölöni György a holland kommunistákról beszél, és az amszterdami dokkmunkásokról. Dobozy Imre kolhozlátogatást szeretne beilleszteni szovjetunióbeli útiprogramjába. Jankovich Ferenc az ember teremtette repülőgépen Valeryt idézi, aki magasabbrendű lénynek tartotta az embernél a hangyát. Kell-e magyarázni társaim szavainak helyét utazásunk gondolatrendszerében?! Kell-e mondanom, hogy nem csupán bennem, bennük is a kongresszus nyitányának első ütemei hangzanak fel már ott, a gépen a föld felett.

Útitársaimmal folytatott beszélgetések témái, egy-egy momentum, ami felvillan szemeink előtt, szimbolikus erővel mutat az írókongresszus elé. Avagy nem a négy évtizedes szovjet hatalom jól ismert, de mégis bámulatos világát példázza-e s nem az írókongresszus légkörét sejteti-e a jelenség, midőn a kievi repülőtér könyvesboltjában Héra Zoltán felfedezi Móricz Zsigmond elbeszéléseinek kétkötetes gyűjteményét?! — Szegény sokat küzdött, drága Móricz Zsigmond! Vajon gondoltad-e, hogy ebben az országban valaha is kiadják, s hetvenötezer példányban fogják kiadni legszebb műveidet?! Kétezer oldalon, alig 24 rubelért! — És nem vagyunk-e képzeletben máris ott a kongresszuson, a soknemzetiségű állam tarkasapkás, hímzett ingmelles küldötteinek társaságában, midőn Kiev fölött repülve, feltűnnek az ukrán főváros színei, felvillannak szemeink előtt az ősi katedrális arany kupolái, és a Dnyeper, amely hatalmas kanyarokkal, rengeteg mellékággal tekereg alattunk.

És hadd kérdezzem magamtól, magunktól: — Vajon, nem sejlettek-e fel a vnukovói repülőtéren a szovjet írók kongresszusának célkitűzései — a szovjet írók feladatai a kommunizmus építésében —, midőn gépünk már a betonon szaladva, TU—104-es repülők megszámlálhatatlan sora mellett gurult el?! Vagy a második moszkvai napunkon, vasárnap délelőtt, amikor a Leninhegyen, a világ egyik legnagyobb egyeteme, a Lomonoszov-egyetem körül csatangolunk a fénylő napsütésben. És, amikor az egyetemet elhagyva, felkeressük a *Délnyugati városrészt*, ami rövid pár év alatt épült fel; s 150—200 ezer lakójával egy nagyobb vidéki várossal vetekszik? Nem folytatom tovább... A kongresszus előtti két nap megfigyelései, tapasztalatai előre is beletorkolltak az írókongresszus légkörébe, s valami olyan motoszkált ekkor már bennünk, amit a Szverdlov-teremben így fogalmaztak meg: — Ahogy a polgárháborúnak, az újjáépítésnek és az iparosítás korszakának megszülettek a klasszikus értékű irodalmi alkotásai; a kommunizmus építésének új szakasza is meg fogja teremteni a maga nagy irodalmát.

*

Május 18-án, hétfőn reggel fél 10-től kezdve (10 órakor nyílott meg a kongresszus) már áradnak a Kreml felé a találkozás szov-

jet küldöttei, a külföldi delegátusok, és az újságírók. A keleti pompájú gyönyörű katedrálisokhoz közeledve, a hajdani cári hadidicsőség emlékeit hirdető ágyúk környékén már szinte hömpölyögnek az írók; hatvanhárom nyelven beszélnek csak a szovjet ország kuldöttei, és legalább fele ennyi nem szovjetunióbeli nyelv zsong a gyönyörű napsütésben. Mindenki siet a kongresszus színtere felé, majd fel a márványlépcsőkön. Az előcsarnokokban nem időz senki, áhitatosan lépnek be a szovjet múlt nagy alakjai által megszentelt terembe.

Mi magyarok — a cirill *ábc* jóvoltából — a harmadik sorban foglalunk helyet. Az elnökség padsorai még üresek. A küldöttek padjai, és a karzaton, az újságírók részére kijelölt helyek azonban már háromnegyed tíz után néhány perccel csaknem zsúfoltak.

Pont 10-kor jelenik meg a megnyitó ülés elnöke, *Konsztantyin Fegyin*. Mögötte foglalnak helyet *Hruscsov*val az élen az SZKP Központi Bizottsága elnökségének tagjai. Jelképesnek érezte mindenki, hogy a szovjet irodalom egyik legnagyobb élő alakja nyitotta meg a kongresszust, aminthogy jelképesnek a kongresszus zárónapján azt, hogy ugyancsak ő lett az írószövetség új titkára. A jelkép könnyen kibontható. Jelenti azt, hogy a szovjet irodalmi fejlődés új korszakában a művészi kérdésekre helyeződik a hangsúly, a szervezési kérdések lényegében már megoldódtak.

„A legnagyobb különbség a szocialista irodalom, és a polgári irodalom között — mondotta megnyitójában *Konsztantyin Fegyin* —, hogy mi nevelő irodalom vagyunk, mi az életet, a nép életét ábrázoljuk és a népet szolgáljuk; a mi irodalmunk fővonása, hogy mindig a nép tevékenységét, életét, jövőjéért vívott harcát ábrázolja." Az elnöki megnyitó szavai a továbbiakban már kifejezésre juttatták, hogy a kongresszus célja nem lehet más, mint az, hogy kijelölje az írók feladatát a kommunizmus építésében és a célkitűzésen belül foglalkoznia kell az irodalom legfőbb kérdéseivel.

Az elnöki megnyitó ilyen módon megadta a szovjet írók harmadik kongresszusának hangvételét. (Egy pillanatra azonban még szakítsuk meg a kongresszus érdemi jellemzését, Konsztantyin Fegyin megnyitója után kerult sor az elnökség megválasztására. 69 tagú elnökséget választanak. Jólismert arcok kerülnek az elnökségbe. Mint *Erenburg, Iszakovszkij, Katájev, Leonov, Polevoj, Solohov, Szimonov, Szoboljev, Tyihonov.* Vagy jellegzetes arcok, amelyek mögött ismerősöket keresünk. Ott az öreg *Lebedinszkij*, az első proletárírók egyike *Azsájev*, akinek arcáról is a fiatalság árad, nemcsak a regényeiből; *Kornyejcsuk, Marsak, Panfjorov, Vaszilevszkája, Vera Inber* és mások, akikről megtudván kilétüket, újra csak a műveikből ismert tulajdonságokat fedezzük fel arcvonásaikban. Az elnökség tiszteletbeli tagjaivá választják az SZKP Központi Bizottsága elnökségének tagjait is.

Az üléseken közel kétezer író vett részt. Közülük 70—80 külföldi, nemcsak szocialista országokbeli delegátus, hanem sokan a kapitalista országok haladó írói közül is. Így franciák, olaszok, angolok, amerikaiak, görögök, indiaiak, ciprusiak, törökök; küldöttek Hondurasból, Brazíliából, Haitiből, s nem egy delegátus Afrika felszabadult, vagy felszabadulásért harcoló népeitől. Ilyen módon a moszkvai kongresszus nemcsak a szovjet írók kongresszusa volt, hanem az egész világ haladó íróinak kongresszusa. Annál is inkább, mivel a külföldi írók közül felszólalásaival nem egy aktívan vett részt a vitákban, hozzájárult a maga módján a felvetett kérdéseknek a maguk irodalma kérdéseivel kiegészített megoldásához. A baráti országok küldöttei közül elsősorban a kínai, a német, a lengyel, a bolgár; a kapitalista országok képviselői közül az olasz, a dél-indiai, a francia, a görög és az angol delegáció vezetőinek szavai váltottak ki jelentős érdeklődést. Persze magától értetődik, hogy nem a külföldiek tartották a kezükben a prímhegedűt, hanem az oroszok és a különböző szovjet köztársaságok képviselői.

A kongresszus légkörét nem érthetjük helyesen, ha nem szólunk az írókongresszus előkészítéséről néhány szót. Megelőzően a különböző köztársaságok írószövetségei tartottak közgyűléseket és ugyancsak a kongresszust megelőzően viták folytak a legkülönbözőbb tudományos intézetekben, így a moszkvai *Gorkij Világirodalmi Intézetben* is, a szocialista irodalom elméleti kérdéseiről.

E széles előkészítés nyomán miről folyt a vita, mi volt a kongresszuson a felszólalások középpontjában? — *Az irodalom feladatai a kommunizmus építésében:* erről szólt Szurkov titkári referátuma, s a felszólalók — bármiről beszéltek is — lényegében mindig erről szóltak. Ilyen módon nemcsak eredményeiben, hanem már szándékaiban is azt tűzte maga elé a kongresszus, hogy felkészítse a Szovjetunió népeinek irodalmát a XXI. kongresszuson határozattá vált óriási program megvalósítására.

A kongresszus elé tűzött cél megvalósításának szem előtt tartásával már a titkári referátum igen sok kérdés között a következőkkel foglalkozott: — A Szovjetunióban végbemenő változások nemcsak gazdasági természetűek. Átalakulnak az emberek is, és az irodalom nem alkothat másként, mint úgy, hogy ábrázolja ezeket a változásokat. Az irodalomnak meg kell mutatnia a szemeink előtt születő kommunista emberek világát, erkölcsi vonásait. Az író, aki szemben találja magát a rohamosan fejlődő élettel, nem tagadhatja meg azt az igényt, amit az olvasók, a szovjet tömegek követelnek tőle: *a mai élet ábrázolását.* Hiszen az olvasót mindig, legjobban a saját kora érdekli. Az olvasók azt kívánják a kommunizmus építését szolgáló íróktól, hogy a legjobbat, a legkiemelkedőbbet ábrázolja számukra, pozitív hősöket állítson az alkotások középpontjába. — És, ezzel a kérdéssel kapcsolatban felvetődött már Szurkov referátumában a művészi színvonal prob-

lémája. Azzal a hangsúllyal, hogy a szovjet irodalommal, a szocialista irodalommal szemben a legfontosabb követelmény, hogy első és példaadó legyen a világon, nemcsak az eszmei tartalom tekintetében, hanem a művészi színvonal dolgában is.

Az 1954-ben megtartott II. szovjet írókongresszus óta — mondotta Szurkov — óriásit fejlődött a könyvkiadás, hatalmasan megnövekedtek a példányszámok. 1954 óta a kiadott könyvek példányszáma csaknem kétszeresére nőtt. Megnövekedett az írók száma is: 1954-ben a szövetség tagjainak száma 3695 volt, ez év elején pedig már 4801 tagja volt az Irószövetségnek. Utalok azokra az írókra, akiket mint a legjelentősebb művek szerzőit sorakoztatott fel a referátum. Így: *Solohov, Polevoj, Kocsetov, Sztyelman, Leonov, Szidikpehov* és *Nyilin* regényei; *Tvardovszkij, Martinov, Ticsina, Musza Dzsalil, Abasidze, Szilva Kaputikján* költeményei, *Pagogyin, Kornyejcsuk, Virta* és *Stejn* színpadi alkotásai. *Szurkov* beszélt a rádió és a televízió és a film irodalommal összefüggő kérdéseiről, valamint az íróknak a rádió, a televízió és a film fejlesztése iránti kötelességeiről. Szólott az ifjúsági irodalom előtt álló feladatokról; a fiatal írók neveléséről, s legvégül a szocialista realizmus elméleti problémáiról. Elmondotta, hogy az irodalomelmélet és a kritika jelentősen fejlődött az utóbbi időben, de még további munkára szorul a szocialista realizmus elméleti problémáinak a megoldása, a klasszikus hagyományok felhasználásának kérdése, az irodalmi újítások, a művészi alkotás formái sokféleségének elemzése és magának a pozitív hősnek a problematikája. — A párt nem azt várja az íróktól — mondotta később —, hogy elsietve illusztrálják a jelszavakat, hanem azt, hogy művészi színvonalon, mély átéléssel ábrázolják a kommunizmus építőinek életét, a szovjet társadalom fejlődését. Beszélt arról, hogy minden írónak, művésznek, fokozni kell az alkotás ideológiai színvonalát. És ismételten szólt arról, hogy erősíteni kell az irodalom és az élet kapcsolatát, mert az olvasók hálásak az íróknak, ha az élet mai menetét ábrázolják számukra.

*

Ahogy a kongresszus megnyitása előtt minden gondolatunk és megfigyelésunk az írókongresszus felé irányult, az ülések megnyitásától kezdve ellenkező előjelt vett fel gondolkozásunk: mind a négyen állandóan hazagondoltunk. Hogyne gondoltunk volna haza. Hiszen a Moszkvában elhangzottak tanulságul szolgálnak a világ minden haladó írójának, nekunk magyaroknak is. Midőn a hat napon át tartott ülések gazdag anyagából megkísérlem kiemelni azokat a jellemvonásokat, amelyek leginkább szembeszökő jelenségekként tűntek fel, akár fűzök hozzájuk megjegyzéseket, példákat a mi irodalmi életünkből, akár nem, minden esetben okulással szolgálnak a Moszkvában hallottak irodalmunk további fejlődése számára.

Szólni szeretnék legelőször a *soknemzetiségű szovjet irodalom nagyszerű eszmei egységéről.* — Ki az, a kongresszus külföldi küldöttei között, aki ne irigyelte volna a szovjet eszmei egységet, a haladásnak, s ezen belül az irodalom haladásának ezt a nagyszerű motorját. A Szovjetunió népeinek írói bármiről beszéltek, ha kritizáltak, akkor is, szilárd eszmei egység kapcsolta őket össze. Felszólalásaikat bírálatukat mindég az jellemezte, hogy közös elvi alapokon állnak. — Az irodalom a párt állhatatos segítőtársa, — vallják és valljuk mi is. És jól tudják és jól tudjuk, hogy az ebből következő feladatokat csak úgy végezhetjük el, ha szilárd eszmei egységben, elvi alapon álló kritika jellemzi gondolkozásukat. — Többektől hallottuk a kongresszus idején, majd a kongresszus után is, hogy a II. Írókongresszus óta a szovjet irodalmi életnek egyik legnagyobb diadala, hogy klikkek, semmi eredményt nem érhetnek már el, egyedül elvi viták győzhetnek a felmerült kérdések megoldásakor. Vannak írók és teoretikusok, akik iránt nem rokonszenveznek, korábbi helytelen álláspontjuk miatt. De ezekkel az írókkal és teoretikusokkal szemben is, az elvi alapon álló, vitatkozó türelem érvényesült. Midőn igaz álláspontra helyezkedtek — mert többségük igaz álláspontra helyezkedett —, örömmel fogadták szavaikat; meggyőzésüket a kommunista építés győzelmeként könyvelték el.

A szovjet írók példamutató eszmei egységénél nem kisebb tanulsággal szolgál a mi irodalmunk számára az a tétel, ami ugyancsak végigvonul a kongresszus egészén; — a szocialista építés és nyomában az emberek gyors változása következtében, *az íróknak mind szorosabb kapcsolatot kell tartaniok a valósággal, a napról napra változó élettel.* Kevés olyan felszólalás hangzott el, amely ne hangsúlyozta volna, hogy kiemelkedő írói alkotás nem születhetik másként, mint az élettel való fokozott kapcsolat alapján. Egy grúz író arról beszélt, hogy a kongresszusnak fordulópontot kell jelenteni az élet és az irodalom egységében. Egy ukrán költő azzal kezdte beszédét, hogy valódi művész nem tudja és sohasem tudta megkerülni a jelent. Midőn a mai élet ábrázolásának kérdéséről beszéltek, hangsúlyozták, hogy a világirodalom klaszszikus alkotásait is mindég koruk szelleme szülte. A szovjet irodalom legnagyobb alakjai: *Gorkij, Alekszej Tolsztoj, Fagyejev, Solohov,* mind saját korukat ábrázolták, mély eszmeiséggel, kimagasló művészettel és éppen azáltal alkottak nagyot, hogy jelenük világából merítettek. Egy kis köztársaságbeli író mondotta: — az új valóság új vonásait igazi művészettel csak azok az írók tudják ábrázolni, akik maguk is cselekvően részt vesznek a társadalom életében, akiknek gondja a milliók gondjával rokon, akik mint az igaz művészhez illik, kifejlesztették magukban a cselekedeteken gondolkozó és mélyen érző embert.

Sok szó esett *az írói tanulmányutak* kérdéséről. De ugyanakkor hangsúlyozták, hogy az életbe való belefonódás, a szovjet valóság

megismerését célzó utazások nem sokat érnek, ha nem áll mögöttük előzetes felkészülés, belső alkotói készenlét. A szovjet írók az élettel, a valósággal való kapcsolat érdekében szervezett formában is rendkívül sokat tesznek. Szmirnov, a *Lityeraturnaja Gazeta* főszerkesztője, a kongresszuson jelentette be, hogy a legközelebbi időben különvonatot indít a lap Szibéria ipari központjaiba, három hónapos ott tartózkodásra. A szibériai utazáson az íróknak egy nagy csoportja fog részt venni. Három hónap alatt közvetlenül megismerkedhetnek a szűzföldeken folyó munkákkal ugyanúgy, mint Szibéria új ipari létesítményeivel, s az ott dolgozó emberekkel.

Több felszólalásban esett szó a mai tematika kapcsán az úgynevezett *gyorsan reagáló műfajokról*, az *írói publicisztikáról* és az *irodalmi riportról*. Ezeket a műfajokat Szurkov az „irodalmi felderítés eszközei"-nek nevezte. Az írói publicisztikának és az irodalmi riportnak komoly jelentőséget tulajdonítanak; véleményük szerint — mint a leggyorsabban reagáló műfajok — nélkülözhetetlenek az új kor új emberének, a teremtés belső nyugtalanságában élő hősének „felderítő" megragadásában. Tyihonov a kongresszus megnyitása előtt, a Pravdában írt cikkében többek között szólt a kommunizmus felé haladó élet hőséről, a pozitív hősről, aki már nem elméleti követelmény, hanem régen élő valóság. A kommunizmus felé haladó élet hősének ábrázolása a gyorsan reagáló műfajokban ugyanúgy, mint a lassabban megérlelődő, nagy szépirodalmi alkotásokban, a szovjet ember nevelésének egyik legfőbb eszköze. Hogy valóban az, mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény — már szolottunk róla —, a kongresszuson nem is egy alkalommal emlegették, hogy az olvasót mindég saját kora érdekli legjobban; saját korának ábrázolását kívánja íróitól a közönség és kívánta mindég a világirodalom története folyamán.

Jól tudjuk ezt, mi, magyarok is. Hiszen az elmúlt két esztendő irodalmi életének legsikeresebb és ugyanakkor legkiemelkedőbb alkotásai mind erről tanúskodnak. A legsikerebb és a legkiemelkedőbb alkotások erről tanúskodnak, de messze esnénk az igazságtól, ha azt állítanók, hogy minden magyar író ezt a feladatot vállalja már a gyakorlatban is. Íróinknak nem kis része még ma is élettől elvonatkoztatott verseket, novellákat és regényeket ír. Irodalmunknak nem is kis hányada, *még csak nem is kullog a fejlődő, a rohanó élet nyomában*. Vannak, nemcsak tőlünk távolálló, hanem a szocializmus világnézetét valló írók, a legfiatalabbak körében is, akik kisszerű témákhoz nyúlnak, a szürkeség jellemzi érdeklődésüket, s talán észre sem veszik, hogy az élet milyen széles mederben hömpölyög el mellettuk.

Nagy vérveszteséget szenvedtünk mi az ellenforradalom következtében az irodalomban is. A vérveszteségek fölötti szomorú-

ságunkkal szemben, nagy öröm volt, hogy ugyanakkor tehetséges fiatal írók egész sora lépett fel, akik a legnehezebb pillanatokban is vállalták a szocializmus ügyéért való harcot, az írói alkotás területén. Ezekkel a fiatal írókkal kapcsolatban azonban igen gyakran megfeledkeztünk arról, hogy az örvendezés mellett élnünk kell, élni kötelességünk éppen az ő fejlődésüket előmozdító kritika eszközeivel. A kritika helyett többnyire a himnikus dicséretek hangján nyilatkoztunk róluk, s ezzel sokuknak nemcsak, hogy nem mozdítottuk elő fejlődését, hanem megelégedettséget, önteltséget tápláltunk bennük — úgy tetszik sokszor — megakasztottuk, zsákutcába szorítottuk szép tehetségüket.

A szovjet írók kongresszusán nagyon sok szó esett *a fiatal írók kérdéséről is.* Midőn a fiatal írókról beszéltek, a téma igen gyakran a folyóiratok és a napilapok kritikai színvonalát is érintette. Többen hangoztatták, hogy a kritikának egyik legfontosabb feladata foglalkozni a fiatal írókkal. Megállapították, hogy a szovjet irodalom legújabb nemzedékét határozott eszmei következetesség jellemzi; mindnyájan szembenállnak a revizionista nézetekkel, a sematizmussal, a dogmatizmussal, és alkotásaikban annak a jelei mutatkoznak, hogy a szocialista, a kommunista eszmeiségnek megfelelő új művészi formák mind tovább bontakoznak írói működésük során. Hangsúlyozta ezt *V. Ivanov* ugyanúgy, mint a fiatal írók nevelésének egyik írószövetségi felelőse, Kátájev. Alapvetőnek tartják, hogy a minden szovjet író számára magától-értetődő eszmeiséghez táplálni kell a fiatalokban a művészi alkotás módszereit kereső kutatókedvet, a kísérletezést, azt a kísérletezést, amire minden előrehaladást igénylő alkotónak, a tudósnak, a technikusnak, az orvosnak ugyanúgy szüksége van a fejlődés érdekében, mint annak az írónak, aki az irodalom fejlődését óhajtja szolgálni.

Az irodalom művészi színvonalának a vitatása sohasem volt olyan határozott és éles a szovjet irodalmi életben, mint éppen ma. Már a kongresszus előtti tudományos vitákon, az irodalmi folyóiratokban, de a Pravdában is megjelent nem egy olyan írás, amely az irodalom színvonalbeli kérdéseivel foglalkozott. Elemezték az írói alkotás nyelvi kérdéseit, a szerkesztés és a cselekmény különböző problémáit, valamint az új eszmeiségnek megfelelő, új szocialista művészi formák problematikáját. A Pravda közvetlenül a kongresszus előtt így írt erről a kérdésről: „Egyes íróknak a számítása az, hogy az időszerű tema kárpótol a művészi fogyatékosságokért. Ez teljesen elfogadhatatlan felfogás. Éppen az ellenkezője igaz: minél jelentősebb és fontosabb a mai téma, annál felelősebben kell hozzányúlni a téma művészi megjelenítéséhez." Szurkov mondotta referátumában, hogy a párt nem azt várja az íróktól, hogy elsietve illusztrálják a jelszavakat, hanem azt, hogy *művészi színvonalon,* mély átéléssel ábrázolják a kommunizmus építőinek életét, a szovjet társadalom fejlődését. —

Egyértelműen hangot kapott több felszólalásban, hogy a szocialista író nem térhet vissza a lakkozáshoz. A lakkozással, a sematizmussal való szembenállás azonban nem szoríthatja ki a pozitív hőst, mert — akármennyire igyekeztek bizonyítani ezt a revizionisták — a kettő nem ellentéte egymásnak. A szocialista írónak a valóság tényleges összefüggéseiből kell megalkotni művelt, a megmutatkozó ellentmondásokkal és ugyanakkor az élet pozitív hőseivel együtt. *Abasidze* grúz delegátus az eddig mondottak nézőpontjából, a költészet jelentőségéről szólott. Beszélt arról, hogy az a népiség, ami sajátja a szocialista irodalomnak, nem férhet össze a kezdetlegességgel; a magasrendű szocialista eszmeiség, az új mondanivaló nem fejeződhetik ki igazán, ha a forma elavult, hogyha nem egyenrangú a mondanivalóval.

Az irodalom művészi színvonalának vitatásával kapcsolatban is jelentős szerepet töltött be a kongresszuson a *kritika kritikája*. Kritizálták az újságokat, hogy még mindég keveset foglalkoznak az írói alkotás művészi, mesterségbeli kérdéseivel. Bírálták az Írószövetséget, hogy munkájában nem volt eléggé meg az alkotóművészek iránti *gorkiji figyelem*. Amikor hangoztatták, hogy az írónak a szocializmus korának eszmei és művészi színvonalán kell ábrázolni a szovjet életet, mint kívánságot azt is hangsúlyozták, hogy a szövetségnek olyan munkát kell majd végeznie, ami valóban elő fogja mozdítani az írói alkotómunkát.

A kongresszuson, midőn tanúi voltunk a soknemzetiségű szovjet irodalom gyönyörű eszmei egységének és láthattuk, miként irányul az írók figyelme a kommunizmust építő szovjet ember életének új valósága felé, amikor észrevételek hangzottak el a fiatal írók nevelése és a művészi színvonal emelése érdekében, ugyanakkor felhívták a figyelmet a felszólalók *az ellenséges ideológiák elleni harcra*. Szurkov titkári beszámolója szólt már arról, hogy — az irodalmi életben a nagy és a fő veszély a revizionizmus, de állhatatosan harcolni kell a dogmatizmus és a klikk-szellem ellen is. Foglalkoztak a felszólalók azzal a revizionista nézettel, amely a népiséget szembe akarta állítani a pártossággal. Mintha a párt tevékenységét el lehetne választani azoktól a népi érdekektől, amelyeknek legigazibb felismerése éppen a párt tevékenységében és eszméiben nyilatkozik meg. Gyakran szerepelt a szovjet, de külföldi írók felszólalásaiban is a *Lukács-kérdés*. Egy ukrán költő kritizálta Joszip Vidmár jugoszláv revizionistát, aki a realizmus helyett a modernizmust állítja előtérbe s népiség nélkül, dekadenciába, a formalizmus irányába tereli népe irodalmának fejlődését. Polevoj egyebek mellett arról szólott, miként távolodtak el egyes jugoszláv írók irodamuk nagy hagyományától, a népiségtől és miként váltak burzsoá eszmék szószólóivá. Mások hangoztatták, általánosságban is, hogy a kommunista írónak sohasem szabad megfeledkezni az eszmei harc során a burzsoá ideológiáról, a revizionizmusról. Még akkor sem, ha a Szovjetunióban már alig

létező probléma ez. De létezik a kapitalista országokban, Nyugat-Európában és Amerikában, s felüti a fejét a népi demokratikus országokban, egyikben el-eltűnve, a másikban ismét fel-feltünedezve.

Kevés szót ejtettünk eddig a *szocialista realista módszernek* az írókongresszuson folyt tárgyalásáról. Valójában nem is esett annyi szó erről a kérdésről, mint idehaza gondolnánk. Nem, mert akármennyire vannak még a szocialista realizmus elméleti kérdései terén megoldatlan részproblémák, a szovjet írók számára a szocialista realizmus, mint alkotói módszer annyira magától-értetődő, mint ahogy magától értetődő a szocializmus bázisán nyugvó eszmei egység. (Egyébként, mint utaltunk rá, a kongresszust megelőző vitákban, így a Gorkij Intézet többnapos vitáján a szocialista realizmus elvi-esztétikai kérdéseivel részletesebben is foglalkoztak.) Hasonlóan nem kérdéses odakint, azonban éppen azért, mert a magyar delegátus minden elhangzott szót hazagondolva hallgatott, kell, hogy legalább utaljunk a *modernizmus és a kísérletezés* kérdésére. Nálunk az ellenforradalom utáni irodalmi életben még kellően nem tisztázott probléma ez. A Szovjetunióban, midőn alapkövetelményként nyilatkoznak a művészi színvonal emeléséről, a szocialista eszmeiséggel és a fejlődő élettel napról napra fejlesztendő új művészi formáról, éles és össze nem téveszthető határvonalat húznak a burzsoá dekadencia stílusrendszerét jelentő modernizmus és a szocialista eszmeiséggel együtt fejlesztendő, a modernizmustól gyökeresen különböző új formák között. Hazánkban e tekintetben szinte zűrzavar uralkodik. Sokan azt gondolják, hogy kísérleteznek, pedig voltaképpen az elavult modernség epigonizmusának utcájában járnak, és a burzsoá dekadens stílusrendszerrel akarva nem akarva eszmeiségük is mind közelebb kerül a burzsoá eszmeiséghez.

Csak néhány szembeszökő jellemvonást tudtunk érinteni a szovjet írók harmadik kongresszusának gazdag anyagából. Egy kérdésről azonban, ha röviden is, még szólni szeretnék. A kongresszus arról tanúskodott, hogy az utóbbi esztendőkben nagy energiák szabadultak fel az egyes köztársaságok irodalmi életében is. A szocializmus évtizedeinek vetése gazdagon kivirágzott a kisebb köztársaságok műveltségében is. A moszkvai írók egyöntetű véleménye, hogy a köztársaságok irodalma hatalmas mozgatójává kezd válni az egész Szovjetunió irodalmi fejlődésének. Ma már nem csupán az ukránok, a grúzok, az örmények és az észtek, hanem azok a népek is, amelyek a Nagy Októberi Forradalom idején még a teljes elmaradottság szintjén éltek, felfejlődtek a maguk népi tulajdonságainak megőrzésével a szocialista irodalom magas színvonalára. Egy üzbég író mondotta el beszédében, hogy az ő irodalmuk az öregebb testvér példája nyomán fejlődött. Huszonöt év alatt mennyiségileg és minőségileg is nagyot ugrottak előre. Az öregebb testvér példája támogatta fejlődésüket, de mindég

építettek nemzeti tradícióikra is. Amit az üzbég író az üzbég irodalomról mondott, vonatkozik a tadzsik irodalomra, a lettre és a Szovjetunió többi nemzetiségének irodalmára is.

Csonka lenne beszámolónk, ha nem szólnánk Hruscsov elvtársnak a kongresszus utolsóelőtti napján elhangzott, egy és háromnegyed órás beszédéről. Ahogy az előadói emelvényhez lépett, másodpercek alatt valósággal felmelegedett az óriási terem. Közvetlensége, emberi mosolya, optimizmusa, mintha eltüntette volna az emelvény és a padsorok közti szintkülönbséget. A hallgatóság valósággal egy testté válva, együtt hullámzott a beszéd téma- és hangváltozásainak hatása alatt. A közel kétezer ember olyatén tűnt fel, mint a végnélküli tenger. Egyszer derűsen, szinte mozdulatlanul, csupán apró zörejekkel tükrözte a beszéd közvetlenségét. Máskor pedig, mintegy nagy idegközpont irányítására, együtt morajlott, és úgy tetszett, mintha hullámokat vetne. A figyelő szem és fül azonban nemcsak a nagy szónok magávalragadó hatását érzékelhette. Felfigyelt arra is, hogy Hruscsov elvtárs beszédében klasszikus példája ismerhető fel annak a módszernek, ami a kongresszusi felszólalók nagy többségének szavaiban is jelen volt, amit a Szovjet Írószövetség titkára, egy magyar újságírónak adott nyilatkozatában is kifejezett. „Mi megfogadtuk Nyikita Szergejevics Hruscsov jó tanácsát... meg kell győznünk őket." Ebben a mondatban kifejezésre talált a beszéd módszerének alapvonása, s ugyanakkor a párt új módszerének alapelve is. De kiegészítésre szorul a mondat abban a tekintetben, hogy Hruscsov elvtárs az ő utolérhetetlen emberségével úgy gyakorolja a meggyőzés módszerét, hogy szerényen, „csupán" tanácsokat ad. Nem is egyszer szólt beszéde során így: — Én nem vagyok író, az elvtársak tudják a problémák megoldását! — Vagy máskor: — Mint egyszerű olvasó,... így és így vélekedek erről és erről. — Ilyen módszerrel, a meggyőzésre törekvő tanácsadás módszerével jobban kiváltódik az elgondolkozás, a megfontolás, mint bármilyen más eszközök hatására. És még egy: ahogy Hruscsov elvtárs beszélt, midőn egyes irodalmi alkotásokra utalt, utalásaiból mindenki érezte, hogy szavai közvetlen olvasmányélményekre mennek vissza, s nem referensi tájékoztatásra. Valóban az egyszerű olvasó közvetlenségével, de ugyanakkor személyességével nyilatkozott minden irodalmi kérdésről. Azonban szavai a nagy államférfi és a kommunizmus győzelméért harcoló vezető, a fejlődés távlatainak nagy gondolataival volt átitatva. Beszéde ezáltal koronázta be a szovjet írók III. kongresszusát; az ő szavaival kapták meg a Szovjetunió írói a nagy perspektívát ahhoz, hogy a kommunizmus építése során megalkossák a kommunizmus irodalmát.

*

Külön beszámolót lehetne és kellene írnunk irodalmunknak szovjetunióbeli megtisztelő helyzetéről, arról a megbecsülésről, amiben klasszikusaink részesülnek és arról a figyelemről, ami

állandóan szemmel tartja élő irodalmunk fejlődését. Erről azonban most nincs terünk szólni. De szólnunk kell arról a hatalmas erőforrásról, amit úgy nevezünk, hogy proletár nemzetköziség. A magyar népnek az 1956-os ellenforradalom idején módjában volt tapasztalnia az internacionalizmus „csodáját". Mi, a harmadik szovjet írókongresszus magyar delegátusai, a szovjet írókkal való beszélgetések során is állandóan tanúi lehettünk annak a nagyszerű internacionalista készségnek, amikben problémáink során segítségünkre igyekeztek lenni.

Sokat tanultunk Moszkvaban. Tanultunk mindabból, amit a kongresszuson hallottunk, megtanultuk mindenekelőtt azt, hogy továbbra is — állhatatosan harcolnunk kell annak az irodalomnak a győzelméért, amely megmutatja az új élet erejét, diadalát a régi felett, és továbbra is következetesen fogunk harcolni azokért az írókért — Hruscsov beszédéből idézem ezeket a szavakat —, akik szilárdan, az élet reális, konkrét jelenségeire és folyamataira támaszkodnak, népüket akarják szolgálni, s olyan írások megalkotására törekszenek, amelyek fegyvert adnak a párt kezébe.

A TESTVÉRPÁRTOK SAJTÓJÁBÓL

A kommunizmus az igazi humanizmus megvalósulása*

Írta: **M. Petroszjan**

A Szovjetunió hétéves népgazdasági terve, amelyet az SZKP XXI. kongresszusa hagyott jóvá, páratlan erővel és szemléletességgel világítja meg a kommunista rend valóban humánus természetét. A nagyszabású építőmunkáknak ezt az átfogó tervét áthatja az őszinte gondoskodás magáról az emberről, életszínvonalának további emeléséről, szellemi világának gazdagításáról. Legyen a teljes jólét és a boldogság mindenki osztályrésze, a kommunista társadalom tagja elégíthesse ki összes ésszerű anyagi és értelmi szükségleteit, legyen az élet tartalmas, lüktető, magas színvonalú és szép — e feladatok megvalósítását hivatott élőmozdítani a hétéves terv sikeres teljesítése.

A néptömegek jólétének fokozásában elért eredmények, a Szovjetunióban általánosan kibontakozó kommunista építés magasztos célkitűzései leleplezik a burzsoá ideológusok, valamint reformista, és revizionista szekértolóik koholt rágalmait, amelyekkel azt próbálják elhitetni, hogy a szocializmus közömbös az egyén sorsa iránt, hogy a tömeg elnyomja az egyént, hogy a szocializmus nem fér össze a humanizmussal. Marx több mint egy évszázaddal ezelőtt lerántotta a leplet ezekről a koholmányokról és tökéletes indoklással védte meg azt a gondolatot, hogy a kommunizmus az igazi humanizmus. Amint Marx tanította, csak a kommunista társadalom tudja a gyakorlatban megvalósítani a legnemesebb, és legmerészebb humánus eszményeket.

A Szovjetunió és a többi szocialista ország népei munkájukkal teszik valósággá az Emberhez méltó életnek e fennkölt eszményeit.

1. A szocializmus és a humanizmus

Marxnak az a tétele, amely szerint a kommunizmus az igazi humanizmus, feltárja a humanizmus marxista értelmezésének elméleti alapelveit és lényegét, szembeállítva a burzsoá ideológusok, valamint reformista, és revizionista lakájaik által hirdetett ál-humanizmussal.

A marxizmus elvi módon új, következetesen tudományos tanítást dolgozott ki az ember lényegéről, jogairól és szabadságjogairól, az emberi boldogságról, és elérésének útjairól. Ezek a

* Megjelent a Kommunyiszt 1959. 7. számában.

problémák alkotják alapjában a kommunista humanizmus tárgyát. A marxizmus—leninizmus a humanizmus, az emberiesség teljes győzelmét összefüggésbe hozza az ösztönös, vak természeti, és társadalmi erők fölötti uralommal, a kizsákmányolás megszüntetésével, a társadalmi egyenlőség megteremtésével, az egyén teljes anyagi jólétének továbbá sokoldalú, harmonikus szellemi és fizikai fejlődésének biztosításával. A humanizmus jelenti a világon a legnagyobb érték, az ember iránti mélységes megbecsülésen alapuló viszony kialakulását az emberek között, jelenti továbbá a világ békéjének biztosítását, hiszen ez nélkülözhetetlen tényezője az emberi élet, és a civilizáció fennmaradásának. A marxizmus és a kommunizmus vonzóerejétől rettegő burzsoázia, és ideológusai ahol tudják rágalmazzák a szocializmus vívmányait. Amikor a burzsoá ideológusok farizeus módon embertelenséggel vádolják a szocializmust, voltakeppen arról az elvitathatatlan tényről igyekszenek elvonni a tömegek figyelmét, hogy éppen a kapitalizmus a dolgozó milliók embertelen elnyomásának rendszere, az a rendszer, amely vámpír módjára kiszipolyozza az éltető nedveket a rabságában lévő népekből. Az „egyén szabadságáról", az „emberi jogokról", az „általános demokráciáról" hirdetett szólamok azonban nem reithetik véka alá, hogy a kapitalizmus egyet jelent az egyéni szabadsag tényleges elnyomásával, hiszen nem lehet szabadság ott, ahol milliók osztályrésze a kizsákmányoltság. A kapitalizmus olyan rendszer, amely sárbatiporja az emberi méltóságot, és a jogot Éppen a kapitalizmus termelte ki az emberiség legnagyobb szégyenét, a fasiszta pestist, amely a harctereken, a haláltáborokban, Auschwitz és Buchenwald kamráiban emberéletek millióit oltotta ki, amely megpróbálta kiirtani az emberből az emberiességet, ugyanakkor kinevelni benne a vérengző vadat.

A marxista eszmék növekvő befolyása ellen harcoló burzsoá ideológusok a marxista módon értelmezett humanizmussal idealista elvont etikai, pszichológiai, vallási és egyéb koncepciókat állítanak szembe, amelyek a humanizmus problémáját az egyén szellemi, különösen erkölcsi vagy vallási tökéletesedésére korlátozzák. A modern burzsoá szociológia pszichológiai irányzatának képviselői évről-évre azt hangoztatják, hogy a humanizmus problémája pusztán lélektani probléma, mivel a kérdés gyökere az egyén lelkivilágában keresendő. Egyöntetűen azt bizonygatják, hogy a humanizmus megvalósítása nem függ össze az osztályharccal, a szocialista átalakulással. A perszonalista Hocking például ezt tanítja: „A humanizmus, mondta valaki, az »osztályöntudat« egyik fajtája, — bennünket, embereket a külső világ elleni harcban tanúsított szolidaritás egyesít" (W.E. Hocking „Types of Philosophy", London, 1929. 449. old.). A hírhedt Nyikolaj Bergyajev irományaiban kozmikus feladatokkal kapcsolta összse a humanizmust." ... Humanizmus alatt azt az eszmét fogom érteni, — írta, — amely a legnagyobb értékké az embert teszi a világmindenség életében ..." („Theologische Zeitschrift", März-April, 1946. 125 old.). Az egzisztencialista filozófia, amely kérkedő módon azonosította magát az igaz humanizmussal, abszolút szabad lénynek kiáltotta ki az embert. Ebből következik, hogy ő és csakis ő felelős a földön fenn-

álló rendért, mivel az egzisztencializmus szerint minden különálló egyén „maga teremti magának", maga „választja meg" életfeltételeit. E szubjektív idealista filozófia szerint azokért a borzalmas szenvedésekért, amelyeket a kapitalista bérrabság rendszere okoz a dolgozó tömegeknek, nem a kapitalizmust terheli a felelősség, hanem a „szabadon választó", választásáért és cselekedeteiért „felelős" egyént.

A burzsoá filozófusok, szociológusok, moralisták a célból, hogy tagadhassák a kizsákmányoló rend megszüntetésének, tehát a humanizmus döntő feltételének szükségességét, tagadják azt a marxista igazságot, amely szerint az ember lényege a társadalmi viszonyok összessége. Az önmagával mindig egyenlő és változatlan, a társadalmi környezettől nem függő absztrakt ember elméletének védelme lényegében elejti a humánus eszmények megvalósítása, egyebek között az ember értelmi virágzása, és erkölcsi tökéletesedése lehetőségének és reális útjainak kérdését. A modern burzsoá humanizmus teoretikusainak számottevő része egy gyékényen árul a teológusokkal, és az egyén erkölcsi tökéletesedésének eszméjét az istenhittel köti össze. Erről a vallásos-idealista álláspontról rikácsolják szünet nélkül, hogy a marxizmus és a szocializmus embertelen, és erkölcstelen. Hitvallásuk, amelyet Dulles fogalmazott meg „Háború vagy béke" című könyvében, így hangzik: „Ha nincs isten, akkor nincs erkölcsi és természeti törvény és »az anyagi világ elsődleges« ... Ha nincs erkölcsi törvény, nincs sem absztrakt jog, sem igazságosság ... mivel ha nincs isten, az embereknek ninesenek olyan jogaik sem, amelyeket isten adott volna nekik, és az egyes egyén nem sérthetetlen" (John Foster Dulles „War or peace", N.Y. 1950., 8. old.). Ez az az alap, amelyről a Dulleshez hasonló, embergyűlölettől fűtött, őrült terveikről ismert burzsoá ‚humanisták", példátlan álszenteskedéssel és képmutatással hirdetik hazug vádjaikat a kommunizmus ellen, a kapitalizmus védelmében.

A burzsoá ideológusokat követve a mai revizionisták — akik elvetik a marxizmus alapelveit, de különösen az osztályharcról és a proletariátus diktatúrájáról szóló marxista—leninista tanítást,— szembeállítják a humanizmust a politikával és a dolgozók politikai harcával. Tagadva a proletariátus történelmi szerepét, ábrándnak minősítik a kommunizmus győzelmét. A Szovjetunió szocialista építésének nehézségeit, a múlt egyes hibáit és fogyatékosságait célzatosan eltúlozzák, s a Szovjetunióban megvalósult szocializmust szembeállítják az úgynevezett humanista szocializmussal, vagyis kísérletet tesznek arra, hogy a tudományos kommunizmust Berstein és követői „etikai szocializmusának" színvonalára züllesszék.

De bármint buzgólkodnak a szocializmus ellenségei, az élet napról-napra mind jobban megerősíti a humanizmus marxista értelmezésének helyességét, amely értelmezés szerint itt egy átfogó társadalmi-politikai és etikai problémáról van szó, hiszen a humanizmus teljes megvalósítása csakis a kapitalista társadalom megszüntetésével és a kommunizmus győzelmével lehetséges.

A marxista módon értelmezett humanizmust ragyogóan megerősítették a szocializmus építésének történelmi tapasztalatai a Szovjetunióban, és a szocialista tábor többi országában. A kommunista

párt és a szovjet állam gyakorlati tevékenységében mindig abból a meggyőződésből indult ki, hogy az ember a legmagasabbrendű cél, — és a szocializmus gazdasági alaptörvényével teljes összhangban előmozdította a humanizmus fennkölt elveinek megvalósulását. A Szovjetunióban már a kommunista társadalom első szakaszában megszünt embernek ember által való kizsákmányolása, érvényesültek az ember jogai és szabadságjogai, valóravált a nemzeti egyenjogúság. vagyis olyan nagyszabású humánus intézkedésekre került sor, amelyekről a múlt burzsoá humanizmusának legkiválóbb képviselői nemcsak nem álmodtak, de nem is almodhattak. A humánus feladatok teljes, maradéktalan megoldása természetesen törvényszerű folyamat, amelynek elengedhetetlen szakaszai vannak, s amely összefügg történelmileg adott nehézségek leküzdésével, a társadalom termelőerőinek meghatározott fejlettségi színvonalával. A marxisták, akik mélységesen belátták ezt, soha nem igérték a marxista humanizmus teljes győzelméhez szukséges társadalmi átalakulások programjának haladéktalan teljesítését. Sőt, eléggé világosan elhatárolták azokat a humanus feladatokat, amelyek a kommunista társadalom különböző fejlődési szakaszaiban megoldhatók.

V. I. Lenin a szocializmust, a kommunizmus első szakaszát jellemezve a következőket írta: „A gazdagság tekintetében a különbségek megmaradnak, és e különbségek igazságtalanok, de lehetetlenné válik az ember ember által való *kizsákmányolása*, mert nem lesz mód arra, hogy valaki *termelési eszközöket*, gyárakat, gépeket stb. magántulajdonba kaparítson meg magának. Marx szétzúzza Lassalle kispolgári homályos szólamait az „egyenlőségről" és az „igazságról" *általában*, és megmutatja, *hogyan fejlődik* majd a kommunista társadalom, amely *kénytelen eleinte csak* azt az „igazságtalanságot" megszuntetni, hogy a termelési eszközök egyes személyek birtokában vannak, és amely *nem képes* egycsapásra megszüntetni azt a további igazságtalanságot is, hogy a fogyasztási cikkek elosztása „a munka szerint" (nem pedig szükségletek szerint) történik" (Lenin Művei, 25. kötet, Szikra. 1952. 500. old.).

Amikor a szocializmus megszunteti a legfőbb társadalmi igazságtalanságot — embernek ember által való kizsákmányolását —, ezzel rendkívül kedvező feltételeket teremt az ember anyagi és szellemi szükségleteinek mind teljesebb kielégítéséhez, az egyén felvirágzásához.

A burzsoá teoretikusok, a jámbor Bigo, Atchevery, Wetter jezsuita atyák, és a marxista humanizmus sok más cáfolója, továbbá a mai revizionisták is bohóckodva azt a látszatot keltik, mintha nem tudnák, mit adott a szocializmus az egyénnek. A revizionista Henri Lefebvre ezt írja: „Feltesszük a kérdést — mi is valójában a szocializmus? Milyen változásokat hoz? Erről nincs világos képünk. A burzsoázia és az osztályantagonizmus megszüntetése? A kapitalista tulajdon- és termelési viszonyok megsemmisítése? Ezek csak negatív meghatározások."

A Szovjetunió és a többi szocialista orszag állampolgárainak milliói saját személyes tapasztalataik alapján válaszolhatnának Lefebvre és jezsuita nézettársainak „kételyeire", és „aggodalmaira". A szocializmus győzelme eredményezte egy olyan megalázó és gyűloletes jelenség megszüntét, mint

amilyen az éhhaláltól való rettegésből, a kizsákmányolókra végzett munka. Lefebvre a kapitalista magántulajdon és a kizsákmányolás megszüntetését megvetően „negatív meghatározásnak" minősíti. A burzsoázia, és lepénzelt lakájai számára ez valóban „negatív meghatározás", de a dolgozó milliók számára a felszabadulás nagyszerű aktusa, s mint ilyen — a legfontosabb pozitív „meghatározás". Ha az összes termelési eszközök átkerülnek a nép kezébe, ez a legreálisabb, legközvetlenebb biztosítéka az egyén tényleges, nem pedig látszólagos szabadságának.

A kapitalista termeléssel szemben, amelynek célja a maximális profit kisajtolása minden eszközzel, a szocialista termelést humánus célok vezérlik: az ember érdekei, növekvő anyagi és szellemi szükségleteinek kielégítése. A Szovjetunió nemzeti jövedelme, amelyet szocialista rendszer lévén teljes egészében a nép érdekeinek megfelelően osztanak el, 1913-hoz képest több mint 19-szeresére emelkedett. A szovjet nép életének javulásával, műveltségének fokozásával, s a közegészségügy fejlesztésére fordított nagy anyagi eszközök révén a Szovjetunióban lényegesen emelkedett a lakosság átlagos élettartama, a halálozási arányszám a forradalom előtti időszakhoz képest egynegyedére, a gyermekhalálozás pedig alig egyhetedére csökkent. Ebben nyilvánul meg az igazi humanizmus.

A kapitalista termelési viszonyokkal szemben, amelyek ellentéteket, gyűlölködést és éles harcot támasztanak az emberek között, az „ember az embernek farkasa" elv szerint nevelik az embereket, a szocialista termelési viszonyok lényege a szabad dolgozók kölcsönös segítése és együttműködése. Csak a kizsákmányoló osztályok megsemmisítésével szűnik meg az emberek között a társadalmi egyenlőtlenség és ellenségeskedés, lesz egyik ember barátja és testvére a másiknak.

Amikor a szocializmus leszámolt az emberek osztályegyenlőtlenségével, leszámolt a nemzeti, és a faji egyenlőtlenséggel is. A szocializmus sok olyan nemzetiséget mentett meg és támasztott fel, amelyeket az orosz birodalom földesúri-burzsoá rendszere hanyatlásra, beolvadásra, fizikai megsemmisülésre kárhoztatott. A szocialista társadalom testvéri kapcsolatokat épített ki a szocialista nemzetek között, egyszer s mindenkorra kizárta súrlódásaikat és összeütközéseiket. Nagyjelentőségű és mélyértelmű, hogy a szovjet hatalom egyik első dekrétuma a békéről szóló dekrétum volt. A szocializmus és a béke elválaszthatatlan fogalmak lettek.

A szocializmus új, magasabbrendű demokráciát hozott, demokráciát a nép számára, a legszélesebbkörű és szavatolt jogokat és szabadságjogokat adott a dolgozó egyénnek, korlátlan lehetőségeket nyitott meg képességei és tehetsége, alkotó energiája és kezdeményezőkészsége előtt. A nép akaratából született szocialista állam hatalmas eszköz lett a dolgozók nagy céljainak szolgálatában, létérdekeik, biztonságuk védelmében. Lenin teljes joggal írta a szocialista államról: „*Nem volt még a világon* a szó igazi értelmében demokratikusabb, a dolgozó és kizsákmányolt tömegekkel szorosabban egybeforrott állam" (Művei, 29. kötet, Szikra, 1953. 442. old.).

A szocializmus véget vetett a néptömegek kilátástalan szellemi elmaradottságának, és az emberi lángelme minden eredményét az

egyszerű ember szolgálatába állította, lehetőséget adott tehetsége kibontakoztatására. A szocialista népek tapasztalatai megmutatták, mennyire hazug és célzatos azoknak a burzsoá ál-humanistáknak az érvelése, akik a burzsoá elitnek a néptömegekkel szemben tanúsított megvetését nyíltan tolmácsolva kijelentik, hogy a tömegek felvilágosítása lehetetlen, hogy csak egyes egyének, személyek felvilágosíthatók. Nem nehéz érdemben értékelni ezeket a „jóslatokat", ha figyelembe vesszük, hogy a Szovjetuniónak már 1956-ban több mint 15 milliós értelmisége volt, amelynek képviselői zömmel a munkások és a parasztok közül kerültek ki. És mindez olyan országban történt, ahol a forradalom előtt (a kilenc évesnél idősebb) lakosság 76 százaléka írástudatlan volt. A burzsoá ideológus W. Lippmann „Társadalomfilozófia" című könyvében azt írta, hogy a társadalmi változások — a marxisták állításai ellenére — nem vezettek az „emberi természet" megváltoztatásához. Patétikusan jegyezte meg: „Elmúlt egy évszázad, és az új ember sehol sem látható!" Ilyen erős az osztályelőítélet, amely nem engedi meglátni a nyilvánvalót, felismerni az élet elvitathatatlan tényeit. Éppen ilyen tény a szocialista társadalom új erkölcsi tudattal rendelkező új emberének megszületése, aki már megszabadult szűklátókörű egoizmusától és individualizmusától, kész minden erejével, szívének minden melegével, a karjaiban és értelmében rejlő minden erővel dolgozni a kommunista társadalom építésén, az emberiség boldogulásán. Ennek a kollektív szellemű új embernek, ennek a hazafinak és meggyőződéses internacionalistának, ennek a becsületes dolgozónak és humanistának a megszületése a szocialista rendszer legnagyobb eredménye, a kommunizmus elkövetkező sikereinek záloga.

A burzsoá propaganda igyekszik kimutatni a szocializmus és a humanizmus összeegyeztethetetlenségét, ezért mindenképpen eltúlozza azokat a kényszerítő rendszabályokat, amelyeket a Szovjetunióban a szocialista társadalom építése folyamatában alkalmaztak. A proletárdiktatúra valóban összefügg az erőszak alkalmazásával, de erőszakot az erőszakosak ellen alkalmaz a leghumánusabb cél, a dolgozók fe szabadítása érdekében. A szocializmus „bírálói" agyonhallgatják azt a tényt, hogy a szocializmus megszilárdításáért vívott harc különös élességét a Szovjetunióban azok a konkrét történelmi belső és külső feltételek határozták meg, amelyek között országunk volt, és elsősorban a kapitalista környezet aktív ellenséges cselekményei.

A szocializmus ellenségei a proletárdiktatúra jellemzése során az erőszakot leglényegesebb oldalaként emelik ki. Valójában viszont a proletariátus diktatúrájában a legfőbb az új, igazságos társadalom megteremtése. Az erőszak szerepe nullára redukálódnék benne, ha a dolgozó tömegek ellenségei nem kényszerítenék a munkásosztályt arra, hogy csapásra csapással válaszoljon. V. I. Lenin a proletárdiktatúra, és feladatainak humánus természetét kidomborítva ezt írta: „... Nem egyedül az erőszak a proletárdiktatúra lényege, és nem elsősorban az erőszak. A proletárdiktatúra legfőbb lényege a dolgozók vezető osztagának, élcsapatának, egyetlen vezetőjének, a proletariátusnak szervezettsége és fegyelmezettsége. A proletárdiktatúra célja, hogy megteremtse a szocializmust, megszüntesse a társadalom

osztályokra tagozódását, dolgozóvá tegye a társadalom valamennyi tagját, és az embernek ember által való mindenféle kizsákmányolását megfossza talajától. (Művei, 29. kötet, Szikra, 1953. 394. old.).

A Szovjetunióban lezajlott szocialista építés történetének jellemző vonása nem az erőszak, hanem a sok milliós tömegek létérdekeiről való odaadó gondoskodás. Ezért ítélte el a kommunista párt és a szovjet állam egyöntetűen, a szocializmus humánus szellemének megfelelően a szocialista törvényesség megsértésének eseteit, megbüntette a vétkeseket, minden intézkedést megtett a személyi kultusz következményeinek megszüntetésére.

A marxizmus ellenségeinek másik divatos érve, amellyel a szocializmus humanista eredményeit próbálják tagadni, az, hogy a szocialista állam és társadalom érdekei szembenállnak az egyén érdekeivel. A mai revizionisták átveszik a burzsoá propaganda rágalmait a szovjet szocialista államrend embertelenségéről, és meghirdetik azt a hazug tételt, hogy a Szovjetunióban az egyén „elidegenedik", hogy absztrakciók rabja lesz. Thompson, Taylor, Lefebvre, a jugoszláv, az amerikai és egyéb revizionisták ilyen „absztrakcióknak" minősítik a szocialista államot, a pártot, a társadalom érdekét, a marxizmus—leninizmust, a két tábor eliismerését, és így tovább. H. Lefebvre úgy próbált elméleti súlyt adni ezeknek a kóholmányoknak, hogy a marxizmus lényegét eltorzítva, az „elidegenedés" fogalmát tette a filozófia központi fogalmává, majd az egyén „elidegenedését" hirdette a szocializmusban is.

A valóságban viszont Marxnál az „elidegenedés" fogalma azzal függött össze, hogy az embert a vele szemben ellenséges kapitalista termelési viszonyok rabszolgasorsba döntik, tevékenységének saját maga által alkotott, de a kapitalizmus antagonisztikus osztálytermészeténél fogva idegenné és ellenségessé vált termékei elnyomják.

A revizionisták eltorzítják az „elidegenedés" marxi fogalmát, elsikkasztják azt a társadalmi és politikai értelmet, amelyet Marx töltött ebbe a fogalomba, mechanikusan átviszik a szocializmusba, közben eltorzítják a szocialista társadalmi-gazdasági alakulat lényegét, figyelmen kívül hagyják mindazokat a társadalmi kapcsolatokat, amelyeket a szocializmus hoz létre a társadalom és az egyén között, mind pedig fejlődésének törvényszerűségeit.

A szocializmusra jellemző a társadalmi érdekek és az állam érdekeinek egysége, ugyanakkor a társadalmi és állami érdekek egysége és egybeesése az egyén alapvető érdekeivel. Ennek az egységnek objektív alapja van. Meghatározzák a társadalomban végbement gyökeres szociális változások: a kizsákmányoló osztályok és a kizsákmányolás megszüntetése, a város és a falu ellentétének, a szellemi és a fizikai munka ellentétének, a nemzetiségi elnyomásnak és a faji megkülönböztetésnek, a nemek közötti egyenlőtlenségnek a megszüntetése, stb.

A társadalom érdeke és az államérdek a szovjet szocialista társadalomban az új társadalmi viszonyok és kapcsolatok eredményeképpen, az összes társadalmi csoportok és az összes állampolgárok közös érdekeinek legteljesebb kifejezője lett. Ez az egység nem zárja ki az ellentétek lehetőségét az állam érdekei és egyik-másik ember közvetlen egyéni ér-

dekei között. A szocializmus ellenségei, H. Chambre, P. Bigo, M. d'Arcy, és velük együtt a mai revizionisták is úgy tekintik ezt az esetleges, részleges ellentétet, mint az állam és az egyén érdekeinek elvi ellentétességét. H. Marcus például 1959-ben New Yorkban megjelent „A szovjet marxizmus" című könyvében azt írja, hogy a közérdek a Szovjetunióban államérdekként szerepel, és „teljesen elhatárolódik az egyes személyek érdekeitől".

A burzsoá teoretikusok az ehhez hasonló hazug következtetések érdekében alaposan eltorzítják a szocialista állam természetét és alapját, a szocialista termelési viszonyokat, rájuk ruházzák a burzsoá állam és a kapitalista termelési viszonyok jellemző vonásait. Az állam érdekeinek és az egyes személyek érdekeinek teljes elkülönüléséről írni, amint ezt a burzsoá ideológusok és a revizionisták teszik — annyit jelent, mint meghamisítani a szocialista termelési viszonyok lényegét, mellőzni azt az igazságot, hogy ezek a dolgozók testvéri szolidaritásának és kölcsönös segítésének viszonyai, s hogy a szocialista államnak nem lehetnek másfajta érdekei, mint a szocialista társadalom tagjainak alapvető érdekei.

A kapitalizmus prókátorai abban a kérdésben is egymás után indítják el támadásaikat, hogy milyen úton valósulnak meg a Szovjetunióban a humánus eszmények. Burzsoá ideológusok sok száz könyve tagadja a nép anyagi jólétének jelentőségét abból a szempontból, hogy az döntő feltétele más humánus eszmények elérésének. Különösen buzgó tevékenységet fejtenek ki ebben az irányban az úgynevezett keresztény humanizmus képviselői. A Brüsszeli Világkiállításon a Vatikán széltében-hosszában propagálta azt az eszmét, hogy „a boldogság képtelenség azok számára, akik az embert helyezik a világ közepébe, elfeledve, hogy az Isten mindennek alfája és omegája" (A Vatikán pavilonja az 1958. évi brüsszeli kiállításon", 1. old.). Bizonyos A. Dondeyn, istenre hivatkozva, ugyanebben a szellemben azt hirdeti, hogy „nem kell kizárólagos jelentőséget tulajdonítani a gazdasági és szociális egyenlőtlenség fokozatos eltűnésének", mivel ez a terület nem az erkölcsi értékek szférájához tartozik (A. Dondeyn „Az 1958-as kiállítás és a keresztények", Brüsszel, 3. old.).

Ellenségeink eltorzítják a szocialista iparosítás szerepét a Szovjetunió történelmi fejlődésében, a kommunizmusba való fokozatos átmenet feltételeinek előkészítésében, az ország védelmi képességének biztosításában, s minden eszközzel igyekszenek lejáratni, a humánus eszménnyel szembeállítani a szocialista iparosítást. M. Field, a Harvard-egyetem munkatársa 1957-ben megjelent „Az orvos és a beteg Szovjet-Oroszországban" című könyvében kijelenti, hogy „a szovjet rendszer célja nem az emberről való gondoskodás, hanem az iparosítás, a kollektivizálás, a gazdasági élet militarizálása". A burzsoa propaganda koholmányait átvéve Ch. Taylor azt írta, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja az új, valóban humanista társadalom alapját „azonosnak tekintette, sőt elvegyítette a nehézipar elengedhetetlenül szükséges építésével" („The new Reasoner", 1957. No. 2. 94. old.). Ugyanolyan szellemben ír Thompson, Lefebvre és sok más revizionista.

A kommunizmus anyagi-technikai bázisa fejlesztésének az ember érdekeivel való revizionista

szembeállítása itt szemenszedett hazugsággal párosul. A revizionisták elhallgatják azt az igazságot, hogy a szocializmusban, amikor már megoldódtak a legfontosabb szociális és politikai problémák, megvannak a szükséges szociális feltételek az egyén fejlődéséhez, a humanizmus teljes megvalósítása, minden egyén anyagi és szellemi szükségleteinek kielégítése függ a társadalom termelőerői fejlettségének színvonalától, következésképpen az ország iparosításának fokától. Amikor a revizionisták tagadják ezt a tételt, azonosítják a szocialista iparosítást a kapitalista iparosítással.

A történelem bebizonyította, hogy a szocialista iparosítás szükséges volt az ország gazdasági függetlenségének, védelmi képességének biztosításához, döntő tényező volt a szocializmus sorsa és ezzel a humanizmus szempontjából. Az iparosítás nem volt öncél, amint azt a szocializmus ellenségei állítják, hanem egy eszköz a szocialista termelés igazi céljának megvalósításához, a szovjet emberek növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítéséhez. Ez volt az egyedül lehetséges eszköz, mivel a Szovjetunió, mint szocialista ország, az imperialista államoktól eltérően, nem folyamodott hódító háborúkhoz, a gyarmati országok népeinek kizsákmányolásához. A szovjet emberek anyagi jólétének fokozásában és szellemi fejlődésében elért sikerek, amelyekkel az ország a XXI. pártkongresszust fogadta, továbbá a kommunista társadalom általánosan kibontakozó építésének nagyszerű programja — a legjobb válasz a szocializmus ellenségeinek idealista koncepcióira és rágalmazó kirohanásaira.

A Szovjetunióban tehát már a kommunizmus első szakaszában megvalósultak olyan nagyszerű humanista átalakulások, mint a néptömegek és az egyén felszabadulása az osztálykizsákmányolás és a nemzeti elnyomás alól, a munkanélküliség, a nyomor, a műveletlenség megszüntetése, a demokrácia magasabbrendű formájának megszilárdulása, a sok milliós tömegek bekapcsolódása a szabad, tudatos történelmi alkotómunkába. A dolgozók anyagi és kulturális színvonalának állandó emelkedése a társadalom fejlődésének objektív törvénye lett. A szocializmus tehát megnyitotta a valóban emberhez méltó élet korszakát. Szilárdan bevett hídfőállás a kommunizmus csúcsainak eléréséhez, ami az emberiesség diadala lesz e szó legteljesebb értelmében.

2. A kommunizmus építése és a szocialista humanizmus továbbfejlesztése

A kommunizmus győzelme a humanizmus új, magasabb szakaszának megvalósulását fogja jelenteni, amely biztosítja majd a szabad egyén teljes anyagi jólétét, sokoldalú fizikai és szellemi fejlődését. A humanizmus e kommunista szakaszába való átmenet szükségszerű folyamat, amely következik a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet törvényszerűségéből.

A termelőerők hatalmas arányú növekedése, a kommunizmus anyagi-technikai bázisának megteremtése, a néptömegek tudatossága színvonalának emelkedése lehetővé teszi azoknak a humánus feladatoknak a megoldását, amelyek társadalmunk első szakaszában nem valósulhattak meg. Ezek közül a legfőbb az anyagi és szellemi javak bőségének megteremtése. Eljön az az idő — és

nem is várat magára sokáig — amikor végzett munkájának mennyiségétől és minőségétől függetlenül minden ember megkap mindent szükségleteinek kielégítéséhez. Az emberek egyszer s mindenkorra elfelejtik az anyagi nélkülözést, az elégtelenség érzését, szükségleteik korlátozásának szükségességét. Mindaz, amire szükségük van, ugyanúgy hozzáférhető lesz számukra, mint a napfény vagy a levegő. A múltba tűnik a „mindennapi kenyér" gondja és ez a legnagyobb emberi szabadság vívmánya lesz.

A kommunizmus hatalmas technikája lehetővé teszi a munkanap néhány órára való korlátozását, maximálisan megkönnyíti és lelkesítő alkotó tevékenységgé teszi a munkát, amely élvezet, elsőrendű emberi szükséglet, öröm forrása és az egyéniség kialakulásának eszköze lesz. Megszűnik az emberek megoszlása fizikai és szellemi, ipari és mezőgazdasági dolgozóra. Az ember nem kényszerül többé arra, hogy egész életében ugyanazokat a munkafolyamatokat végezze. A kommunista társadalom átfogóan és sokoldalúan képzett tagja sok szakmával rendelkezik majd, s szabadon áttérhet egyikről a másikra. Ez megszabadítja őt a múlttól örökölt, szűkreszabott professzionalizmustól, amely korlátozza az ember szellemi világát és károsan befolyásolja fizikai fejlődését.

A kommunizmus győzelme, amely előfeltételezi a néptömegek termelési és politikai aktivitását, az ember alkotóerejének, alkotó öntevékenységének újabb virágzásához vezet. Az ember számára lehetővé válik a történelmi szükségszerűség beható és sokoldalú megismerése, ily módon inkább mint valaha, páratlan cselekvési szabadságra tesz szert és maximálisan kihasználja a természet és a társadalom objektív fejlődéstörvényeit.

Az anyagi és szellemi javak bősége, a magasfokú kommunista tudatosság kirekeszti az emberekből az önzést és az individualizmust. A kommunista társadalom emberének reális életkörülményei értelmetlenné teszik a nyereszkedést, a kapzsiságot, a társadalmi tulajdon ellen megkísérelt merényleteket, a társadalmi kötelezettségek teljesítése alóli kibúvást és így tovább. Ha eltűnnek a földkerekségről a kizsakmányolás, az erőszak, a hódító háborúk hívei, az emberi lélekből is eltűnik a gyűlölet érzése, megerősödik a testvéri szeretet, a kölcsönös megbecsülés, diadalmaskodik a jóság és az igazságosság. A tudomány korlátlan lehetőségei a kommunizmus korszakában módot nyújtanak a betegségek kiküszöbölésére, a lehetőségek határain belül a halál visszaszorítására és az emberi élet meghosszabbítására.

Nem nehéz meglátni, milyen megdönthetetlen igazságot tartalmaz az a tétel, hogy a kommunizmus az igazi humanizmus. N. Sz. Hruscsov ezt az igazságot védelmezve méltán jelenthette ki: „... Nemsokáig fogják már a kommunizmussal ijesztgetni az embereket, mivel kommunizmus alatt az emberek a legmagasabb életszínvonalat, a legszabadabb rendszert, azt fogják érteni, hogy a dolgozók képességeinek kibontakoztatása előtt a legszélesebb lehetőségek nyílnak meg, s hogy valóban embernek érezhetik magukat a szó teljes értelmében, ahogy Gorkij mondotta: Büszkén zeng e szó — Ember."

A kommunizmus győzelme maradéktalanul és végleg lerántja a

leplet azokról, akik maroknyi imperialista vezető érdekében, szégyenérzet és lelkiismeretfurdalás nélkul szembeállítják a kommunizmust a humanizmussal, azzal ijesztgetik a tájékozatlan embereket, hogy a kommunista rendszerben „kaszárnya"-életmód uralkodik, szabványosítják az egyént, elveszti „magasrendű lelkiségét", szabadságát és alkotó lelkesedését. Semmivel sem vár vigasztalóbb sors a kapitalizmusnak azokra a védelmezőire, akik, mivel nem igen támaszkodhatnak a kommunizmus antihumanizmusának „bizonyítékaira", inkább a kommunizmus, és a kommunista humanizmus megvalósíthatatlanságáról szónokolnak. Aron, Gurvich, Wetter, Chambre és a többiek e célból szívesen azonosítják a kommunizmust a profetizmussal, a misztikus, irracionális elveken nyugvó jövendöléssel. A filozofálgató I. Bochensky nyugatnémet teológus sajátmaga, és a hasonló nézeteket vallók vigasztalására kijelenti, hogy a kommunista humanizmus valamiféle misztikus állapot, amelynek a meghatározhatatlan jövőben kell majd beköszöntenie, és amely maga sem határozható meg pontosan. Jellemző, hogy a revizionisták majdnem a burzsoá ideológusokkal, és jezsuitákkal azonos kifejezéshasználatban beszélnek a kommunista eszmény utópisztikus jellegéről. Sprutt, a kommunista mozgalom egyik renegátja példája 1957-ben Londonban kiadott „Új Marx-szemlélet" című könyvében azt állítja, hogy Marx mítoszíró, tehát a kommunizmusról szóló tanítása nem lépi túl a vallásimessiási eszmék kereteit.

Csak hétpróbás hamisítók beszélhetnek a tudományos kommunizmus és a kommunista humanizmus profetizmusáról, és utópikus jellegéről, különösen akkor, amikor a Szovjetunió belépett a kommunista társadalom általánosan kibontakozó építésének szakaszába. A halódó kapitalista civilizáció védelmezői nem rejthetik véka alá azt az igazságot, hogy a kommunizmus az egykori távoli álomból a reális gyakorlat kérdése lett, és hogy a Szovjetunióban a kommunizmus látható jegyeivel együtt rajzolódnak ki a kommunista humanizmus magasabb fokának vonásai. Erről tanúskodik mindenekelőtt a szovjet nép anyagi helyzetének lényeges javulása, valamint mindazok az intézkedések, amelyeket a Szovjetunió hétéves népgazdaságfejlesztési terve az 1959—1965. esztendőkre előirányoz.

Az objektív, történelmi adottságok folytán egyetlen ötéves tervben sem lehetett olyan óriási összegeket fordítani a nép életszínvonalának emelésére, a szovjet emberek táplálkozásának, lakáskörülményeinek, szociális és közérdekű ellátásának, képzésének javítására, mint a hétéves tervben. A hétéves terv figyelmének középpontjában, akárcsak azelőtt, a szovjet ember szükségleteinek fedezéséről, a boldogságáról, és jólétéről való gondoskodás áll. Nem lehet szó nélkül hagyni ezzel kapcsolatban Ales Beblernek, a JSZNK szövetségi nemzetgyűlése külpolitikai bizottsága elnökének azt a kijelentését, amelyben kétségbevonta a szovjet hétéves terv humánus jellegét. Szerinte az SZKP XXI. kongresszusának határozataiból az látható, hogy a két rendszer között folyó versenyben előtérbe állítja a nemzeti közösség mint egész, termelési erejét, az ember pedig, mint az anyagi javak fogyasztója, a második helyre kerül, hogy „az ember, mint anyagi szükségletekkel bíró lény kimarad ebből a versenyből".

Az ilyen és hasonló állítások alaptalansága, és enyhén szólva önkényessége nyilvánvaló lesz, ha a bennunket erdeklő kérdésben megnézzuk a hetéves terv néhány előirányzatát. Ismeretes, hogy a Szovjetunió dolgozóinak reáljovedelme hét év alatt 40 százalékkal emelkedik. Népunk életszinvonala emelésének másik útja a rendezett lakásviszonyok biztosítása a szovjet emberek számára, a közélelmezés jobbá, és olcsóbbá tétele, a lakosság mintaszerűen megszervezett egészségügyi ellátása, a gyermekintézmények hálózatának kibővítése, stb. A népjólét emelkedésének ütemérol képet ad az a körulmény, hogy a terv 15 millió új lakás építését irányozza elő. A hétéves tervidőszak alatt az állam közel 360 milliárd rubelt költ különböző formákban a közegészségvédelem tökéletesítésére. Országunk ugyanebben az időszakban az egy főre eső élelmiszer- (hús-, tej- és vaj-) termelésben utoléri és valószínűleg túlszárnyalja az Egyesült Államokat. Megteremtjük a feltételeket az emberek ilyen irányú szükségleteinek teljesebb kielégítéséhez. Az említett adatok világánál nem nehéz észrevenni, milyen kényelmetlen helyzetbe juttatja magát dr. Bebler, amikor kijelenti, hogy a Szovjetunió az Egyesült Államokkal folytatott versenyben figyelmen kívül hagyja az emberek anyagi szükségleteit.

A kommunista párt és a szovjet állam mélységesen humánus célokat tart szem előtt, amikor a munkabér csökkentése nélkül egyre rövidíti a munkanapot. 1964-től megkezdődik — a munka jellegétől függően — az átállás az öt- és hatórás munkanapra. Világviszonylatban a Szovjetunióban lesz a legrövidebb munkanap, és a legrövidebb munkahét, ami elsőrendű jelentőségű a szovjet emberek egészségének megjavítása szempontjából. Ugyanakkor hosszabb lesz a pihenésre és a kulturális fejlodésre szükséges szabadidő. Igy igazolódnak Marx szavai: a kommunizmusban nem a munkaidő, hanem a szabadidő lesz a gazdagság mértéke.

A kommunizmus nemcsak a legrövidebb munkanapot jelenti, hanem a munka maximális megkönnyítését is. Örök emberi eszmény valósul meg akkor, amikor már minden főbb munkát gépek fognak elvégezni, az ember feladata csupán a gépek irányítása marad. A hétéves terv teljesítése jelentősen közelebb hozza az emberiség e sokévszázados álmának megvalósulását. A terv a termelési folyamatok komplex gépesítésének befejezése alapján kilátásba helyezi a nehéz kézi munka megszüntetését. Az automatizálás viszont alapvetően megváltoztatja a munka jellegét és hozzájárul ahhoz, hogy megszűnjék az emberek fizikai és szellemi dolgozókra tagozódása.

Egyes burzsoá teoretikusok megpróbálják átvinni a kommunista társadalomra a technika fejlődésének a kapitalizmusban észlelhető végzetes következményeit. Ismeretes, hogy a jelenlegi kapitalista társadalomban a termelési folyamatok gépesítése, és automatizálása olyan emberellenes, démoni erővé válik, amely milliókat foszt meg keresetüktől, s butítóan hat azokra, akik napról napra kénytelenek gépiesen ismételni ugyanazokat a munkafolyamatokat. Hasztalan próbálja P. Bigo „Marxizmus és humanizmus" című könyvében meggyőzni olvasóit arról, hogy „a technika szempontjából a kollektivizmus (a kommunizmus — M. P.) semmiben sem különbözik a kapitalizmustól" (P. Bigo: „Marxisme et humanisme", Paris, 1954, 216.

old.). A valóságban áthághatatlan szakadék mélyül közöttük. A kommunista formációban, ahol a termelés célja nem a profit, hanem az ember létérdekei, ahol a termelés anarchiájának törvénye átadta helyét a tervszerű, arányos fejlődés törvényének, a technikai haladás csak jótékony, humánus következményekkel járhat. A termelés növelésének a hétéves tervben meghatározott üteme, a termelőerők helyes területi elosztása, a dolgozók kulturális és technikai fejlődése, a szellemi és fizikai munka harmonikus összeegyeztetése megbénítja a termelési folyamatok gépesítésének és automatizálásának a kapitalizmusban negatív következményeit, sőt mindez hatalmas tényezője lesz az egész nép jóléte fokozódásának, az egyén fizikai és értelmi felvirágzásának.

A szocialista humanizmusból a kommunista humanizmusba való átmenet törvényszerűségeit elemezve utalni kell az egyén jogainak és szabadságjogainak további fejlődésére, arra hogy a lakosság minden rétege bekapcsolódik az ország minden ügyének igazgatásába. Ez a folyamat erősödni fog a szocialista demokrácia kibontakozásával, az államapparátus sok funkciójának társadalmi szervezetekre való fokozatos átruházásával. A ko uniz usba va'ó á' ne gk dvezőbb feltételeket teremti meg az egyén összes alkotó lehetőségeinek, képességeinek, tehetségének, kezdeményezőkészségének legteljesebb érvényesítéséhez. Az egyéniség szabad kifejezésre jutása, amelynek eredménye az egész társadalom érdekeit szolgáló anyagi és szellemi értékek létrehozása — ez az emberek teljesértékű boldogságának, belső megelégedettségének és méltósága mélységes felismerésének legfontosabb előfeltétele. A néptömegek és az egyén alkotó aktivitása, amely megsokszorozódik az új technika eredményei révén, még nagyobb arányokat ölt, amikor a szocialista államiság fokozatosan kommunista társadalmi önigazgatássá fejlődik.

A szocialista humanizmus fejlődésének új szakasza összefügg továbbá az ember értelmi és erkölcsi tökéletesedésével. Azok a hatalmas erőfeszítések, amelyekkel a kommunista párt és a szovjet állam magasrendű erkölcsi felfogást, becsületességet, igazságosságot, elvhűséget, emberséget nevel az emberekben, megmutatják, mennyire hazug a burzsoá propagandistáknak az az állítása, hogy a marxizmus figyelmen kívül hagyja az emberek szellemi fejlődésének és erkölcsi tökéletesedésének kérdéseit.

Gazdasági, vulgáris materializmussá züllleszti a marxizmust, aki azt mondja, hogy a marxizmus közömbös az emberek szellemi életével szemben. A burzsoá ideológiában ugyanis már hagyományossá vált ez a hamisítás. Dulles például az anyagi és a szellemi közötti viszony kérdésének marxista értelmezését eltorzítva a következőket írja: „Elutasíthatjuk és teljes mértékben el kell utasítanunk azt a marxista tételt, amely szerint az anyagi elsődleges, a szellemi pedig másodrendű" (John F t Dul : ..W peace", 259. old.). E. Baas ugyanebben a szellemben azt állítja, hogy „a marxizmus szellemi lényegétől megfosztott lénynek mutatja be az embert" (E. Baas: . L'Humanisme marxiste", Paris, 1947. 83. old.), ha pedig G. Reynek hiszünk, a marxizmus számára az ember „nem több, mint az anyag és az objektum töredéke" (G. Rey: „Humanisme et surhumanisme", Paris, 1951. 255. old.).

Dulles, Baas, Rey és a többiek

nyilván hallottak arról, hogy a filozofiai materializmus szerint a természet, az anyag elsődleges, a tudat, a szellem pedig a természet magasabb szuleménye. Az anyagi természetnek a szellemhez, a tudathoz viszonyított elsődlegessége ismeretelméleti kérdését filozófiai és szocialógiai tájékozatlanságból, de gyakran rossz szándékból is összekeverik a tudatnak, az értelemnek a társadalmi életben betöltött jelentősége kérdésével. Pedig ezek egymással összefüggő ugyan, de különböző kérdések. Amikor a marxizmus elismeri az anyag elsődlegességét, és a tudat másodlagosságát, távol áll tőle az utóbbi „másodrendűségének", „jelentéktelenségének" gondolata. Ellenkezőleg, amikor a dialektikus materialisták elismerik a természet, az anyag elsődlegességét, örökkévalóságát, végtelenségét és teremthetetlenségét, ugyanakkor nemcsak hogy nem tagadják, hanem ellenkezőleg, teljes mértékben elismerik, és nagyra értékelik a szellemi, az eszmei, az erkölcsi tényező szerepét a társadalom életében, a történelemben. A marxista—leninisták elismerik a haladó eszmék, a haladó tanítások nagy szerepét a társadalom életében. Már abból is látható ez, milyen nagy figyelmet szentelnek és szenteltek a kommunisták a marxista—leninista elmélet kidolgozásának.

Miközben Dulles úr és a hozzá hasonlók a kapitalizmust reklámozzák, a szellemi életről, a magasrendű erkölcsi értékekről szónokolnak, elhallgatják, hogy az amerikai munkanélküliek millióri számára hozzáférhetetlen Shakespeare és Csajkovszkij. De azok sem lehetnek nyugodtak, akik ma még dolgoznak, mert állandóan rettegniök kell attól, hogy elveszíthetik munkalehetőségüket. Csak a szocializmus és a kommunizmus szabadítja meg az embermilliókat ettől a rettegéstől, és biztosít korlátlan lehetőségeket az egyéni értelmi, esztétikai és erkölcsi tökéletesedéséhez.

A szovjet népnek a kultúra fejlesztésében elért óriási eredményei, és azok az arányaikban összehasonlíthatatlanul nagyobb feladatok, amelyeket az SZKP XXI. kongresszusa a kulturális építés területén irányzott elő, megcáfolják ellenségeink üres agyszüleményeit. A Szovjetunióban mostanában igen fontos intézkedésekkel emelik tovább a szovjet nép műveltségi színvonalát, tökéletesítik a szovjet közoktatást, és erősítik kapcsolatát az élettel. Hét év leforgása alatt 2 millió 300 ezer szakember fejezi be főiskolai tanulmányait. Szovjet emberek újabb és újabb milliói ismerkednek meg a hazai és külföldi tudomány, irodalom és művészet eredményeivel.

A marxisták nagyon jól tudják, hogy bár döntő jelentőségű az emberek anyagi jóléte, ez nem szoríthatja háttérbe az egyén szellemi gazdagságát, az emberi kultúrát e szó legnemesebb értelmében, az ember erkölcsi tisztaságát, magasfokú eszmeiségét, nemes eszményekhez való ragaszkodását, valamint ezek bátor és önfeláldozó megvalósítására irányuló készségét. A kommunista párt úgy alakítja ki a teljes erkölcsi személyiséget, hogy az egyént a kollektivizmus és a munkaszeretet, az internacionalizmus és a hazafiság, a marxizmus—leninizmus eszméinek szellemében neveli. Meg kell jegyezni, hogy még soha korábban nem voltak olyan kedvező feltételek a kommunista erkölcsiség szellemében történő tömegnevelésre, mint a kommunista társadalom általánosan kibontakozó építésének szakaszában, a szocialista ter-

melési viszonyok további tökéletesedésének és a népjólét lényeges fokozódásának időszakában. Ilyen körülmények között a kommunista erkölcsi eszmék magvai jó talajba jutnak, és dúsan sarjadnak. Gorkij „Az anya" című művében a következő szavakat adta hőse szájába: „Eljön az idő, tudom, mikor az embereknek kedvük telik egymásban. Mind egy-egy csillag lesz, amiben a másik gyönyörködik... Nem közönséges élet lesz az már. Az ember magasan hordja a fejét — a szabad embernek nincs elérhetetlen magasság. Igazság lesz és szabadság és szépség. Annak lesz a legnagyobb becsülete, aki a legnagyobb szívvel fogadja be a világot, és a legerősebben tudja szeretni. És mennél szabadabb lesz valaki, annál különb is lesz, és annál szebb. Naggyá nő az ember lelke abban az életben..." (Szikra, 1950. 118. old. — a ford.)

Éppen a kommunista társadalomnak a Szovjetunióban folyó építése valósítja meg a szocialista humanizmus magasabb formáját, összekapcsolva azt az anyagi javak bőségének megteremtésével, a szovjet demokrácia fejlesztésével, a szovjet emberek nagyarányú kulturális fejlődésével és erkölcsi tökéletesedésével. Ebből azonban nem következik, hogy a humánus erkölcsi tudat és magatartás létrejötte és fejlődése a kommunista építés automatikus következménye. Nem, ez a tudat és ez a magatartás a kommunista viszonyok talaján jön létre, szívós nevelőmunka eredményeképpen, a múlt olyan tűrhetetlen és ártalmas csökevényének kíméletlen leleplezésével, mint az ember iránti lenéző megvetés és közöny, az ember jogainak és szükségleteinek figyelmen kívül hagyása. A kommunista párt, a marxista—leninista humanizmus zászlóvivője, éppen ezért folytat kíméletlen harcot a burokratikus torzulások ellen, az állami érdek, és a szovjet emberek érdekeinek hamis szembeállítása ellen. Megköveteli a kommunista társadalom építői érdekeinek szigorú tiszteletbentartását, vezeti és irányítja azoknak az állami és társadalmi szervezeteknek a tevékenységét, amelyek gondoskodni hivatottak a dolgozók élet- és lakáskörülményeinek javításáról, a közétkeztetési vállalatok, iskolák, klubok, internátusok, bölcsődék stb. szerteágazó hálózatának kiépítéséről. A párt nevelőmunkájában nagy figyelmet fordít arra, hogy a szovjet intézmények, a gyárak, üzemek, kolhozok, szovhozok minden vezetője gyakorlati tettekkel erősítse meg azt az igazságot, hogy a szovjet társadalomban a legfőbb érték az ember.

A szovjet szocialista állam — humánus természetének megfelelően — mindig harcolt a nemzetközi békéért. Objektív okoknál fogva azonban nem volt módja egyszer s mindenkorra kirekeszteni a háborút a népek életéből, biztosítani azokat a reális feltételeket, amelyek megakadályozták volna az imperialista hatalmakat a háború kirobbantásában. Az imperialista reakció, kihasználva saját katonai potenciáljának fölényét, összetákolva különböző katonai tömböket, véres háborúk örvényébe döntötte a népeket, és ilyen borzalmas áron tett szert mesés haszonra. A második világháború tragikus eredménye több tízmillió halott, a lelkileg tönkretettek százmilliói, az özvegyek és árvák, a szerencsétlenek és nyomorultak milliói. És bár e szörnyű tragédia nyomai még nem tűntek el, az emberiség ismét háború, méghpedig ezúttal pusztításaiban sokkal borzalmasabb atomháború veszé-

lyével kénytelen szembenézni. Természetes ezért, hogy a háború elhárításának, és a népek közötti béke biztosításának kérdése olyan központi probléma, amely maga köré tömöríti az egész haladó emberiséget. A szovjet szocialista társadalom életében nemrég megkezdődött új szakasz ebből a szempontból világtörténelmi jelentőségű. A Szovjetunió, valamint az európai, és ázsiai szocialista országok gazdasági terveinek végrehajtása a nemzetközi erőviszonyokban döntő fölényt biztosít a béke javára, és megteremti a reális feltételeket ahhoz, hogy a háborút örökre kizárjuk a népek életéből.

A nyugodt, és békés földi élet e ragyogó kilátásai lelkesedéssel töltik el a szovjet népet, egyik erkölcsi tényezője nap mint nap megnyilvánuló hősiességének, a hétéves terv határidő előtti teljesítésére irányuló eltökélt szándékának. Ebben a lelkes harcban újra és újra megmutatkozik a szocialista humanizmus forradalmian cselekvő jellege és éltető ereje.

HELYREIGAZÍTÁS

A Társadalmi Szemle múlthavi számának 108. oldalán az első hasáb 22. sorában kezdődő mondat helyesen így hangzik:

„A tibeti lázadás óta tett nyilatkozataiban és megjegyzéseiben igen sok baráti megnyilvánulása van..."

A 111. oldalon az első hasáb 5. sorában kezdődő mondat helyesen így hangzik:

„Felkészültünk arra is, hogy Ti más országokat felszólítotok, hogy támadjanak bennünket."

SZEMLE

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 40. évfordulójára rendezett tudományos ülésszakról

A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 40. évfordulója mind a magyar, mind pedig a külföldi marxista történészek figyelmét az első magyar proletárdiktatúrára irányította. Ez annál is inkább örvendetes, mert a Magyar Kommün történetének feltárása terén számottevő adósságaink voltak, és részben vannak is. Bár az illegális KMP vezetői és kiemelkedő harcosai sokat foglalkoztak a Tanácsköztársaság történeti tapasztalataival, egyes eseményeinek megörökítésével, az illegalitás és az emigráció körülményei között részletes történeti feltáró munkára természetszerűleg nem kerülhetett sor. Ezt a feladatot a felszabadulás után kifejlődő magyar marxista történettudomány sem oldhatta meg, legfeljebb hozzákezdhetett a rendszeres munkához. A marxista történetírásban jelentkező hibák is nagymértékben akadályozták a Tanácsköztársaság történetének bemutatását. Így az alapos tudományos munka csak a legutóbbi években indult meg. Ezekben az években sürgető szükségszerűséggé vált nemcsak a burzsoázia 1919-ről szóló rágalmainak, de az újabb keletű — munkásosztályunk egész történetét lebecsülő — revizionista nézetek megcáfolása is. Az a tény, hogy marxista történetírásunk általában sikeresen leküzdötte a korábbi években mutatkozó dogmatikus, szubjektivista hibákat, megkönnyíti a további munkát, és a revizionista nézetek leküzdését.

A 40. évforduló alkalmából hazánkban — de külföldön is — igen sok forrásgyűjtemény, tanulmány, cikk, visszaemlékezés jelent meg a Magyar Tanácsköztársaságról. Az évforduló megünneplésének kiemelkedő eseménye volt az a tudományos ülésszak, amelyet számos külföldi történész közreműködésével az MSZMP Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, a Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum, valamint a Magyar Történelmi Társulat rendezett 1959 március 16—21. között.

Az ülésszak összegezte azokat az eredményeket, amelyeket a hazai és külföldi kutatók a Magyar Tanácsköztársaság történetének feltárásában ez ideig elértek. A Magyar Tanácsköztársaság legfontosabb kérdéseit tekintette át *Nemes Dezső* elvtárs „A Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentősége" című referátumában. Nemes elvtárs sokoldalúan elemezte az 1918 októberi polgári demokratikus forradalom után kialakult helyzetet a liberális-szociáldemokrata koalíció külpolitikai és belpolitikai csődjét. Rámutatott arra hogy „1919-ben a társadalmi fejlődés által napirendre tűzött feladatok messze túlhaladták az 1848-as feladatokat; de ugyanakkor megoldásra várt mindaz, amit

»em az 1848-as, sem az 1918-as forradalom nem oldott meg." A jövő útját a munkásosztály mutatta meg. Részletesen kifejtette a Magyar Tanácsköztársaság történeti jelentőségét. Elemezte a Tanácsköztársaság nagy alkotásait. A munkáshatalom a legfontosabb területeken végrehajtotta a kisajátítók kisajátítását, megpedig rendkívül nehéz történeti helyzet közepette, az imperialista világháború által okozott általános anyagi leromlás után. Történelmi adatokkal igazolta a „Mindenkihez!" felhívás szavait, amelyek szerint a Forradalmi Kormányzótanács megkezdte a „nagy alkotások sorozatát a szocializmus, a kommunizmus előkészítésére és megvalósítására". Nemes elvtárs elemezte az első magyar proletárdiktatúra elleni intervenció történetét és kimutatta, hogy „a Magyar Tanácsköztársaság *nemzeti* és egyben *internacionalista* forradalmi honvédő háborút folytatott. Olyan nemzeti szabadságharcot, amely egyben nemzetközi *osztályháború* volt."

Az előadó — új adatok alapján — az eddigieknél sokrétűbben vizsgálta a parasztság kérdését. Utalt arra, hogy bár a Kormányzótanács célkitűzései általános földosztást nem tettek lehetővé, számos helyen engedményt tettek a nincstelen- és szegényparasztság földosztási követeléseinek. Az 1919-es földosztás igen kis mértékű volt ugyan, az agrárpolitikának ez a csekély korrekciója azonban „későbbi jelentősebb korrekció kiindulópontjává válhatott volna" Figyelemreméltóak a Tanácsköztársaság megdöntésének körülményeiről tett megállapítások. Az előadó rámutatott arra, hogy „túlerővel, külső imperialista túlerővel szállt szembe a Magyar Tanácsköztársaság. Ebből azonban nem következik valamiféle fatalista állásfoglalás, hogy bukása talán végzetszerűen elkerülhetetlen volt." A Magyar Tanácsköztársaság sorsa a nemzetközi osztályharc akkori erőviszonyaitól függött.

Nemes Dezső referátumában mély elméleti megalapozottsággal ismertette a Magyar Tanácsköztársaság történetének fontosabb tanulságait is.

Mindenekelőtt a forradalom békés győzelmének jelentőségét emelte ki: „A 19-es magyar tapasztalat — mondotta — a szocialista forradalom *békés győzelmének történeti példáját* adta, bár ez nem parlamenti úton történt. Bizonyos körülmények között tehát ez parlamenti rendszer nélkül is lehetséges." A másik fontos elméleti kérdés a kommunista párt, és a szociáldemokrata párt egyesülése. Az előadó — ellentétben az e kérdéssel kapcsolatos, és meglehetősen elterjedt vulgáris nézetekkel — Kun Béla útmutatásai nyomán — azt emelte ki, hogy „a 19-es magyar proletárforradalom békés győzelmének egyik alapvető tényezője volt a szociáldemokrata párt áttérése a proletárdiktatúra álláspontjára, és a kommunista és szociáldemokrata párt egyesülése ezen az elvi alapon. Az egyesülés elvi alapja tehát helyes volt". Viszont az egyesülés gyakorlati megvalósítása — amely első volt a nemzetközi munkásmozgalom történetében — „vészes hibákkal terhesen ment végbe".

A referátumnak egyik erőssége a szociáldemokrácia szerepének sokoldalú megvilágítása, a szociáldemokraták táborán belül végbement differenciálódás elemzése. A jobboldali szociáldemokraták áruló tevékenységéről természetesen nem feledkezhetünk meg. Tudatában kell lennünk azonban annak, hogy „a szociáldemokraták jelentős része viszont a nehéz har-

cokban végig hű katonája lett a szocialista forradalom ügyének. S ez nemcsak a szociáldemokrata tömegekre vonatkozik, melyek többsége a kommunista párt tömegeivel egységes frontba olvadt össze. Vonatkozik a funkcionáriusokra, és a vezetők nagy részére is, már korábban is ismert, és a harcban kiemelkedő új vezetőkre, akik valóban baloldali szocialistákként a kommunistákkal közös forradalmi blokkot alkottak a kapitulánsokkal szemben."

Végül az előadó a parasztkérdéssel foglalkozott. Az eddigi gyakorlattól eltérően részletesen ismertette a parasztpolitika pozitívumait. Az elvi összegezésnél azonban utalt arra az alapvető megállapításra, hogy „a Magyar Tanácsköztársaság negatív oldalról mutatta meg, az egész nemzetközi munkásmozgalom okulására, hogy a lenini parasztpolitika a helyes, amelyet az SZKP az Októberi Forradalom után következetesen megvalósított. Olyan országban, amelyben jelentősek a feudális maradványok, mint az akkori Magyarországon is, nem lehet átugrani az agrárfejlődés forradalmi-demokratikus szakaszát, nem lehet mellőzni a földosztást."

Az előadást követő korreferátumok a Tanácsköztársasággal kapcsolatos egyes kérdéseket részletesebben kifejtették. *Pamlényi Ervin* a Magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikájáról beszélt. Ismertette az 1919-es kulturális forradalom eseményeit, amikor a tanácshatalom megtörte a kizsákmányolók művelődési monopóliumát, és ezzel egyidejűleg megkezdte az új, szocialista kultúra alapjainak lerakását. „A Tanácsköztársaság kultúrpolitikája — mondotta —, célkitűzéseiben, terveiben, és megvalósított alkotásaiban egyaránt mély szocialista humanizmustól áthatott, marxista világnézettől irányított, egyszerre nemzeti és internacionális kultúrpolitika volt, amely közuggyé kívánta tenni Magyarországon a kultúra kérdéseit, és megváltoztatni az egész társadalomnak a kultúrához való viszonyát." Pamlényi elvtárs — helyesen — nem mellőzte el a Tanácsköztársaság művelődési politikájának a korabeli helyzetből fakadó fogyatékosságait sem. Megállapította, hogy 1919 kulturális törekvései az alapvetően helyes fő tendenciák ellenére „sem voltak mentesek bizonyos kiforratlanságtól, különösen a művészetek tartalmi és formai problémáit illetően". Bőséges utalásokkal bizonyította, hogy a magyar kulturális élet kimagasló képviselőinek nagy többsége támogatta a Tanácsköztársaság művelődéspolitikáját. Nem volt előtte olyan kormány, amely annyit tett volna a haladó magyar kultúra érdekében, mint az ellenforradalom által „nemzetietlen"-nek rágalmazott Tanácskormány.

Értékes, új megállapításokat sorakoztatott fel *Siklós András* „Adalékok a Magyar Tanácsköztársaság historiográfiájához" című korreferátumában. Foglalkozott a Magyar Tanácsköztársaság történetével kapcsolatos pozitivista kísérletekkel és utalt arra, hogy az ellenforradalmi rendszer számára „a Tanácsköztársaság történetének részletekbe menő feltárása kétélű vállalkozás volt, és aggályosnak látszott a kérdések egyoldalú csoportosítása, a tények elferdítése, célzatos értékelése, a nem kívánt dolgok elhallgatása mellett is." Súlyosan elmarasztalta az úgynevezett szellemtörténeti irányzatot, amely mint az ellenforradalmi korszak szinte hivatalos ideológiája, nagymértékben felelős a magyar értelmiség széles tömegeinek megtévesztéséért és megmételyezéséért. Megállapította, hogy a né-

met szellemtörténet „aligha vitathatóan az ellenforradalom által támasztott ideológiai szükségletek kielégítése és problémáinak megoldása kapcsán válik elfogadottá és mindinkább uralkodóvá Magyarországon." Az októbrista — és a legtöbb vonatkozásban ennek részét képező szociáldemokrata — történetírás általában polgári demokratikus alapról bírálja a Tanácsköztársaságot. Jelenleg a polgári történetfelfogásban az 1918—19-es forradalmak polgári demokratikus szemlélete áll előtérben, és ezért különösen fontos rámutatnunk az oktobrizmus, és a vele szoros kapcsolatban lévő szociáldemokrata irodalom fő tévedéseire, és ferdítéseire. Ez a lényegében harmadikutas irányzat az 1918—19-es események bemutatásával is a maga harmadikutas politikai irányvonalát kívánta igazolni. Siklós elvtárs — bár csak vázlatosan — beszélt a Magyar Tanácsköztársaságról szóló marxista irodalom kérdéseiről is.

Sok érdekes adatot és megállapítást tartalmazott *Liptai Ervin* alezredesnek „A Magyar Tanácsköztársaság katonai stratégiájának néhány kérdése" című előadása. Elemezte a diadalmas északi hadjáratot, utalt a Vörös Hadsereg katonáinak hősiességére, a kommunisták helytállására. Megjelölte a katonai stratégia kérdéseiben elkövetett hibákat (északi visszavonulás, tiszai támadás). Hangsúlyozta, hogy a Vörös Hadsereg stratégiáját egy közeli világforradalomba vetett remény határozta meg. Az elkövetett, az akkori viszonyokból adódó hibák, nem homályosítják el azokat a győzelmeket, amelyeket a felszabadult dolgozó tömegek szocialista hazaszeretetére, a világ haladó erőinek szolidaritására támaszkodó forradalmi stratégiai vezetés elért.

•

A külföldi vendégek előadásai tanúsították, hogy a Magyar Kommun szerte a világon, Kínától Franciaországig, mindenütt fokozta a munkásosztály, a dolgozó nép tömegeinek harci elszántságát, hevitette a kizsákmányolók elleni gyűlölet tüzét. A proletariátus legjobbjai szinte az egész világon a proletár internacionalizmus nagy eszméjétől áthatva kiálltak a dolgozó magyar nép mellett. A burzsoázia, sok helyutt csak nagy erőfeszítések árán, a jobboldali szociáldemokrácia segítségével szerelhette le a forradalmi tömegmozgalmakat. Az előadók közül különösen *Franiisek Por*, a Csehszlovák Kommunista Párt Történeti Intézetének helyettes igazgatója, és *Anna Hornik* az Osztrák Kommunista Párt Történeti Bizottságának tagja foglalkozott behatóan a jobboldali szociáldemokraták áruló tevékenységével.

Martin Vietor, a bratislavai egyetem docense az 1918—19. évi csehszlovákiai forradalmi hullámról, *Mihal Dzvonik*, a szlovák párttörténeti intézet tudományos munkatársa, a Szlovák Tanácsköztársaság, és az önrendelkezési jog kérdéséről beszélt.

A Román Párttörténeti Intézet kollektívája által készített korreferátumot *Viktor Cherestesiu* professzor adta elő. Beszélt a romániai dolgozók szolidaritási akcióiról, melyek azért nem érhettek el nagyobb eredményeket, mert Romániai proletariátusának akkor még nem volt forradalmi pártja.

L. N. Nyezsinszkij, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Történetudományi Intézetének munkatársa „az 1919. évi proletárforradalom visszhangja Szovjet-Oroszországban" című előadásában új adatokat hozott a Magyar Tanácsköztársaság hatásáról. *Henryk Malinowski*, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizott-

sága mellett működő Párttörténeti Intézet munkatársa, a lengyel nép szolidaritásáról beszélt, és megemlékezett a magyar Vörös Hadseregben küzdő lengyel katonákról, és a Budapesten élő lengyel kommunisták tevékenységéről. *Aleksander Zatorski*, a Dzerzsinszkij Katonai Politikai Akadémia tanszékvezetője az 1919-es lengyelországi forradalmi fellendülés eseményeivel foglalkozott. *Siegfried Höppner* egyetemi docens korreferátuma, amelyet *Walter Klaws*, a Központi Bizottsága mellett működő Marxizmus—Leninizmus Intézet tudományos munkatársa adott elő, ismertette a Németországi Független Szociáldemokrata Párt forradalmi munkástagjainak a Magyar Tanácsköztársaság melletti kiállását, és a Magyar Tanácsköztársaság hatására kirobbant tömegmozgalmakat. Dr. *Johannes Zelt*, és Dr. *Helmut Kolbe*, a berlini Társadalomtudományi Akadémia docensei, a német szociáldemokrácia áruló tevékenységét állították szembe a németországi forradalmi munkásmozgalom szolidaritási akcióival. *Stella Dimitrova-Mityeva*, a Bolgár Párttörténeti Intézet tudományos munkatársa, a Magyar Tanácsköztársaság bulgáriai hatásával, *Niko Todorov Nikov*, a bolgár Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa, a Magyarországon élő bolgárok 1919-es forradalmi tevékenységével foglalkozott. *Emile Tersen* professzor, „Az antant és a Magyar Tanácsköztársaság" c. előadását *Paulette Charbonnel*, a Francia Kommunista Párt Történeti Bizottságának tagja olvasta fel, de saját előadását is megtartotta .A francia munkásosztály és az 1919-es magyarországi forradalom" címmel. Elmondotta, hogy a forradalmi munkásmozgalom vezetői 1919-ben arra törekedtek, hogy a közvéleményt a magyar proletárdiktatúra mellé állítsák. A Magyar Tanácsköztársaság példája meggyorsította a francia munkásmozgalom forradalmi erőinek szerveződését, és előkészítette csatlakozásukat a III. Internacionáléhoz.

Nagy érdeklődésre tarthat számot *Csiang Csun-fannak*, a pekingi Marx—Engels—Lenin—Sztálin műveit Fordító Iroda helyettes vezetőjének „A magyarországi proletárforradalom és a kínai nép forradalmi harca" című előadása, melyben kiemelte, hogy a magyar proletárdiktatúra tanulságai igazolják a marxizmus tanításait „... a proletárforradalmak közös tevékenysége az adott ország sajátos feltételei között érvényesül". Korabeli dokumentumok alapján bizonyította. hogy az 1919 májusában Kínában kibontakozó antiimperialista függetlenségi mozgalom fellángolásában az oroszországi mellett, szerepe volt a magyarországi proletárforradalomnak is.

Érdekesek és tanulságosak voltak azok a visszaemlékezések, amelyeket az ülésszakon *az első magyar proletárforradalom néhány résztvevője* — mind magyarok, mind külföldiek — mondtak el.

Az ülésszak egyik kiemelkedő megnyilvánulása volt *N. I. Satagin* elvtársnak. az SZKP Központi Bizottsága mellett működő Marxizmus—Leninizmus Intézet helyettes igazgatójának „V. I. Lenin a magyar proletárforradalom tapasztalatainak történelmi jelentőségéről" című előadása, amely a Tanácsköztársaság történetének elvi kérdéseivel foglalkozott. A proletárdiktatúra győzelmének munkásmozgalmon belüli feltételeit a következőkben jelölte meg: „... a munkásosztály forradalmi pártja; az opportunista irányzatok elleni kíméletlen harc; a párt marxizmus—leninizmus alapján

álló szervezeti, elméleti egységének szakadatlan erősítése; a párt tömegkapcsolatainak állandó erősítése." Hangsúlyozta: a szociáldemokraták 1919-ben, a revizionisták pedig 1956-ban éppen ezeket az alapvető feltételeket tagadták.

Satagin elvtárs hosszan foglalkozott Szovjet-Oroszország és a Magyar Tanácsköztársaság testvéri kapcsolataival, amelyek 1945 után megsokszorozták a két ország dolgozóinak erőfeszítéseit a közös ügy győzelméért folyó harcban. Napjaink legfontosabb feladata a nemzetközi munkásmozgalom egységének megőrzése a revizionizmus elleni küzdelemben.

Satagin elvtárs előadásának végeztével meleg baráti szavak kíséretében nyújtotta át az oroszországi magyar hadifoglyok forradalmi tevékenységére vonatkozó — hazánkban eddig ismeretlen — dokumentumok fotókópiáit, amelyek nagy segítségére lesznek történészeinknek.

Joggal állapíthatjuk meg, hogy az ülésszak referátumai, és korreferátumai nemcsak a Magyar Tanácsköztársaság történetének eseményeit és a fontosabb elvi kérdések értékelését foglalták össze, de ösztönzést is adtak — mind magyar, mind pedig nemzetközi vonatkozásban — a további kutatómunka számára. Az ülésszak is bizonysága volt annak, hogy a Magyar Tanácsköztársaság történetének legfontosabb elvi-történeti kérdései immár alapvetően kidolgozottaknak és eldöntötteknek tekinthetők.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincsenek még ebben a vonatkozásban számottevő feladataink. Tudományos feldolgozásra vár még a Tanácsköztársaság gazdaságpolitikája, és művelődéspolitikája, a Tanácsköztársaság külpolitikájának, a szomszédos országokkal való kapcsolatoknak az elemzése. Hasznos lenne a jövőben az eddigieknél konkrétebben kimutatni azt is, hogy mi volt a Magyar Tanácsköztársaság szerepe az egyes országok munkásmozgalmának fellendülésében, és elméleti fejlődésében. Mindezek olyan feladatok, amelyek a marxista történészek együttes, nemzetközi munkájával valósíthatók meg. Ebben az együttes munkában nagy szerepe van a személyes kapcsolatoknak, nemzetközi konferenciáknak. Végül de nem utolsósorban a Tanácsköztársaság történelmi tanulságai — mutatis mutandis — hasznosíthatók és hasznosítandók jelenlegi küzdelmeinkben is. Hiszen a Magyar Tanácsköztársaság egész története annak a bizonyítéka, hogy míg a marxizmus—leninizmus elméletével felfegyverezve a munkásosztály megoldja nagy történelmi feladatait, addig a forradalmi elmélettől való mindenfajta eltérés — visszaveti és akadályozza azt a világotformáló küzdelmet, amelyért a Magyar Tanácsköztársaság sok jó harcosa életét is áldozta.

Erényi Tibor

NEMZETKÖZI SZEMLE

A franciaországi helyzetről

Egy év telt el a gaulle-ista puccs óta, amikor az 1959 márciusában tartott községi választások lehetőséget nyújtottak arra, hogy a francia szavazók tapasztalataik alapján velemenyt nyilvanítsanak De Gaulle politikájáról. A márciusi választásokban az volt a legfontosabb, hogy a Francia Kommunista Partra leadott szavazatok száma jelentősen megnövekedett. A jobboldali pártok és politikusok ugyancsak csalódtak A Parisien Liberté című jobboldali lap ennek adott hangot: „Nagy reménységek után most kiábrandulásban volt részünk" A kiábrándulast a Francia Kommunista Párt sikere okozta Bar a francia belügyminisztérium nem tette közzé az egész országra vonatkozó összehasonlító számokat, a szavazás eredményei Párizsban és több nagyobb városban ismeretesek. Az FKP az 1958 őszén lefolytatott parlamenti választások eredményeihez viszonyítva, szavazatainak számát 19,5 százalékról 27,7 százalékra emelte, míg a Szocialista Pártra leadott szavazatok valamelyest csokkentek 13 százalékról 12 8 százalékra, a gaulle-ista Új Köztársasági Szövetségéi 22,7 százalékról 20 8 százalékra estek vissza Megallapítható tehát, hogy az FKP ereje újra novekvőben van ismét a szavazók egy negyede a kommunistákat választotta

Mi okozta ezt a fordulatot? Kétségtelen: a márciusi kozségi választásoknál már nem hatott olyan mértékben De Gaulle szemelyes tekintélye, mint a parlamenti választasok idején A valasztok magatartasat most befolyasolta a kormany intézkedeseinek népszerűtlensége, és tobb olyan gazdasági tény, amely nem igazolta azokat az igéreteket, melyekkel a gaulleista jeloltek a parlamenti választasok előtt felleptek.

Milyen ez a mostani franciaországi gazdasagi helyzet? Mint a legtobb nyugat-európai kapitalista orszagban, az elmúlt év utolsó negyedeben Franciaországban is a valság jelei mutatkoztak Ezeket leginkább a munkasosztaly erezte meg. A termelés visszaesese egyes üzemekben elbocsátasokhoz, vagy legalabbis a muszakok számanak csokkentéséhez vezetett Bár a munkanélkulieк száma Franciaországban viszonylag nem túl magas — kb 200 ezer — ez a munkanélkuliség és a realbéreknek a drágasággal kapcsolatos csokkenése már érezhető a dolgozók családjaiban A francia munkásság vásárlóereje az 1958 januárihoz képest 10 százalékkal csokkent [1] A bérharcok nem kerulnek le a napirendről Fémmunkás-sztrájk, a foldalattі villamos személyzetének sztrájkja, tanító- es diáksztrájkok voltak az utolsó hetekben.

Az elmúlt év vegén a gaulleista kormány elhatarozta hogy Franciaország bekapcsolodik az Európai Gazdasági Kozossegbe Ez a lépés azonban egész sor komoly problémát von maga után. Tobb

[1] Economia et Politique, 1959. május.

szempontból, főleg a pénz szilárdságának szempontjából Franciaország a Közösség egyik leggyengébb tagja. Ezért valósította meg a frank leértékelését 17,55 százalékkal, hogy a Közös Piacról szóló egyezmény életbeléptetésének idejére a francia vállalkozók versenyképesek legyenek. A pénz leértékelésének egyik következménye a fogyasztási cikkek és élelmiszerek árának emelkedése volt. Ez az emelkedés rövid idő alatt átlag 10 százalékot ért el.

De Franciaország gazdasági nehézségei nem csupán ezeknek a tényezőknek tudhatók be. A legfontosabb gazdasági tényező: az algériai háború által felemésztett hatalmas kiadások, kb. 3 millió frank naponta. Ez természetesen súlyosan nehezedik az ország gazdaságára és a kormány által foganatosított takarékossági intézkedésekkel nem oldható meg. A kormány úgy kívánt segíteni magán, hogy 309 milliárd frank új adókat rótt ki. A hivatalos propaganda szerint ebből az áldozatból mindenki egyenlően veszi ki részét. A valóság azonban más: ha a kormány a dohány árának emelésével 70 milliárd frank új bevételt akar biztosítani, ez sokkal érzékenyebben érinti a francia dolgozókat, mint a jómódú burzsoáziát. Hasonló a helyzet a vasúti- és a posta-tarifa emelésével, ami a vasúton szállított áruk árát emeli, és így tovább.

A kormány természetesen tudatában volt annak, hogy ezek az intézkedések igen népszerűtlenek. Hogy munkás-akciók kirobbanását lehetőleg akadályozza, megnyirbálta a szakszervezetek jogait. Mindez hatott a tömegek hangulatára, és kifejezésre jutott a községi választásokon. Ennek ellenére a kormány intézkedései távolról sem eredményezték pénzügyileg a remélt összeget, és távol vannak attól, hogy az algériai háború költségeire fedezetet biztosítsanak.

A kormány gazdasági intézkedései, amelyek az egész francia lakosságot érintik, bizonyos fokig elterelték a figyelmet a demokratikus jogokat egyre inkább megnyirbáló politikai rendszabályokról: a sajtószabadság korlátozásáról, a szakszervezetek jogainak csökkentéséről, az önkormányzati szervek jogainak korlátozásáról, stb. Leginkább az új államvédelmi törvény foglalkoztatta a közvéleményt, amely megkönnyíti a kormány számára a haladó és demokratikus szervezetek és mozgalmak elnyomását.

Mindez a kommunista pártot igazolta; megmutatta, hogy helyesen látta előre a De Gaulle hatalomrajutásával elinduló fejlődés vonalát. Ezért nyert a Francia Kommunista Párt a községi választásokon.

A jelenleg érvényben levő reakciós választási törvény azonban eltorzítja a választások eredményét. Az arányos képviselet elvét ugyanis csak azokban a nagy városokban tartották fenn, ahol a munkásosztály pozíciói a legerősebbek, és ahol következésképpen a többségi elv azok ellen fordulhat, akik azt munkásellenes célzattal vezették be. A kisebb városokban és községekben két fordulóban ejtették meg a választásokat: az első menetben az a lista győzött, amely abszolút többséget kapott. A második menetben elegendő volt a viszonylagos többség is ahhoz, hogy egy lista győzzön. A rekáció arra spekulált, hogy a csaló választási törvény (tehát az az elv, amely a többségi szavazattal győztes listának juttatja az összes szavazatokat, és a többi választót megfosztja attól hogy képviselve legyen) ki fogja szorítani a kommunistákat a köz-

ségi és kerületi tanácsokból. De a második fordulóban a baloldali egység sok helyen létrejött és vereséget mért a reakcióra.

A franciaországi helyzet másik jelentős tényezője az algériai háború elhúzódása, amely nemsokára hatodik esztendejébe lép és átlag évente 50 000 ember halálát okozza. Ezt a legrégibb francia gyarmatot a monopolista imperialista kormány semmiképp sem akarja feladni. A francia tőkések és gyarmatosító nagybirtokosok számára Algéria mesés profitok forrása, és a Szahara felé vezető kapu. A Szahara ásványi kincsei pedig nemcsak a francia, hanem a többi imperialista ország monopolistáit is érdeklik.

Persze egyedül a monopolisták akarata nem lenne elég az algériai háború folytatásához. Tény az, hogy a francia kispolgárság egy része, sőt a munkásosztály egy töredéke is élvezi a gyarmati profitok előnyeit. Hozzájárul ehhez a francia iskolák szelleme, ahol a francia tanulókat abban a meggyőződésben nevelik, hogy Franciaország nagyságához és dicsőségéhez a gyarmatok elengedhetetlenül szükségesek, és hogy a gyarmatokon Franciaország nagy civilizációs küldetését tölti be.

Ezért ütközött és ütközik még nagy nehézségekbe a kommunista felvilágosító munka, amely csak a tömegek tapasztalatainak felhasználásával képes azokat a gyarmatosító háború igazi lényegéről felvilágosítani. A félrevezetett és nagyhatalmi sovinizmusban nevelkedett kispolgári tömegek támogatták De Gaullet és annak pártját, az Új Köztársasági Szövetséget.

Franciaország jelenlegi helyzetét nem kis mértékben meghatározza De Gaulle külpolitikai orientációja, amely a Bonn—Párizs tengely kiépítéséhez vezet. Nem kétséges, hogy a párizsi és a bonni kormány jelenlegi egyöntetűsége a német kérdésben a nyugatnémet és a francia monopoliumok bizonyos érdekközösségén alapszik. Ennek az érdekközösségnek történelmi gyökerei is vannak, s ezek a gyökerek a francia—német ellenségeskedések ellenére is mindig újra kihajtanak. Jelenleg ez az érdekközösség úgy érvényesül, hogy a bonni kormány segíti Franciaországot algériai háborújában (hitellel, fegyverekkel, sőt „káderekkel" is.) Viszonzásul De Gaulle támogatja Genfben a nyugatnémet álláspontot a békeszerződés és Berlin kérdésében. Közös érdek fúzi egymáshoz a német és a francia militaristákat az atomfegyverkezés dolgában. A francia külügyminiszter azért oly merev a genfi értekezleten, mert meg akarja akadályozni a csúcsértekezlet létrejöttét, ahol kétségtelen, sor kerülhetne megegyezésre, az atombomba-kísérletek beszüntetésére. Az ilyen megegyezés azonban megsemmisítené De Gaulle ábrándjait, aki Franciaország „nagyságának" visszaállítását el sem tudja képzelni atomfegyverek nélkül. Az atomfegyver a nyugatnémet militaristáknak is leghőbb szívügye, és ebben az ügyben kéz kezet mos.

De Gaulle, aki hatalomrajutását igen nagy mértékben a jobboldali szocialistáknak és személyesen Guy Molletnak köszönheti most is joggal támaszkodik a szocialista pártra amely sokat segített a reakcionak az által, hogy meghiúsította a baloldali egység létrejöttét a gaulle-ista puccs megakadályozására. Ismeretes, hogy az összes baloldali és középpártokban, így a radikálisoknál, az UDSR-nál, a Szocialista Pártban és a Katolikus Pártban el-

lenzéki csoportok alakultak ki, amelyek De Gaulle hatalomrajutásával szemben fel akarták venni a harcot. Valamennyi párt valóságos válságba jutott. A legsúlyosabb helyzet a Szocialista Pártban alakult ki, ahol már régóta érlelődött Guy Mollet ellen az oppozíció. A Szocialista Párt több képviselője igen határozottan fellépett a demokratikus, és köztársasági szabadságjogok védelmére. Bár jórészük a párt hivatalos vezetőinek nyomására a döntő pillanatban visszavonult, mégis Mollet ellenfeleinek többsége, köztük Depreux, Verdier, Rosenfeld, Daniel Mayer kilépett a szocialista pártból, és külön pártot alakított.

Ez az új szocialista párt, valamint a radikálisok, és az UDSR baloldala összefoghattak volna a Kommunista Párttal, és így olyan jelentős baloldali tömörülést képviselhettek volna, amely a gaulleista reakciót visszaszoríthatná. A baj azonban az, hogy ezek a baloldali ellenzékek semmiképpen sem akartak együtt menni a kommunistákkal, nem képesek leküzdeni kommunistaellenességüket. Ezért a baloldal gyenge maradt, és a döntő pillanatban a Kommunista Párt egyedül harcolt a demokrácia védelméért, ami persze nem volt elég De Gaulle hatalomrajutásának megakadályozásához.

A márciusi községi választásoknál volt először érezhető olyan értelmű változás, hogy különböző baloldali csoportok hajlanak a kommunistákkal való együttműködésre. Sok helyen elég nyilvánvaló volt a választás előtt, hogy a baloldal egysége biztos győzelemre vezetne; míg az ilyen egység hiánya győzelmet nyújt a reakciónak. Ez a felismerés vezetett egy sor közös lista létrehozásához. Sok estben sikerült megegyezni a Szocialista Párt helyi alapszervezeteivel is, annak ellenére, hogy a Mollet-féle vezetőség a kommunistákkal való mindennemű együttműködést szigorúan megtiltott.

A választások után azonban a baloldali pártokban újból a kommunistaellenesség feléledése tapasztalható. A Kommunista Párt azzal a javaslattal fordult az UFD-hez (demokratikus erők egysége, melyben a különböző pártokból kiszakadt ellenzék-csoportok tömörülnek), hogy egyezzenek meg a köztársasági szabadságjogok kialakításáért folytatandó harc közös programjában. Az UFD-vezetősége azzal válaszolt, hogy kihangsúlyozta a közötte, és a kommunisták között a szocialista társadalom kialakítására vonatkozó eltérő nézeteket. A kommunisták rámutattak, hogy ezek a nézeteltérések nem akadályozhatják meg olyan ügyért való közös fellépésüket, amelyet mind az UFD, mind az FKP legsürgősebbnek tart.

Mindez azt mutatja, hogy a baloldali csoportokkal az együttműködés ideig-óráig létrejön, amikor közvetlen érdek vezeti azokat a kommunisták felé, mint például a választásoknál. Mihelyt azonban ez az érdek háttérbe szorul, például a választások után, a kommunistákkal való együttműködéstől újra viszolyognak.

A De Gaulle hatalomrajutása óta eltelt évben a Francia Kommunista Párt tekintélye megnövekedett. Most a párt kongresszusra készül, amelyen megvitatja majd a további feladatait. A Francia Kommunista Párt tömegkapcsolatai erősödtek a 15. kongresszusra kiadott tézisek nyilvános vitájával, amelyben pártonkívüli dolgozók, és értelmiségiek is résztvesznek.

A Francia Kommunista Párt tézisei behatóan foglalkoznak a francia politikai, gazdasági és társadalmi élet összes problémáival,

az időszerű nemzetközi kérdésekkel, és a párt belső fejlődésével. Ami a párt politikáját illeti, a tézisek hangsúlyozzák a baloldali egység létrehozásának lehetőségét, és úgy értékelik a mai helyzetet, hogy a baloldali tömörülés létrehozására a márciusi választások óta megjavultak a lehetőségek.

A tézisek mutatják azt a céltudatosságot, amellyel a Francia Kommunista Párt harcanak, munkájának programját kidolgozza.

Ilyen előkészítés után, a június végén megtartandó kongresszus, fontos eseménye lesz a francia közéletnek és hatása a francia politika alakulására kétségtelen érezhető lesz az elkövetkező hónapok fejlődésében. **A. O.**

Hollandiai életkörülmények és a szociáldemokrata elmélet

Ha valaki hitelt adott volna annak a propagandának, amelyet a holland szocialista párt (Munkapárt) az elmúlt években folytatott, azt hihette, hogy Hollandiában sok mindén megvalósult a szocializmusból. Alig néhány esztendeje, a munkapárti Suurhoff, a szociális ügyek akkori minisztere még a következőket jelentette ki: Hollandiában „a szocializmus és a kapitalizmus közötti keverékforma van." Ezek a szavak a gazdasági fellendülés csúcspontjának idején hangzottak el, amikor a NATO-országok áttértek a háborús gazdálkodásra. Ennek folytán növekedett a termelés és csak kevesen voltak munka nélkül. A munkások egy része ezidőtájt arra gondolhatott, hogy a fellendulés a tőkés gazdasági rend normális állapotává vált; a jobboldali szociáldemokrácia vezetői pedig szorgosan táplálták ezt a gondolatot. Rózsás színekkel ecsetelték a jövőt, amikor is az igazságosan elosztott nemzeti jövedelemből egyre nagyobb rész jut a munkásoknak, mindenkinek biztosítanak munkalehetőséget és a létbiztonság mindinkább fokozódni fog. A munkások azonban már akkor is — amikor ez a propaganda folyt — csak nagy erőfeszítéssel, túlórázással kereshettek annyit, hogy többé-kevésbé tűrhetően megéljenek. Sokan 60—70 órát dolgoztak hetenként; így juthattak csak megfelelő keresethez. Így vásárolhattak csak családjuknak egy-egy „komolyabb darabot", mosógépet, stb. Az ipari fellendulés, az üzemek teljes foglalkoztatottsága a munkások egy részében mégis azt az illúziót ébresztette, hogy már nem kell a társadalmi rend gyökeres módosításáért küzdeniök. A Holland Kommunista Párt azonban ekkor is állandóan figyelmeztetett arra, hogy a tőkés társadalomban soha nem lehet létbiztonság és előbb-utóbb bekövetkezhet a gazdasági válság.

Ez a figyelmeztetés annál inkább is indokolt volt, mert hiszen a konjunktúra a hadipar futóhomokjára épült és az eszeveszetten magas fegyverkezési kiadások következtében az infláció mind fenyegetőbb formákat kezdett ölteni. A kommunisták szilárdan

állították, hogy gazdasági válság fog kitörni, és felvilágosították a munkásokat arról, hogy a csúcskonjunktúra éveiben fokozott kizsákmányolásnak voltak alávetve. A gazdagok még gazdagabbak lettek, a munkásoknak azonban csak szegényes morzsákat hullajtottak.

A jelenlegi megváltozott gazdasági helyzet gyorsan eloszlatja az illúziókat. Annál is inkább mert a munkáltatók pártjai, a Katolikus Néppárt, a forradalomellenes párt, valamint a Szabadság és Demokrácia Pártja, a Philips, Shell, Unilever és AKU trösztök érdekeinek képviselői támadásba lendültek, hogy politikai egyeduralmukat megszilárdítsák.

A Munkapárt a háború után csaknem tizennégy évig vezető szerepet játszott a kormányban és mind a holland, mind a külföldi tőkéseket kiszolgálta. Minisztereket adott a kormánynak az indonéziai háború folytatásához, a fegyverkezéshez, a hidegháborúhoz, a nagyvállalatok milliós nyereségének biztosításához, és a munkások életszínvonalának csökkentéséhez. Sikernek hirdette a Munkapárt a kormányban való részvételét — miniszterei azonban nem a szocializmus ügyéért küzdöttek, hanem a nagy trösztök érdekeit képviselték. A régi, elpolgáriasodott munkásvezetők mellett, a második világháború után a nagy bankokkal és trösztökkel a legszorosabb kapcsolatban álló, leplezetlenül polgári politikusok léptek a porondra. Az Unilever igazgatóságában résztvevő Van Bergh-család egyik tagja — tagja a Munkapártnak is. Az Unilever-konszernben vezető szerepet játszó Patijn-család egyik tagja a Munkapárt külpolitikai szakértője. A volt pénzügyminiszter Lieftinck jó kapcsolatai a Mees bankárcsaláddal közismertek. A holland—angol Unilever trösztöt és a Munkapártot sok szál fűzi tehát össze. Schermerhorn professzor, dr. Jenkmann, Logemann professzor, dr. Joekes és mások, közeli kapcsolatban állnak a Standard Oil-el, a Royal Dutch-el, az Unileverrel, a Philips-szel, a Rotterdams Bank-kal és más bankokkal. Ilyen módon ezek a bankok és trösztök nagy befolyásra tettek szert a Munkapártban. Amszterdam, a főváros polgármestere, a Munkapárt tagja — bankár. Nem csoda, hogy jól ment a nagy trösztöknek: a holland kormány, beleértve a munkapárti minisztereket is, gondos intézője volt a nagytőke ügyeinek.

A tizennégyéves kormányzás lehetővé teszi, hogy mérleget vonjunk a holland „jólét"-ről, és a jobboldali szociáldemokraták e „jólét"-tel összefüggő elméleteiről.

*

A második világháború előtti félig mezőgazdasági, félig ipari Hollandia a háború után Európa egyik legfejlettebb ipari országává alakult át. 1949-től (amikor az ipari termelés elérte a háború előtti szintet) 1957-ig az ipar termelése 60 százalékkal emelkedett, ezen belül, 1952—1957-ig 40 százalékkal. Az ipar hozzájárulása a nemzeti jövedelmhez jelenleg négyszer annyi, mint a mezőgazdaságé. A holland nagytőkések és a Hollandiában „dolgozó" amerikai tőke az ipari terjeszkedésükhöz szükséges beruházások 80 százalékát, 9 milliárd holland forintot, a nyereségekből fedezhették. Tulajdonaik értéke tehát ugyanennyi, sőt az eredetihez képest még több százalékkal növekedett. Ezenfelül az elmúlt években több millió gulden nyereséget fizettek ki a részvényeseknek; a nagy részvénytársaságok

osztalékai állandóan emelkedtek. Nyilvánvaló, hogy ezeket a magas nyereségeket, illetve a nyereségekből eszközölt beruházásokat csakis a munkások fokozott kizsákmányolása tette lehetővé.

Az amúgyis túlfeszített munkairamot még tovább fokozták. Különleges, e célra alakított irodák úgynevezett szakértői látják el tanácsokkal a tőkéseket: hogyan növeljék a termelést, vagyis, hogyan fokozhatják a munkások kizsákmányolását. Ezek a szakértők stopperórákkal járják az üzemet, a munkások minden mozdulatát ellenőrzik, és még jobban gyorsítják a munkamenetet. Igen elterjedt a darabbérezés; a munkások sokhelyütt azt sem tudják, milyen alapon számítják ki. Emellett a munkáltatók állandóan igyekeznek a darabbért leszorítani, hogy a munkásokat még nagyobb teljesítményre kényszerítsék. Ez a módszer különösképp elterjedt a textiliparban. És hogy milyen következményekkel jár, az kitűnik a „Kép és valóság a twenti achterhoeki textiliparban" című beszámolóból, melyet egy polgári szociológiai intézet állított össze. A beszámolóból kiderül, hogy milyen hallatlanul túlfeszített a munka iramа, és hogy ez milyen következményeket von maga után. Egy 32 éves csévélőnő a következőket mondja erről:

„Öt éve vagyok csévélőnő a van Heek-üzemben. Az idő gyorsan múlik, mert keményen kell dolgoznom. A foglalkoztatottságom több mint 100 százalékos. Azelőtt csak 30 orsóm volt, egy éve azonban már 80—90. Ez az ember idegeire megy. Keresni akarok, a gépnek futni kell — nagy a hajsza. Ha néhány évig még így megy, kimerülök. Idegtépő munka. Most egy automata gépnél dolgozom. Kemény a munka, lépést kell tartanom a géppel. Magam is gép lettem. Az ember automatává válik. Az ember kénytelen állandóan keményen dolgozni, hogy elegет keressen. Munka után halálosan fáradt vagyok. Túlságosan fáradt ahhoz, hogy háztartásomat ellássam."

Hogy ez a munkairam sok textilmunkás egészségét megkárosítja, azt nemcsak a betegbiztosítás statisztikái tanúsítják. Erről beszél a beszámolóban egy 26 éves fésűsfonó munkás is:

„A textilüzemi munka nem kellemes. A munkát magát szívesen elvégezném, de egyre többet követelnek, és ez az ember idegeire megy. A kórházban két terem tele van gyomorfekélyes betegekkel. Valamennyien a van Heek üzem munkásai. Tíz munkástársam közül legalább kettő beteg. Ha munka után haza megyek, semmihez sincs kedvem, lefekszem. Az üzemvezető egész nap csak szid, gyorsabban dolgozni, gyorsabban, sok az álló-idő! Dehát csak két kezem van!"

Az elmúlt években a tőkések egyre ravaszabb kizsákmányolási módszerekre tértek át. Az egyik ilyen módszer a munka osztályozása; amely arra irányul, hogy a munka termelékenységét a lehető legmagasabbra emeljék, és a munkások osztályszolidaritását megbontsák. Úgynevezett tudományos bérrendszerről van szó, amely nem a régi szakmai beosz-

---

* Egy példa a sok közül: A Philips-világkonszern 1957-ben tobb mint 3 milliard holland forint összegu rekordforgalmat ért el. A nyereség 313 millio holland forintról 394 millió forintra, tehát 26 százalékkal emelkedett. 1950-től 1957 végéig az üzleti forgalom 982 millió holland forintról 3177 forintra növekedett.

tás — szakmunkás, betanított- és segédmunkás —, hanem bizonyos pontrendszer alapján állapítja meg az alapbéreket. Egyes termelési ágazatokban a három szakmai csoporthoz tartozó munkásokat most harminc különböző bérosztályba sorolhatják be, harmincféle alapbérrel. A „tudományos bérrendszer" lehetővé teszi, hogy a tőkés tetszés szerint szabja meg a munkakategóriák számát és a munkabeosztásnál egy képzett asztalost vagy esztergályost, másod- vagy harmadrendűvé minősíthet. Következmény: a munkás kevesebb bért kap, mint amennyire joga van. A pontrendszerből kiindulva a munkások különböző tulajdonságait — szaktudás, önállóság, kapcsolatai a többiekhez stb. —, mint valami iskolában, számokkal osztályozzák. Nyilvánvaló, hogy ez a rendszer alkalmat ad a legnagyobb önkényre. A jogaikért kiálló munkásokat — baloldali érzelmű munkásokat — a főnök alacsonyan pontozza. Az alapbért a pontok összege határozza meg.

Az összparban a munkások termelékenysége 1952-től 1957-ig átlagosan 23 százalékkal emelkedett. A vas- és fémiparban a növekedés még magasabb volt.

A munkatempó további gyorsítása következtében feltűnően sok üzemi baleset történt. Az 1956-os év adatai szerint minden nyolc munkás közül évenként kettőt ért baleset, amelynek következtében két napnál hosszabb ideig munkára alkalmatlanná vált. Eszerint évenként a munkások 12 százalékát éri üzemi baleset. Az építőiparban a balesetek átlagos száma 20,9 százalékra, a vasiparban 23,6, a hajógyárakban 27,9, a betonmunkásoknál 38,8, a cölöpözőknél 48,8, a koszorűsöknél pedig 55,2 százalékra rúg. Hollandiában munkanaponként 20—30 000 munkás hiányzik, mert üzemi balesetet szenvedett. A munkás létszám 1953-tól 1956-ig 12,6 százalékkal növekedett; ugyanebben az időszakban azonban a hat hétnél hosszabb munkaképtelenséget okozó üzemi balesetek száma 14 százalékkal emelkedett.

•

A növekvő termelés, a munkások nagyobb teljesítménye ellenére a kapitalista országokban nem emelkedik a lakosság életszínvonala. Ellenkezőleg. A hollandiai tapasztalatok alapján inkább az életszínvonal csökkenéséről, és ezzel párhuzamosan a vállalatok növekvő nyereségéről kell beszélni. Amikor a második világháború után a szociáldemokraták helyet kaptak a kormányban, kijelentették, hogy gondoskodni fognak „a jólét elosztásáról". A munkásoknak „a háborús károk helyreállítása érdekében" szorosabbra kellett húzni a nadrágszíjat; a szociáldemokraták politikája az üzemekben „a munkáltatók és a munkások közös érdekeit" hangsúlyozta. Különböző szerveket alakítottak, hogy megteremtsék a munkáltatók és a munkások úgynevezett együttműködését. E szervekben persze a munkáltatók foglalják el a kulcshelyeket. Ezenkívül a munkásoknak e szervekben részvevő képviselői az úgynevezett „elismert szakszervezetekhez" tartoztak, olyanokhoz tehát, amelyeket a kormány, és a munkáltatók elismertek, és amelyek vezetőségében megbíztak. Az osztályharc alapján álló EVC szakszervezet képviselői nem kaptak helyet az említett szervekben. Az egésznek az volt a célja, hogy „új munkaviszonyokat" teremtsenek. 1945-ben a szociáldemokrata dr.

A. A. van Rhijn (egyszeremind az Unilever tröszt embere is) előszavával megjelent egy könyvecske, amely a többi között azt a kijelentést tartalmazza, hogy „az osztályharc gondolatát elvetik, a munkáltatók és a munkavállalók egymás természetes szövetségesei." A jobboldali szociáldemokrata vezetők még ma is védelmezik ezt az elvet, ami nem rossz üzlet — a munkáltatóknak. A milliomosok száma Hollandiában az elmúlt tíz év alatt 700-ról 1500-ra emelkedett, összvagyonuk 3 milliárd 250 millió forint. Mintegy 8000-re tehető azoknak a száma, akiknek évi jövedelme meghaladja a százezer guldent. 1954-ben 878 000 hollandnak évi 2—3000 gulden keresetből kellett fenntartania magát. A Nederlandse Bank jelentése arról számol be, hogy 1957-ben a lakosság egy főre eső fogyasztása 2 és fél százalékkal kevesebb volt, mint 1956-ban, 1957 négy utolsó hónapjában pedig 7 és fél százalékkal kevesebb, mint az előző év megfelelő időszakában.

Ez a csökkenési tendencia azóta is folytatódott. A (többnyire kedvezőbb képet festő) hivatalos adatok szerint is a lakosság egy főre eső fogyasztása 1956-tól 1958 júniusáig 6 százalékkal esett vissza. A háború előtti időkkel való összehasonlításból kitűnik, hogy a legszükségesebb élelmiszerek fogyasztása is megcsappant. Íme a hivatalos holland Központi Statisztikai Iroda adatai:

	Vaj	Zsír	Hus	Tojás	Sajt	Főzelék	Burg.
1938	5.5 kg	7.2 kg	38 kg	143 db	7.5 kg	67 kg	130 kg
1953	2.8 kg	5.1 kg	35 kg	100 db	6.4 kg	65 kg	105 kg

(A számok az évi egy főre eső fogyasztást jelzik.)

Hollandiát úgy ismerik, mint a tej országát. Nos, az egy főre eső tejfogyasztás az 1952 évi 218 literről 1957-ig 186 literre, tehát 15 százalékkal csökkent, és a háború előtti évi 144 literes személyenkénti fogyasztáshoz közeledik. 1958-ban az egy főre eső tejfogyasztás további 6 százalékkal esett vissza. A kormány most ismét a tej árának literenként 6—7 centtel való felemelését tervezi, ami a tejfogyasztás további csökkenését vonja maga után. A vaj drága, a lakosság kevesebbet vásárol mint a háború előtt. A holland munkások keresetének jelentős részét a lakbér emészti fel. Az elmúlt évek folyamán több ízben emelték a lakbéreket, ami különösen a nagy ingatlantulajdonos részvénytársaságok jövedelmét növelte. Az újonnan épített házakban a lakbér gyakran a munkabér 25 százalékát is eléri. A munkások keresete természetesen némileg különböző, az átlagos munkabér heti 70 guldenra tehető. Az új lakások bére sok esetben heti 16—20 gulden, amit a munkások csak megélhetésük rovására, gyakran a szükséges táplálkozás kárára tudnak megfizetni. Ez egyike a kapitalizmus legkirívóbb, legbeszédesebb ellentmondásainak. 200 ezer lakással kevesebb van a szükségesnél, a szükség-nyomorlakások száma 150 000, tíz család közül egy lakásínségtől szenved — ugyanakkor pedig új lakások lakatlanul állnak. A heti 30 forinttól 50 forintig terjedő bérűket sem a munkások, de még az úgynevezett középosztályhoz tartozók

sem tudják megfizeni. A helyzet egy másik visszássága, hogy a nagy lakásinség ellenére 1958-ban az építőmunkások mintegy 10 százaléka munkanélküli volt, tíz építőipari munkás közül egynek nem jutott munka. A válságjelek hatására az elmúlt hónapok során keletkezett újabb munkanélküliség sok családban még inkább növelte a nélkülözést.

A munkanélküliek száma 1958 januárjában 134 658 főre emelkedett. A növekedés 1957 decemberéhez képest 11 000 fő. A kereken 134 000 munkanélküli közül (127 843 férfi és 6815 nő) 21 000 személyt alacsony fizetésért szükségmunkán dolgoztattak. Így például homokot talicskáztak, jóllehet munkájukat egyetlen buldózer rövid idő alatt elvégezhette volna. A munkanélküli szakmunkásokkal is homokot hordattak, ami szintén a kapitalizmus feltétlen állított viszonyaira jellemző.

Ilyen gyümölcsöket termett hát az elmúlt években a Munkapárt „szocialista" politikája. Ezekután nem felesleges még közelebbről szemügyre venni a Munkapártnak a szocializmusról szóló elméletét.

*

Azoknak a nézeteknek — amelyekkel a Munkapárt jobboldali vezetői a szocialista társadalomba való átmenetről a munkásosztály elé állnak — jellemző vonásai a kapitalizmus elfogadása, és lemondás a társadalmi forma szerkezetének gyökeres, forradalmi megváltoztatásáról. A jobboldali szociáldemokrata vezetők felületesen, és hiányosan vizsgálják a társadalmi jelenségeket, a világ egyharmad részén folyó szocialista építés tapasztalatait figyelmen kívül hagyják, és agyonhallgatják, a marxizmus—leninizmust pedig elvetik. A szocializmusért folytatandó forradalmi harc jelszavát már a második világháború előtt törölte programjából a szociáldemokrácia, és a burzsoázia egyik támasza lett a munkásmozgalmon belül. De a jobboldali vezetők még mindig beszélnek a szocializmusról és a szó maga, ha bármennyire is kiforgatják tartalmát, még szerepelt programjukban.

Most már azonban egy cseppnyi sem maradt amúgyis csekély harckészségükből.

A Munkapártban jelenleg új programtervezetről vitáznak. A programtervezetet a kongresszusi előkészületek keretében terjesztették a párt elé. A jelenlegi pártprogram 1947-ből származik; az új program kidolgozói szerint sürgősen meg kell változtatni, mert már elavult. Az új programtervezetben már szavakban sem szerepel a „szocializmus" fogalma. Az 1947-es program, melyet polgári mivolta miatt a kommunisták is bíráltak, még megállapította, hogy a tőkés termelésben uralkodóvá válik a profithajsza, és az ebből eredő könyörtelen konkurrenciaharc. Ezáltal a kapitalizmust heves érdekösszeütközések, és osztályellentétek teszik jellegzetessé, amelyek szétszaggatják a társadalmat. A kapitalizmus további jellegzetességei a termékek, és a termelőerők tékozlása, a periódikus válságok, és a tendencia a háború veszélyének előidézésére.

Az 1947-es programban még szerepelt egy bekezdés a „kapitalizmus elítéléséről":

„A Párt nemcsak a kapitalista termelési mód kinövései ellen harcol, hanem a rendszer ellen, a rendszerből eredő társadalmi viszonyok, és a rendszerben uralkodó szellem ellen is."

De ez már régen volt, 1947-ben A Munkapárt még e minimális, és

rosszul formulázott program megvalósításáért sem állt ki — most pedig, az új program összeállítói szerint, a kapitalizmussal már másként áll a dolog. A kapitalizmus „megváltozott" és az egyedüli, ami a régi programból az új programtervezetben megmaradt, a harc *„a kapitalista szellem"* ellen. A kapitalista rendszer elleni harc már a múlté, elavult.

„A párt bensőleg elkötelezettnek tudja magát azoknak a mozgalmaknak folytatására, amelyek a demokrácia, és a szocializmus eszméinek alapján harcoltak a kapitalizmus ellen, és céljuk a szabadság, és a társadalmi igazság megvalósítása, az osztálynélküli együttélés megteremtése, és egy nemzetközi jogrend kiépítése volt."

A programtervezet emlékeztet rá, hogy a demokratikus szocializmus „a kapitalizmus elleni erkölcsi tiltakozásként" született, elmondja, hogyan harcolt ez a demokratikus szocializmus a kapitalizmus ellen, mert a kapitalizmus többek között a gazdasági kizsákmányolást „jelentette" (!). Mindez azonban úgy látszik már csak történelem. Jelenleg a Munkapárt „harcol a továbbélő kapitalista szellem ellen, amely az embert alárendeli a tulajdonnak, a munkaerőt áruvá süllyeszti, eltűri a társadalmi igazságtalanságot" stb.

Ez megint nem más, mint a dolgok kiforgatása, a valóság eltorzítása. Nem a kapitalista tulajdon teszi alárendeltjévé az embert, nem a kapitalista tulajdonviszonyok süllyesztik le a munkaerőt áruvá, és teremtik meg az igaztágtalanságok sokaságát; nem — mindennek a kapitalista szellem az oka! Lehet, szabad tehát egy megfoghatatlan szellem ellen, de nem az igazi ellenség, a tőkés ellen harcolni! Ha ilyen állításokból indulunk ki, akkor nyilvánvaló, hogy a leglényegesebb kérdés minden szocialista számára, a termelési eszközök birtoklásának kérdése minden vonatkozásban elveszti jelentőségét. A Munkapárt új programtervezetében nem a kapitalista tulajdonról, hanem a kapitalista szellemről van szó. A szociáldemokrata programok egyre inkább elmossák a termelési eszközök tulajdonának jelentőségét.

Az 1937-es szociáldemokrata program még a termelés rendezéséről, és tervszerű vezetéséről beszél „a rendelkező hatalom és a legfontosabb termelőeszközök társadalmasítása által".

1947-ben még szó volt egy osztályellentétek nélküli gazdasági rend megteremtéséről, amelyben „a legfontosabb ipari termelési eszközöket, a bankokat, és a szállítást társadalmasították, és a végrehajtó hatalom korlátozásával megszüntették a magántulajdon visszásságait".

Most pedig az 1958-ban kidolgozott programtervezet ezeket mondja: „Egy szociális-gazdasági rend... amelyben a termelőeszközök tulajdona alá van rendelve a társadalom jólétének."

*

A kommunista párt az, amely a holland munkásosztálynak a szocializmus távlatát nyújtja, és a szocialista öntudatot fejleszti.

Ha a szociáldemokrácia, mint látjuk, a szocializmus minden eszméjét el is vetette — a kommunisták arra a tudományos megállapításra támaszkodnak, hogy a kapitalisták kisajátítása, és a legfontosabb termelési eszközök társadalmi tulajdonba vétele elkerülhetetlenül szükséges egy olyan társadalmi rend megteremtéséhez,

amelyben nincs kizsákmányolás, amelyben tervszerű termelés folyik a dolgozó ember javára. A kommunista párt lerögzítette alapelveit „Az út a szocialista Hollandia felé" című kiadványban. Ebben, a többi között a következőket mondja:

„A dolgozó nép a munkásosztály vezetésével, a demokratikus államhatalom segítségével megfosztja a reakciós nagytőkéseket minden hatalmi pozícióitól, radikálisan véget vet a kül- és belföldi trösztök, valamint a pénzemberek uralmának, és megkezdi a szocializmus építését... A szocialista építés alapját a nagytőkés trösztök, a bankok és a kereskedelmi részvénytársaságok államosítása fogja megteremteni."

A mindennapi politikájukban a kommunisták különbséget tesznek a szociáldemokrata párt jobboldali vezetői, és a párt tagjai között. A kommunisták fáradhatatlanul küzdenek a szocialisták és a kommunisták, a munkásosztály egységéért. A háborút követő években a jobboldali szociáldemokrata vezetők a kommunistaellenesség mérgével fertőzték meg a befolyásuk alatt álló munkásokat, hogy ilyen módon katasztrófálisan megosszák azoknak a sorait, akiknek természetuknél fogva egymás mellett kell állniok. A kommunisták úgy vélik, hogy mihelyst kialakul egy erőteljes bázis a munkáltatók ellen, létrejön majd a cselekvési egység. A kommunisták elsősorban a szakszervezeti egység létrehozására törekednek az NVV, a szociáldemokrata szakszervezet, és a legöntudatosabb munkásokat tömörítő haladó szakszervezet, az EVC egyesülése útján. A kommunista agitáció, és a saját tapasztalataik hatására gyors változás megy végbe a szociáldemokrata munkások soraiban, tudatára ébrednek annak, hogy merre vezetett a jobboldali vezetőik tevékenysége. Egyre inkább megértik a kommunisták nézeteit és bizvást ki lehet jelenteni, hogy a kommunista és szocialista egység előfeltételei gyorsan érnek. Ez az egység véget vet majd a nagy trösztök önkényének és Hollandiát is a szocializmus útjára vezeti.

W. van Gelder

Ciprus „pacifikálása" az imperialista stratégia szolgálatában

Három hónap telt el azóta, hogy a zürichi előzetes megállapodás után Londonban aláírták az angol—török—görög hármas egyezményt a ciprusi kérdésben. Ennek az egyezménynek az alapján az imperializmus „globális stratégiája" szolgálatában nagy diplomáciai tevékenység indult meg. Az eltelt három hónap fejleményeit tekintetbe véve meghatározhatjuk e stratégia szakaszait és céljait: Először a szövetségesek között, a ciprusi kérdésben felmerült nézeteltérések nyomán a NATO déli szárnyában megzavart „rend helyreállítása". Majd Törökország és Görögország további bekapcsolása az imperialisták stratégiai előkészületeibe, többek között rakéta-

kilövőpályák létesítése e két országban. Hruscsov elvtárs Albániában tartott beszédei rávilágítottak arra a veszélyre, amelyet az ilyen akció a balkáni béke szempontjából magában rejt. Az agressziós tervek érdekében „helyreállított görög—török együttműködés" azonban nem csupán a Balkánt érinti: az Egyesült Államok külügyminisztériuma arra is felhasználta, hogy az amerikai irányítás alatt álló katonai paktumokba más, eddig még be nem kapcsolt Földközi-tengeri országokat is bevonjon.

Azonkívül tehát, hogy magát Ciprust megtartsa az imperialisták stratégiai támaszpontjainak rendszerében,* a londoni egyezmény *a Balkánra, a Közel-Keletre és az egész Földközi-tengeri medencére kiterjedő terveket készített elő és messzebbmenő célokat tart szem előtt.* Ez a magyarázata egyébként annak az igen élénk érdeklődésnek, amelyet az amerikai külügyminisztérium a Ciprusra vonatkozó egyezmény létrejötte iránt tanúsított, és annak a nyomásnak, amelyet annak idején az angol és török követelések elfogadása érdekében a görög kormányra gyakorolt.

Így tehát a ciprusi nép, jóllehet éveken át harcolt, és óriási áldozatokat hozott, nem kapott jogot arra, hogy saját sorsa fölött maga rendelkezzék. A „szabad világtól" a hármas kondomínium (közös uralom) szörnyű státusát kapta, amely még a jövőben is kizárja az önrendelkezési jog gyakorlását, a színleges függetlenség leple alatt állandósítja a gyarmatosítók jelenlétét Ciprusón, és a ciprusi nép akarata ellenére biztosítja számukra azt, ami nekik a legfontosabb: a katonai támaszpontokat. A ciprusi kérdés „rendezése" újból megmutatta, milyen szakadék tátong a nyugati vezetőknek az elvek szentségére vonatkozó ékesszóló szavai, és stratégiai terveiktől sugalmazott, osztályérdekektől meghatározott cselekedetei között. Ami a görög kormányt illeti, magatartása összhangban volt Görögország uralkodó osztályainak „hagyományos", a görög „független" államnak a múlt században történt megalakulása óta folytatott politikájával. Ez a külföldi tőkétől függő, és vele szorosan összefonódott görög monopolista burzsoázia politikája, s a Karamanlisz kormány ezúttal is alárendelte a nemzeti érdekeket e burzsoázia osztályérdekeinek.

Bár a „Ciprusi független köztársaság" alkotmánya csak jövő évben lép érvénybe, a londoni egyezmény egyik-másik pontjának értelmezésével kapcsolatban máris több konfliktus robbant ki. Az a kérdés, hogy Ciprus a Commonwealth-hez (Brit Nemzetközösséghez) fog-e tartozni, továbbra is függőben van. A nézeteltérések főleg az angol katonai támaszpontok területi elhelyezésével és jogi helyzetével, továbbá a községi elöljáróságok közigazgatási elosztásából eredő problémákkal kapcsolatosak. Ezt az elosztást a törökök követelik, hogy előkészítsék Ciprus területi felosztását, amelyre továbbra is törekednek. Az elöljáróságok elválasztását illetően Th. Dervis, Ciprus fővárosának, Nicosiának görög polgármestere, újabban feltűnést keltő kijelentéseket tett. Az ankarai és athéni hivatalos véleménnyel el-

* Ez önmagában véve nagyon fontos az imperialistáknak. Nemcsak azért, mert Ciprus alkalmas támaszpont, ha agressziót indítanak az arab államok ellen, hanem azért is, mert Törökország mellett Ciprus a Szovjetunióhoz legközelebb fekvő déli támaszpont.

lentétben Dervis, aki a jobboldali nacionalista „régi gárdához" tartozik, megvalósíthatatlan és végzetes tervnek minősítette azt az elgondolást, hogy külön görög és külön török elöljáróságokat létesítsenek egyazon városban. Kijelentései során Dervis a londoni egyezmény ellen emelt szót, s elárulta, hogy a 27 ciprusi görög küldött közül, akiket Makariosz érsek tanácskozásra összehívott, 25 az egyezmény ellen foglalt állást, s hogy a baloldaliak, valamint három más küldött az összes „magyarázatok" és a rájuk gyakorolt nyomás után is fenntartották ellenzésüket. Nyomást gyakorolt Foot, Ciprus angol kormányzója, valamint a görög vezetők. Dervis ezzel kapcsolatban elmondta, hogy Karamanlisz miniszterelnök és Averoff külügyminiszter azzal fenyegetőztek, hogy a jövőben egyáltalán nem fognak törődni a ciprusi üggyel, ha a ciprusiak képviselője Makariosz érsek nem írja alá az előkészített egyezményt. Ezek a leleplezések Ciprusban olyan hatást keltettek, hogy egyes lapok közleménye szerint jobb lenne, ha a görög miniszterelnök lemondana tervezett ciprusi látogatásáról.

Ezek a leleplezések, és Dervis állásfoglalása jellemzőek a ciprusi görög lakosság jelenlegi lelkiállapotára. Senki sem fogja fel a Londonban létrejött megegyezést véglegesnek, amely mindörökre eldönti Ciprus sorsát.

A helyzetet súlyosbítják egy ciprusi görög jobboldali csoport terrorista akciói, amely baloldali harcosok meggyilkolásával és más terrorcselekményekkel igyekszik a politikai tevékenységet monopolizálni. A ciprusi haladó párt, a még mindig illegalitásba kényszerített AKEL, vezeti a harcot a gyarmatosítók lakájai és az imperialista támaszpontok ellen. Az AKEL, amelynek egyre nagyobb befolyása van a munkások, és a parasztok között, sikeresen mozgósítja a tömegeket a követeléseikért folytatandó harc, és a szélesebb nemzeti egység programja alapján az imperializmus ellen.

*

Milyen politikai hatása van a londoni egyezménynek magában Görögországban? Az EDA első naptól fogva nemzeti árulásnak minősítette, de valamennyi ellenzéki párt is elítélte ezt az egyezményt. A „kapituláció" szó ott volt az ellenzéki vezetők minden nyilatkozatában — Venizelosztól, a Liberális Párt vezetőjétől Tzirimokoszig, a Demokratikus Unió vezetőjéig. Igaz, hogy a centrista pártok vezetőségei, mivel rettegnek a kommunistáktól, és félnek a tömegek imperialistaellenes érzelmeinek kitörésétől, fékezték a népi elégedetlenség harcosabb megnyilvánulását, amely megbuktathatta volna a kormányt. Így a kormány szerencsésen megúszta ezt a veszélyes helyzetet. Ám az nyilvánvaló, hogy a nép ma is mély keserűséggel gondol Ciprus feláldozására, és gyanakvó ellenségeskedéssel viseltetik az ilyen áldozattal megvásárolt „görög—török barátság" iránt. Ez az ellenséges érzés az utóbbi időben nőtt, s nem csupán azért, mert a ciprusi kérdésben jogtalan, és indokolatlan görög engedmények történtek, vagy mert a törökországi görögellenes pogromok, és a török „szövetséges" részéről tapasztalt számos zaklatás és barátságtalan cselekmény emléke még él a görög népben. *A kemény nemzeti megpróbáltatások nyomán politikai érettségre emelkedett görög nép a kormányoknak ebben a kö-*

zeledésében fölismerte a békét fenyegető veszélyt.

Az események egyébként a legrosszabb sejtelmeket is rohamosan igazolták: alighogy aláírták a londoni egyezményt, máris sajtóhadjárat indult meg Bulgária, és Albánia ellen, Pál görög király pedig az albán határ közelében fekvő Janninában beszédet tartott, s ebben területi követeléseket támasztott Albániával szemben. Igaz, hogy a mindenhatóra bízta ezeknek a követeléseknek a kielégítését, de a hivatalos személyiségek és a sajtó, amikor ezt a témát fölkarolták, sokkal „földibb" módon foglalkoztak vele. Az Albán Népköztársaság elleni agresszív politika egyébként rövid idő múlva határsértések formájában mutatkozott meg.

Ezután került sor Karamanlisz görög miniszterelnök, és Averoff külügyminiszter hivatalos látogatására Ankarában. Mint az „Elefteria" című lap megállapította, ezt az utazást „a nyugati stratégia parancselvei indokolták". E parancselvek között szerepelt *a két ország atomfelfegyverzésének és a területükön létesítendő rakétapályák berendezésének* pontos meghatározása is. Az Esztia című görög ellenzéki polgári lap szerint katonai vonatkozásban ez a kérdés volt az ankarai megbeszélések lényege. Már előzőleg bejelentették, hogy a görög hadsereget ellátják Honest John és Nike típusú gépekkel, s az Egyesült Államok honvédelmi minisztere megígérte, hogy a közeli hónapokban Görögország, kilenc más NATO-országgal együtt, középhatósugarú rakétákat kap. Ennek a hírnek a hitelességét a görög miniszterelnök igazolta is, amikor Jugov bolgár miniszterelnöknek arra a figyelmeztetésére, hogy ne tegyék meg ezt a veszélyes lépést, isztambuli válasznyilatkozatában védelmezte Görögországnak azt a „jogát", hogy rakétakilövő állomásokat létesítsen. Így tehát ugyanakkor, amikor Genfben megkezdődött a külügyminiszterek értekezlete, a „helyreállított görög—török barátság" olyan kezdeményezést mozdított elő, amelynek célja, hogy feszültséget idézzen elő a Balkánon.

A görög közvéleményt nem kevésbé nyugtalanították a „görög—török barátság" egyéb következményei is. A görög és a török sajtó sokat beszélt egy olyan Földközi-tengeri paktumról, amely Törökországon, és Görögországon kívül Olaszországot, Spanyolországot, Marokkót, Tuniszt, és az Egyesult Arab Köztársaságot is felölelné. A Kathimerini című újság közleménye szerint az ankarai megbeszélések célja az volt, hogy a Földközi-tengeri térséget a nyugati szövetség védelmi tengelyévé tegyék. Nem sokkal ezután a görög királyi pár látogatást tett Olaszországba, ami a Földközi-tengeri paktum tervére vonatkozó hírek hitelessége mellett szól. Ezt a látogatást Averoff külügyminiszter olaszországi utazása követte, aki olasz kollégájával, Pellával, „katonai és gazdasági jellegű politikai kérdésekről" tárgyalt. Egy amerikai irányítás alatt álló új katonai tömb eszméje — az „Új idők" című szovjet folyóirat kifejezése szerint — „összeesküvés az arab népek ellen", az imperialisták kísérlete, hogy „miután az ajtón kidobták őket, az ablakon át" hatoljanak be a Közel-Keletre, köpönyegül használva fel a „hagyományosan arab-barát" Görögországot, Olaszországot és Spanyolországot.

A ciprusi egyezmény aláírása óta eltelt három hónap nem mel-

lékes mozzanata Adolf Heusinger, háborús bűnös, hitlerista tábornok látogatása. Újságíróknak tett nyilatkozata szerint Heusinger, a Wehrmacht katonai főtanácsának elnöke, azért jött Görögországba, hogy megbeszélje, miképpen fejlesszék ki az együttműködést a görög hadsereg, és a Német Szövetségi Köztársaság hadserege között. Hangsúlyozta, hogy *„a két hadsereg azonos pozíciót foglal el: a görög hadsereg a Földközi-tenger keleti medencéjét védelmezi, a Német Szövetségi Köztársaság hadserege pedig az atlanti térséget, és a La Manche-csatornát”.*

*

A súlyos veszélyek láttán, amelyekbe a Karamanlisz kormány politikája az országot sodorja, a külpolitikai orientáció megváltoztatására irányuló tendenciák még *a konzervatív, sőt a kommunistaellenes pártok soraiban is erősödtek.* Karamanlisz és Averoff ankarai utazásával csaknem egyidejűleg Szpirosz Markezinisz, a Progresszív Párt vezére, Mikojan meghívására a Szovjetunióba utazott, ahol Hruscsovval és Mikojannal folytatott megbeszéléseket. Görögországba visszatérve egy feltűnést keltő sajtókonferencián síkra szállt a görög külpolitika megváltoztatásáért, a rakétakilövő állomások berendezésére vonatkozó tervek elutasításáért, és a Szovjetunióval kifejlesztendő politikai és gazdasági együttműködésért.

Főleg azonban Hruscsov elvtárs albániai utazása, és a balkáni béke problémáival kapcsolatban tett igen világos kijelentései járultak hozzá ahhoz, hogy a görög burzsoázia egy részében tért hódítson egy reálisabb szemlélet. Hruscsov tiranai beszéde, a bolgár és albán vezetők nyilatkozatai, és Chivu Stoica román miniszterelnöknek a balkán államok konferenciájára vonatkozó megismételt javaslata után két perspektíva nyílik meg Görögország előtt: Vagy folytatja a jelenlegi politikát, amely Görögországot az imperialisták agresszív tömbjeinek és paktumainak fogaskerekei közé veti, vagy pedig Görögország lemond a rakétatámaszpontokról, részt vesz a Balkán nukleáris semlegesítése érdekében tartandó értekezleten, amelynek nyomán további egyezmények jönnének létre a balkáni államok között a feszültség enyhülésére és a béke biztosítására. Ez kedvezően hatna ki Görögország gazdasági helyzetére is, amely néhány hónap óta olyan képet mutat, hogy egyes polgári közgazdászok „visszaesésnek” és mások „válságnak” nevezik.

Az „Elefteria” című újság szerint „a rakétatámaszpontok kérdésében tanúsított magatartás fogja elhatárolni egymástól a görög pártokat”. Június 2-án az EDA nyílt levélben fordult az ország valamennyi pártjához és véleménycserét javasolt egy közös nemzeti politika kialakítása, a rakétatámaszpontok elutasítása, és a balkáni atommentes övezetre vonatkozó javaslatok elfogadása érdekében. A levél hangsúlyozza, hogy függetlenül a pártok közti nézeteltérésektől (például ami a NATO szerepének megítélését illeti), most minden feltétel megvan egy olyan megegyezésre, amely lényegileg a támaszpontok kérdésére szorítkozna. Június 10-én a román kormány megismételte a Balkán-országok értekezletének összehívására vonatkozó javaslatát. A Karamanlisz-kormány sietett ezt a javaslatot is elvetni. Azonban az AVGI c. lap megírta, hogy a parlamenti választásokkor leadott szavazatok

60 százalékát egyesítő ellenzéki pártok a rakétatapályák felállítása ellen foglalnak állást.

Kétségtelen, hogy egyes burzsoá vezetők kommunistaellenessége, és félelme a demokratikus fronttól, amit a reakció kihasznál, komoly akadályokat gördít a hazafias erők egységes és közös cselekvése elé. Ámde, mint az ismert mondás hirdeti: „a tények makacsok". A „makacs tények" napról napra megmutatják a görögöknek, hogy az imperialistáktól való függőség ellenkezik a nemzeti érdekekkel, míg a szocialista államok javaslatai — a kölcsönös tisztelet, az együttműködés, és a béke alapján folyó egymás mellett élés — minden tekintetben megfelelnek ezeknek az érdekeknek. *A jelenelegi görögországi helyzet jellegzetes vonása az, hogy ezt különböző társadalmi rétegek, és politikai képviselőik is látják, s ezért új politikai orientáció felé hajlanak.* A görög kommunisták küzdenek ezért a politikai fordulatért a Görög Kommunista Párt programja alapján, amely az imperialista ellenes erők széleskörű hazafias egyesülésének létrehozását tűzte ki legközelebbi feladatául, a munkásosztály, és az egész görög nemzet boldogulása érdekében.

Janisz Politisz

KRITIKA ÉS KÖNYVISMERTETÉS

Marosán György: A párt harca a tömegekért

(Kossuth 1959.)

A magyar munkásmozgalom gazdag tapasztalatokban és tanulságokban. Ezek sorából is kiemelkednek azok, amelyeket a munkásosztály az utolsó három esztendőben szerzett, az ellenforradalom, majd annak leküzdése, a munkáshatalom megszilárdítása és a szocializmus építésének meggyorsítása során. A párt politikájának következetes megvalósítása kötelességünkké teszi, hogy ennek az időszaknak nagy tanulságait újból és újból felidézzük, elemezzük, mindjobban hasznosítsuk.

Az ellenforradalom, és az azt követő időszak tanulságainak ébrentartásához a párt vezető szerveinek határozatai mellett segítségül szolgálnak azok a művek, amelyek a párt vezetőinek ebben az időben elhangzott beszédeit, írásait tartalmazzák — köztük Marosán György elvtárs beszédeinek, és írásainak a közelmúltban megjelent gyűjteménye.

A kötet nagy érdeklődésre tarthat számot, hiszen Marosán elvtárs azok közé a kommunisták közé tartozik, akik Kádár elvtárs vezetésével létrehozták az új forradalmi központot, akik fontos szerepet töltöttek be a forradalmi erők ellentámadásának megszervezésében, és a harc első vonalában küzdöttek a párt politikájának megvalósításáért. Ebben az időszakban a kommunistáknak nem kisebb feladatokat kellett megoldaniok, mint helyreállítani, és megszilárdítani a munkásosztály hatalmát, és annak alappillérét, a munkás-paraszt szövetséget, újjászervezni az árulók által szétbomlasztott pártot, megindítani a vérkeringést a szétzilált gazdasági és kulturális életben, megbüntetni a bűnösöket, és a helyes útra visszavezetni a megtévedteket.

„A párt harca a tömegekért" című könyv ennek a nagyszerű harci szakasznak két esztendejét (1956 november—1958 november) öleli fel.

Marosán elvtárs beszédei és cikkei, a párt helyes, marxista—leninista irányvonalát népszerűsítették, bátorították a kommunistákat, és a népi hatalomhoz hű pártonkívülieket — segítettek eloszlatni az ellenforradalom által okozott eszmei zűrzavart.

E beszédekben és cikkekben állandóan visszatérő, központi téma: a párt — a munkásosztály élcsapata. A közelmúlt súlyos tapasztalatai is megmutatták, hogy ha a munkásosztály vezérkara cselekvőképtelenné válik, halálos veszélybe kerül a munkásosztály hatalma.

Az októberi eseményeket idézve Marosán elvtárs rámutat: „Október végleg megtanított mindenkit,

hogy a párt nélkül senki, és semmi nem tudja megvédeni, harcba vinni a munkásokat."[1] Magyarországon a munkásosztálynak éppen akkor nem volt forradalmi vezérkara, egységes, ütőképes pártja, amikor az ellenség fegyveres támadást indított a népi hatalom ellen. Az áruló, revizionista banda az elkövetett hibákat felnagyította, és felhasználta arra, hogy tagadja a párt vezetőszerepét, szétrombolja a párt egységét, és alássa cselekvőképességét. „Mi a hibák kijavításáért harcoltunk, ők a párt ellen. Eltúlozták, kijavíthatatlannak bélyegezték a hibákat. A párt egységére törtek."[2] A pártegység megbontása azonban — amely minden körülmények között legfontosabb fegyverétől fosztja meg a proletariátust — a hatalmon levő munkásosztályt a hatalom elvesztésével fenyegeti. Ezt a veszélyt idézték elő a párt elleni revizionista támadások, amihez akarva-akaratlan segédkezet nyújtott a dogmatizmus, a szektás hibákhoz való görcsös ragaszkodás. Marosán elvtárs rámutat arra, hogy abban a súlyos helyzetben, amely az ellenforradalom fegyveres támadásával előállt, bűn lett volna a munkásosztályt egységes marxista—leninista párt nélkül hagyni. Ezért a kommunisták hozzáláttak a párt újjászervezéséhez. Nem hallgattunk azokra, akik azt tanácsolták, hogy ne szervezzük újjá a pártot — mondotta, mert tudtuk: ha nem szervezzük újjá a forradalmi pártot, lemondunk a munkásosztály győzelméről, és ez egyet jelentett volna a nép, a szocializmus elárulásával. Az eltelt idő nem a rossz tanácsadókat, hanem a kommunistákat igazolta. „Az a tekintély, tisztelet és bizalom, amely ma pártunkat egész dolgozó népünk részéről övezi, kétségtelenné teszi, hogy minden más út kudarchoz vezetett volna."[3]

Az ellenforradalom óta szerzett tapasztalatok valóban megmutatták, hogy a párt újjászervezése, erősítése, egységének kikovácsolása alapja a proletárdiktatúra megszilárdításának. Marosán elvtárs sokat foglalkozik azzal: hogyan kell biztosítanunk, hogy pártunk — amely a revizionisták kísérletei ellenére is marxista—leninista pártként alakult meg, mindvégig az is maradjon — maradéktalanul betöltse a munkásosztály élcsapatának szerepét. „Pártunkba csak olyan embereket vettünk és veszünk fel — hangsúlyozza —, akik a harc tüzében helytállásukkal, a népi hatalom iránt tanúsított hűségükkel bizonyították be, hogy érdemesek a párttagságra. Olyan emberek lehetnek csak pártunk tagjai, akik nem ingadoznak, s akik nem könyökölnek maguknak állást."[4] Nem szabad engednünk, hogy a pártba karrierista és egyéb rossz elemek is bekeruljenek, akik egyéni érdekeiket a párt érdekei fölé a munkásosztály érdekei fölé helyezik, mert ezek nehéz időkben hátat fordítanak a pártnak. Egyszerű, igaz szívű, őszinte, becsületes, a közösségért szorgalmasan dolgozni, és harcolni kész emberekkel erősödik csak a párt; olyan emberekkel, akik már pártonkívüli korukban is így élnek, dolgoznak és cselekednek. Ez a pártegység megszilárdításának, és megvédésének is fontos alapja. Marosán elvtárs a párt szilárd elhatározását fejezte ki: „Pártunknak egysé-

[1] Marosán György: A párt harca a tömegekért. Kossuth. 1959. 245. old.
[2] U. o. 105. old.
[3] U. o. 262. old.
[4] U. o. 160. old.

gesnek kell lennie, és az is lesz... A párton belul nem bocsátkozunk alkuba semmiféle idegen nézetekkel. Elveinkből egy jottányit sem engedünk. Elvi szilárdságot és elvi hűséget nem kérünk, hanem követelünk minden kommunistától. Megvédjük a párt elvi, politikai és szervezeti egységét mindenfajta támadó kisérlettel szemben. Leleplezzük a revizionistákat, és az árulókat, de visszautasítunk mindenfajta szektás törekvést is."[5] Ellenségeink, miként a múltban, a jelenben sem tettek le a párt egységének szétbomlasztásáról. Tudomásul kell azonban venniök, hogy még egyszer nem fordulhat elő olyan helyzet, hogy belülről nyissák meg előttük a párt szívéhez vezető utat. A párt egységére úgy vigyázunk, mint a szemünk fényére. Tudatában vagyunk annak, hogy dolgozó népünk még egyszer nem bocsátaná meg, ha nehéz időkben vezető nélkül, egységesen cselekvő párt nélkül maradna.

A pártnak, a párt egységének szilárdításához „Erősíteni kell pártunkban a kommunista erkölcsöt, amely olyan népszerűvé tette a többi dolgozók körében a kommunistákat. Bátorság és kiállás a harcban, szorgalom és helytállás a munkában, emberséges viszonyok és őszinte barátság a többi dolgozóval való érintkezésben — szerénység, ez a kommunista erkölcs jellemzője, ez a kommunista kötelező magatartása."[6] Nem szabad megtűrnünk, hogy a párton belül talaja legyen a kommunista erkölccsel ellentétes magatartásnak, a marxizmustól—leninizmustól idegen nézeteknek.

Az ellenforradalom idején, és közvetlenül utána, a párt, a munkásosztály egységét a jobboldali szociáldemokraták aknamunkája is fenyegette. Marosán elvtárs több beszédében és cikkében élesen fellépett a szociáldemokratizmus újjáélesztése, a jobboldali szociáldemokraták egységbontó törekvései ellen. „Az ellenség mindig arra törekszik — mondta —, hogy megbénítsa a munkásosztály egységének létrejöttét, ahol pedig létrejött, minden módon és mindenféle eszközzel próbálja azt megbontani."[7] Ezt a célt szolgálta az áruló jobboldali szociáldemokraták nyílt színen való megjelenése, akik október végén, az ellenforradalom napjaiban újra létrehozták a Szociáldemokrata Pártot. „Nem a régit, hanem egy egészen *más* Szociáldemokrata Pártot. A régit nem lehetett felújítani, hiszen tagjai nyolc éven át az egységes pártban és közös munkában úgy összeforrtak, azonosultak a kommunistákkal, hogy lehetetlen volt a régi iratok alapján, hogy úgy mondjam, anyakönyvi alapon szétválasztani."[8]

Az Osztrák Kommunista Párt Kongresszusához küldött üzenetében Marosán elvtárs megmutatja azt a nagyszerű harcot, amelyet a kommunisták, és baloldali szociáldemokraták a felszabadulás előtt, és után a munkásegység megvalósításáért, és megerősítéséért folytattak. „Harcaink során együtt kerültünk börtönökbe a kommunistákkal. Igaz, ők sokkal többet szenvedtek, mint mi. Együtt szenvedtük végig a koncentrációs táborokat és a kémelhárító kínzókamráit. Sok és nagy áldozatot hoztunk ezen a téren, a mozgalom sok derék, bátor katonája pusztult el... A Szovjetunió győzelme a fasizmus felett megnyi-

[5] U. o. 160. old.
[6] U. o. 161. old.
[7] U. o. 244. old.
[8] U. o. 40. old.

totta előttünk a börtönök és koncentrációs táborok kapuját, és amikor kiléptünk börtöneinkből, már voltak közös hagyományaink. Mártírjaink vére összekapcsolta testvér-szolidaritásunkat. Így indultunk el, hogy meghódítsuk Magyarországot, az egész dolgozó népet a szocializmus számára."[9] Marosán elvtárs meggyőzően bizonyítja, hogy a munkásosztály egységének marxista—leninista alapokon történő megvalósulása teremtette meg a döntő feltételét annak, hogy létrejöjjön, és megerősödjék a proletariátus diktatúrája. „A két párt együttműködése, a feléledő, provokáló ellenforradalmi erők és a nemzetközi imperializmus elleni harca tette lehetővé a fordulat évét, a hatalom megragadását, a népi demokratikus államrend megteremtését. Ez a történelmi igazság Magyarországon, és ez a munkásegység helyes politikáját igazolta."[10] Marosán elvtárs leleplezte a jobboldali egységbontók reakciós szerepét, kimutatta, hogy a kommunistaellenesség, az egységellenesség törvényszerűen az imperializmus táborába visz. Azok, akik a régi pártvezetés hibáit a munkásegység ellen akarják fordítani — mondotta —, nagyon helytelen úton járnak. Lemondanak arról, hogy a munkásokat forradalmi úton hatalomra juttassák, lemondanak arról, hogy a tőkések nélkül, és azok ellenére felépítsük a szocializmust. „... ha a régi pártvezetés hibái ártottak is a munkásegységnek, Kéthlyék magatartása viszont megmutatta, *hová vezet a kommunistaellenesség a munkásmozgalmon belül.*" ... „*munkásegység nincs kommunisták ellen, vagy kommunisták nélkül.*"[11]

Marosán elvtárs könyvében, mint arra a kötet címe is utal, központi helyet foglal el a párt és a tömegek kapcsolatának elemzése. Rámutat arra, hogy a párt és a tömegek közötti kapcsolat a munkásmozgalom egyik legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdése, hogy a proletárhatalom győzelme, majd fennmaradása döntően a párt, és a tömegek helyes kapcsolatán múlik. „A párt számára létkérdés a tömegekkel való jó kapcsolat megvalósítása, mint ahogy élet-halál kérdése az is, hogy a dolgozó tömegek osztályharcukban mindennapos, elszakíthatatlan kapcsolatban legyenek a harcot irányító vezérkarukkal: pártjukkal."[12] Mint ismeretes, az ellenforradalmat megelőző időben nagymértékben megromlottak a pártnak a tömegekhez fűződő kapcsolatai, amit a revizionisták ellenforradalmi céljaik érdekében messzemenően kihasználtak. Mi okozta, hogy a hatalom meghódítása után törés következett be a párt és a tömegek kapcsolatában? — teszi fel a kérdést Marosán elvtárs. És így felel: „Az, hogy a párt akkori vezetői a sikerek következtében elbízták magukat; az, hogy gyakran lebecsülték a munkásosztály és a dolgozó tömegek alkotó képességét és pusztán a hatalom eszközével éltek; az, hogy az emberekkel ridegen bántak, parancsolgattak; az, hogy fenntartották maguknak a jogot a tömegek bírálatára, de elutasították, hogy a tömegek bírálják a vezetést, sőt nemritkán meg is torolták, ha ilyen előfordult; az, hogy a pártban eltűrték a nagy és kis személyek kultuszát; de min-

[9] U. o. 37. old.
[10] U. o. 39. old.
[11] U. o. 41—42. old.
[12] U. o. 170. old.

denekelőtt az, hogy a párt nem folytatott következetes, a tömegek számára mindig érthető politikát; továbbá, hogy a szó és a tett gyakran nem fedte egymást."[13]

Az MSZMP, mint ismeretes, kezdettől fogva szakítani akart ezekkel a hibákkal, levonta tanulságaikat, és szívós, kitartó munkával helyreállította a jó viszonyt a dolgozó tömegekkel. Ennek alapvető feltétele volt a helyes, a tömegek valóságos érdekeinek megfelelő politikai irányvonal kidolgozása. E politikai vonal lényege volt: a szocializmus további sikeres építése érdekében a proletárdiktatúra mundkét oldalának fejlesztése: a megvert, de még teljesen meg nem semmisült ellenforradalmi erőkkel szembeni adminisztratív, eszmei és politikai harc összekapcsolása a proletárhatalom tömegbázisának erősítésével, helyes, rugalmas szövetségi politikával.

Pártunk e feladatot sok küzdelem árán, de végül is sikerrel oldotta meg, mindenekelőtt azért, mert — mint a konszolidáció gyors sikerei mutatták — a magyar nép többsége az ellenforradalom dacára is változatlanul a szocializmus híve maradt. Bár a munkásosztály soraiba is beférkőzött az ellenforradalmi ideológia, de alapvető tömegei nem vettek részt az ellenforradalomban, a forradalmi munkás-paraszt kormány, a párt megalakulásával — a proletárdiktatúra újjászervezésének és megerősítésének fő társadalmi bázisát újra a munkásosztály adta. A szegényparasztság is jelentősen hozzájárult a proletárhatalom konszolidációjához. A középparasztság, — bár a munkásosztállyal való szövetsége az ellenforradalmat megelőző időben meglazult — 1956 októberében mégsem állt a munkáshatalomra tört erők mellé. 1956 őszének tapasztalatai, majd a proletárdiktatúra megerősödése, ezt az ingadozásra hajlamos réteget is megerősítette a szocializmushoz való vonzódásában. Az ellenforradalom — mint ismeretes — elsősorban az értelmiség és a városi kispolgárság soraiban tudott bázisra találni. Az MSZMP rugalmas politikája azonban, amely egyszerre alkalmazta a forradalmi erély, és a megbecsátás eszközét, amely egyszerre irányult a kispolgári ösztönösség ellen, és a becsületes kispolgári elemek megnyerésére — azt eredményezte, hogy ez a réteg is fokozatosan ismét a szocializmus felé fordult. Mindez igazolta a pártot — amely bár nagy nyomás nehezedett rá, nem lépett az elvtelen engedmények útjára.

Marosán elvtárs több ízben hangsúlyozta ennek az elvi politikának a jelentőségét a munkásosztály szövetséges táborának kiszélesítésében, a párt és a tömegek kapcsolatának megerősítésében, abban, hogy az ellenforradalom után újból megindult a szocializmus platformján a nemzeti egység kialakításának egészséges folyamata.

„Helyes volt, mondja Marosán elvtárs, hogy a vezetés nem engedte magát megfélemlíteni sem a külső, sem a belső ellenségtől, nem hagyta befolyásolni magát az ingadozóktól. A pártvezetés és a kormány tekintélye és becsülete ebben a harcban született újjá."[14] A párt helyesen cselekedett, amikor keményen lépett fel az ellenforradalommal szemben, amikor nem hallgatott azokra, akik tömegbefolyását elvtelen engedmények útján akarták szélesíteni. Mert a párt és a tömegek közötti

[13] U. o. 174—175. old.

[14] U. o. 89. old.

kapcsolat nem akármilyen kapcsolat, megvannak a maga szigorú követelményei és lenini törvényei. Ilyen követelmény az, hogy a párt ténylegesen vezesse a tömegeket. Nem szabad, hogy a párt a kispolgári ösztönösség, az elmaradott elemek uszályába keruljön. Marosán elvtárs könyvében többször visszatérő gondolat: a tömegeket vezetni azt jelenti, hogy valóságos érdekeiket képviseljük, és meg is győzzük őket arról, hogy a párt politikája helyes, az ő érdekükben való. Megeshet, hogy a pártnak népszerűtlen feladatokat is kell vállalnia. Pártunk az ellenforradalommal szembeni harcban nem titkolta a nehézségeket, szembeszállt a demagógiával, harcolt az ellenséges ideológiák ellen. Marosán elvtárs cikkei és beszédei is bátran feltárják a nehézségeket, élesen bírálják a helytelen és ellenséges nézeteket, amelyek még hatnak a dolgozó tömegek egy részére is.

Mindenekelőtt a tömegeket mérgező nacionalizmussal vitatkozik. Leleplezi a magyarkodó ellenforradalmárok igazi arculatát, akik a kommunistákat a nemzetietlenség vádjával illették. A kommunistáknak — mondja — nincs szégyenkezni valójuk Dózsa, Kossuth, Petőfi és Táncsics emléke előtt, hisz semmivel sem ápolhatták volna jobban szellemi hagyatékukat, mint a földreformmal, a munkáshatalom megteremtésével, a szocialista építőmunkával, azzal, hogy minden eddiginél haladóbb korszakát teremtették meg a magyar történelemnek. „Akik a földosztó, államosító, szocialista utat törő népi demokráciát gyalázták, s ellene fegyvert fogtak, — Dózsát, Kossuthot, Petőfit és Táncsicsot gyalázták akkor is, ha egész nap a Kossuth nótát és a Szózatot énekelték s a piros fehér zöld zászlót lengették."[15] A nacionalizmussal szembeállítja a proletár internacionalizmust, amely nélkül, és amely ellenére nincs valódi hazafiság, és amely napjainkban már lebírhatatlan erőt képvisel.

Marosán elvtárs cikkei, beszédei hangsúlyozzák, hogy mindent meg kell tenni a tömegek életkörülményeinek megkönnyítésére, minél nagyobb tömegeket be kell vonni az államhatalom gyakorlásába, minél magasabb fokra kell emelnünk állami és társadalmi életünk, az üzemek életének demokratizmusát. Ugyanakkor köntörfalazás nélkül hivatkoznak arra, hogy a dolgozóknak nemcsak jogaik, hanem kötelességeik is vannak. Marosán elvtárs gyakran emlékezteti a tömegeket állampolgári kötelességeikre, a munkafegyelemre, arra, hogy felelősséggel kell viseltetniök az állam, a proletárhatalom sorsa iránt. A köteten végigvonul az a gondolat, hogy a párt és a tömegek kapcsolatában általában kétirányú folyamatnak kell lejátszódnia. Egyrészt a pártnak szüntelenül törekednie kell arra, hogy a tömegekkel megértesse, elfogadtassa a maga marxista—leninista politikáját, másrészt állandóan tájékozódnia kell a tömegek véleményéről, hangulatáról. A tömegek ugyanis saját tapasztalataik alapján ellenőrzik a párt politikáját, a helyes intézkedések erősítik a párt iránti bizalmat. Ha a vezetők figyelembe veszik a helytelen intézkedésekről adott jelzéseket, ez megóvja a pártot nagyobb hibák elkövetésétől. Igaza van Marosán elvtársnak, amikor azt írja, hogy egyetlen pártvezetés sincs biztosítva a hibák ellen, ezért munkáját állandóan a

[15] U. o. 55. old.

párttagság, és a pártonkívüli dolgozók ellenőrzése alá kell helyeznie. A pártnak — hangsúlyozza — a leghatározottabban szembe kell szállnia minden olyan megnyilvánulással, amely kockára teszi a tömegek bizalmát. „Elért eredményeinknél is nagyobb kincs számunkra a dolgozó nép bizalma. Erre a bizalomra építünk, kérjük, és igényeljük a nép támogatását."[16] Ez a bizalom tovább erősíti a szocializmus építése iránti lelkesedést, és a szocializmus megvalósítását szolgálja.

A kötetben sok szó esik a tömegek éberségéről, amelynek nem szabad lanyhulnia akkor sem, ha jól mennek a dolgok, és az ellenség visszavonult. Nem lehetünk szajtátiak, hiszen az ellenforradalmi lázadás megmutatta, hogy az ellenség nem nyugszik bele vereségébe, és mindent elkövet elvesztett hatalmának visszaszerzése érdekében. „A magyarországi ellenforradalmat levertük, de az ellenség, akitől elvettük a gyárat, a bankot, a bányát, a földet — lehetett gróf, vagy főpap, felekezetre való tekintet nélkül —, sohasem fogja ezt nekünk megbocsátani. Az ellenforradalom napjaiban éppúgy, mint 1919-ben, megmutatták, hogy mit tennének a nép igazi képviselőivel, s hová juttatnák a népet, ha még egyszer a hatalom birtokába jutnának."[17]

Meg kell tanulnunk — mondotta Marosán elvtárs, a csepeli választási nagygyűlésen —, a történelem leckéjét: „Emlékezni és nem felejteni."[18] Emlékezni és nem felejteni — ez a gondolat szól az olvasóhoz a kötetnek szinte minden lapján.

A Köztársaság téri pártház ostromának évfordulóján, a párttagság nevében mártírjaink emléktáblája előtt is erről tett fogadalmat: „Esküszünk nektek, mártírhalált halt elvtársaink: olyan elszántsággal fogunk harcolni, ahogyan ti harcoltatok véretek utolsó cseppjéig! Vannak figyelmeztető dátumaink: 1919 és 1956. Esküszünk, hogy nem felejtjük ezek figyelmeztetését és mindig éberek leszünk!"[19]

Németh Károly

[16] U. o. 283. old.

[17] U. o. 298. old.
[18] U. o. 298. old.
[19] U. o. 164. old.

Balázs Béla:

A középrétegek szerepe társadalmunk fejlődésében

(Kossuth 1958.)

A magyar marxista történetírás értékes eredménye Balázs Béla könyve. A történetírás egyik fontos feladata az osztályviszonyok alakulásának elemzése. Az ilyen kutatásokat az SZKP XX. kongresszusa útmutatásai, és nálunk különösen az 1956. évi ellenforradalom tapasztalatai, fokozott élességgel állították a történet-

irók elé. Erre tesz kísérletet Balázs Béla a magyar kapitalizmus történetét vizsgálva. Az elmúlt években ilyen jellegű munkák nagyon kis számban készültek. A szerző az ország történelmének 100 éves újkori periódusát tanulmányozva nem érte be az olyan leegyeszerűsítő fogalmak általános használatával, mint „a dolgozó nép", „a forradalmasodó tömegek" stb., és törekedett felbontani, történelmi konkrétságában ábrázolni a tömegek társadalmi, politikai és osztályarculatát. Különösen jelentős ez a kezdeményezés azért, mert a középrétegek, a kispolgárság történelmi fejlődését írja le. Pártunk története azt mutatja, hogy számára az egyik legnagyobb problémát a középrétegek helyzetének, a velük kapcsolatos politikának tisztázatlansága okozta. Ezt a problémát segíti jobban megérteni a könyv, amikor a tudományos általánosítás fokán, átfogó módon elemzi a kispolgári rétegek történelmi útját.

Arra a kérdésre keresi a szerző a választ: miért volt Magyarország a második világháború idején Hitler utolsó csatlósa, és egyben keresi a felleletet — hazánk történelmi fejlődésének sajátosságaiban — az 1956-os ellenforradalmi lázadásra is. E kérdések boncolgatása során tárja fel a magyar történelem ellenforradalmi, reakciós vonásainak egy egész összefüggő láncolatát. A korábbi években a forradalmi hagyományok széleskörű feltárása mellett kissé háttérbe szorult a történetírásban ennek a kérdésnek a vizsgálata. A történelem pedig csak úgy lehet a jelen számára is tanulságos, ha valóságos összefüggéseiben mutatjuk meg, haladó és reakciós oldalaiból egyaránt leszűrjük a tapasztalatokat.

Balázs Béla könyve a magyar történelem reakciós hagyományainak, a magyarországi osztályharc különösen bonyolult viszonyainak bemutatásával lehetőséget teremt arra, hogy igazabb képet formáljunk pártunk történetéről s a maguk nagyságában értékeljük a párt előtt álló nehézségeket, pl. a Horthy-korszakban. Megmutatja, hogy a párt történetének, eredményeinek és hibáinak helyes értékelése csak a magyar történelmi fejlődés sajátosságainak alapos elemzése útján lehetséges. Így a párt története és tevékenysége nem lesz olyan téma, amit elvont, és abszolút mércéhez mérünk, hanem olyan, amit az adott magyarországi helyzet mérlegén vizsgálunk, és így meggyőzőbben mutathatjuk meg áldozatos harcának történelmi, össznemzeti jelentőségét, és reálisabban világítjuk meg tévedéseit is. Igazabb kép kialakítására inspirál, mert bemutatja azokat az ellentmondásos tendenciákat, amelyek a munkásosztály lehetséges szövetségeseiben — a különböző kispolgári rétegekben — éltek és különösen megnehezítették a párt, a munkásosztály számára e rétegek semlegesítéséért, megnyeréséért folytatott harcot, s nehéz feladattá teszik e rétegek átnevelését ma is.

Ez a munka azzal az igénnyel íródott, hogy a történetírás eszközeivel segítse a párt harcát. Ez a dicsérendő szándék sok vonatkozásban meg is valósult. A könyv történeti elemzés útján mutatja meg a kispolgári dolgozó tömegek megnyeréséért vívott harc nehézségeit, a sajátos magyar fejlődésből eredő buktatóit, tehertételeit. A gyors rea-

gálás azokra a feladatokra, amelyeket a történelmi, politikai fejlődés a tudományok elé állít, a tudományok pártosságának jellemző vonása. Ezért különösen dicsérendő a szerző szándéka, és elért eredményei.

Balázs Béla könyve az első jelentős kísérlet a magyar történelem újkori szakasza sajátosságainak átfogó vizsgálatára. Eredményei gondolatébresztőek, követésre méltóak. Részben a feladat újszerűsége, a hasonló jellegű előmunkálatok kevés száma következtében, különösen pedig a kiindulópont és a szemlélet téves elemei miatt azonban számos vitatható álláspontja van.

Mi a szerző alapkoncepciója? Balázs Béla szerint a magyar történelem sajátos fejlődésének „titka", „tragédiája" az, hogy a magyarországi középrétegek, a magyarországi kispolgári rétegek 1867-től 1945-ig állandó jobbratolódó politikai fejlődésen mentek át, nem jelentettek forradalmi erőt, a proletariátus pedig nem „pótolhatta" a kispolgárság jobbratolódása következtében keletkezett hézagot. A magyar fejlődés e „szerencsétlensége" magyarázza azt, hogy miért volt Magyarország Hitler utolsó csatlósa, s ez egyik történelmi oka az 1956. évi ellenforradalmi lázadásnak is. A magyarországi kispolgári rétegek a tárgyalt időszakban — rövid pillanatokat kivéve — az uralkodó osztályok, a burzsoázia bázisát képezték. Magyarországon a sajátos fejlődés miatt nem alakulhattak ki a kispolgári demokrácia pártjai. (Az alapkoncepció e legfontosabb tételei összefoglalóan megtalálhatók a könyv 146—147. oldalán. Fontos részösszefoglalások vannak még a 42., 44., 49., 59., 123. oldalakon.) Ami a magyarországi kispolgárság különösen erős reakciós hagyományait illeti, abban a szerzőnek nyilván igaza van. Érdeme, hogy ennek a politikai fejlődésnek számos fontos jellemvonását kimutatta. Az egész koncepcióban azonban szemléleti hibák vannak. A középrétegek, Balázs Béla által kimutatott — s mint még látni fogjuk egyoldalúan ábrázolt — politikai fejlődése csak úgy lehetett könyvében a magyar történelem sajátosságának „titka", fejlődésének „tragédiája", hogy ezt az alapvető társadalmi osztályok, a burzsoázia és a munkásosztály politikai fejlődésétől, harcaitól elszakítva — mintegy „önállósítva" — vizsgálta. Miközben helyesen harcolt az ellen a korábban elterjedt leegyszerűsítés ellen, — amely a kispolgárság politikai útjának tanulmányozásánál megelégedett a közismert sémák, a kispolgárság ingadozó jellemének leszögezésével, és nem vizsgálta konkrétan az egyes kispolgári rétegek speciális fejlődési útját — eközben messzemenően túlozta a kispolgárság önálló történelmi, politikai jelentőségét. Teljesen hiányos a könyvben annak bemutatása, hogy milyen hatása volt a kispolgárság különböző rétegeire a proletariátus harcának a demokratikus, majd a szocialista forradalmi célkitűzésekért. Nem kielégítő az sem, ahogy a szerző azt a kérdést érinti, milyen erőfeszítéseket tettek az uralkodó osztályok a kispolgárság félrevezetésére, a munkásosztállyal való szembeállítására. Alig esik szó pl. a könyvben arról, milyen szerepe volt az uralkodó osztályok terrorjának a kispolgári tömegek megfélemlítésében, reakciós ideológiájuknak azok félrevezetésében. Így aztán a magyar társa-

dalmi, történelmi fejlődés összenemzeti érvényű sajátosságai leszűkülnek a kispolgárság fejlődési útjának jellemzőivé, s ezzel ez az út mintegy kiszakad az egész társadalmi fejlődésből, az alapvető osztályok harcának alakulásából.

E kérdések hiányos ábrázolásának egyik forrása abban van, hogy a szerző a kispolgárság ingadozását, mintegy önálló, az alapvető társadalmi osztályok helyzetétől elszakított tulajdonságnak fogja fel. Azt állítja, hogy a magyarországi középrétegek sajátos fejlődésének egyik alapvető következménye az volt, hogy politikai ingadozásuk nagyon nehezen volt látható és csak a nagy történelmi fordulóknál vált nyilvánvalóvá. (146—147. old.) Közismert, hogy a kispolgárság ingadozásának éppen ez a lényege. A kispolgárság nem önmagában és elvontan „ingadozik", hanem attól függően, hogy a politikai erőviszonyokban, a hatalomban a burzsoázia vagy a munkásosztály részére történik-e az eltolódás, és ez az ingadozás természetesen éppen a nagy történelmi fordulópontokon válik teljesen nyilvánvalóvá. Ez nem magyarországi „sajátosság". Természetes, hogy a kispolgári tömegek ingadozása világosabban lemérhető, ha ezt különböző kispolgári demokrata pártok politikájának alakulásán is érzékelni lehet. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kispolgári demokrácia politikai pártjainak hiánya illetve gyengesége esetén — mint a szerző állítja — ez az ingadozás nem, vagy alig látható. A kispolgárság ingadozása a gazdasági — politikai helyzetének alakulásától, és mindenekelőtt alapvetően a burzsoázia és proletariátus közötti osztályharc alakulásától függ. Bár a szerző ez utóbbi megállapítást egy helyen maga is mint alapvető szempontot leszögezi, könyvében egyáltalán nem érvényesíti. A fenti téves koncepcióból következik a kispolgárság jobbratolódásának eltúlzása is.

Miután Balázs elvtárs megállapítja, hogy az 1867-es kiegyezés „korrumpálta" a magyarországi középrétegeket, s hogy ezek nagy tömegeikben „a Habsburg monarchia osztálybázisává" lettek, azt bizonyítja, hogy ez a jobbratolódás kisebb megszakításokkal 1945-ig folytatódott. Ezt azonban csak úgy tudja bizonyítani, hogy e koncepciónak ellentmondó tényeket negligálja, vagy alig veszi figyelembe. Szembetűnően érvényesül ez már a dualizmus korszakának tárgyalásánál is, ahol a középrétegek korrumpálására vonatkozó megállapításai alapján teljesen mellőzi pl. a földkérdés megoldatlanságának feszítő erejét a dolgozó paraszti tömegekre és figyelmen kívül hagyja a tények alapján már bemutatott olyan történelmi tendenciákat, mint a kisparaszti dolgozó tömegek tönkremenése, proletarizálódása, a parasztok százezres tömegeinek kivándorlása. A jobbratolódás említett túlzásaival függ össze, hogy szegényes a szerző magyarázata arra: milyen okok következtében forradalmasodtak a kispolgári dolgozó tömegek, különösképpen a dolgozó parasztság az 1918—19-es forradalmak idején. A szerző a kispolgári tömegek jobbratolódását alapjában töretlen folyamatként fogja fel a Horthy-korszakban is, jóllehet itt már maga is számos ellentmondásba keveredik.

Ebből a koncepcióból természetesen helytelen következte-

tések is származnak a munkásmozgalomra, a párt politikájára vonatkozólag. Történelmietlen az a konzekvencia, hogy a munkás és szegényparaszti tömegek forradalmi ereje nem tudta „pótolni" a kispolgári demokrácia hiányát, a kispolgári tömegek állandó jobbratolódása következtében keletkezett űrt. Balázs Béla egyrészt nem fordított gondot a marxizmus—leninizmus ama — történelmi tapasztalatokból leszűrt — megállapításának alkalmazására, hogy a proletariátusnak a kapitalizmus körülményei között csak korlátozott lehetőségei vannak a kispolgári dolgozó tömegek, egyes kispolgári rétegek megnyerésére, forradalmasítására. (Más kérdés, és itt csak utalunk rá, hogy ma, a szocialista világrendszer kialakulása után kedvezőbbek a proletariátus lehetőségei a kispolgárság megnyerésére a kapitalista országokban, mint pl. az első világháború utáni években.) Másrészt egyáltalán nem tárgyalható így a kérdés. Egy társadalmi réteg elégtelen forradalmiságát tényleg nem „pótolhatja" egy más réteg, illetve osztály. Ugyanakkor helytelen a szerzőnek azon álláspontja is, hogy a Magyar Kommunista Pártnak a két világháború között az volt a fő hibája, hogy a középrétegek reakciós, jobbratartó politikai fejlődésének sajátosságait nem vette figyelembe, nem számolt eléggé vele. (147. old.) A szerző nem vizsgálta konkrétan, történelmi fejlődésében a Kommunista Pártnak a középrétegekkel, a kispolgársággal kapcsolatos politikája alakulását, inkább a koncepciójához igazította, mintsem a párt történetére vonatkozó tények részletes elemzéséből vonta le a következtetéseit. Amennyiben azonban itt általánosítani lehet, úgy a helyzet éppen fordított volt. A Kommunista Párt illegális tevékenysége idején inkább olyan jellegű hibákat követett el, hogy lebecsülte a kispolgári dolgozó tömegek megnyerésének lehetőségeit és szükségességét. Eltúlozta reakciósságukat, lebecsülte szerepüket a proletariátus harca szempontjából. Tulajdonképpen ugyanebbe a hibába esett a szerző is, amikor a középrétegek történelmi útjának vázolása során szinte kizárólag arra fordított figyelmet, hogy bemutassa e rétegek reakciós, ellenforradalmi vonásait, reakciós hagyományaiknak nagy erejét és nem úgy fogta fel a kérdést, mint a proletariátus szövetségeseinek a kérdését. A szerző nem helyesen értelmezte Lenin útmutatását a kispolgári tömegek „harmadik osztályerőként" való felfogásáról. A könyv 56. oldalán ez az általánosított megállapítás olvasható: „A magyar kispolgárság soha nem vált olyan fontos politikai tényezővé, mint az orosz kispolgárság, *mert többségében az uralkodóosztályok befolyása alatt állott*..." A kispolgári demokrácia pártjainak hiányából levont e túlzó és ezért hibás következtetés mutatja, hogy mennyire nem a proletariátus lehetséges szövetségeseként fogta fel e rétegek szerepét. Még ha teljesen igaza lenne is Balázs Bélának a fenti megállapításában, következtetése akkor is helytelen. A középrétegek politikai jelentősége nem elsősorban attól függ, hogy egy adott időszakban melyik osztály mögött állnak, hanem a társadalomban elfoglalt súlyuktól, a munkásosztály előtt álló feladatoktól. Így természetesen a párt jelenlegi

feladataira is hiányosak a szerző konzekvenciái.

A kispolgári dolgozó rétegekkel való szövetség erősítése, a kispolgári dolgozó tömegek átnevelése ma is aktuális feladat pártunk számára. Pártunk egyre mélyebben elemzi és használja fel évtizedes harcainak, s különösen a közelmúltnak a tapasztalatait. E tapasztalatok azt mutatják, hogy a párt számára a legdöntőbb feladat a marxizmus—leninizmushoz való hűség, a munkásosztállyal való kapcsolatainak állandó erősítése. A párt igazsága, ereje, a munkásosztállyal való összeforrottsága tudatában rendületlenül bízik a népben. Ez volt sikereinek egyik összetevője az 1956-os ellenforradalom után is. Tudatában van annak is, hogy helyes, a nép érdekeit szolgáló politikája nagy vonzó hatással volt mindig, és van ma is a tömegekre, annak ellenére, hogy a kispolgári dolgozó tömegek bizonyos rétegeiben még ma is erősek a különböző reakciós hatások. Balázs elvtárs könyve ezeket sokoldalúan bemutatja, de elhanyagolja, és kissé lebecsüli azt a pozitív hatást, amit a párt politikája — különösen 1945 óta — elért a dolgozó tömegek között, ezért nem tudja megalapozni azt a szilárd bizalmat, erőt és nyugodtságot, ami ma a párt politikáját jellemzi. A Balázs elvtárs által rajzolt kép elmossa kissé a magyar uralkodóosztályok, különösen a magyar burzsoázia történelmi szerepét, felelősségét.

Túlzott a szerzőnek az az álláspontja, hogy a magyar történelem által a kimutatott sajátosságainak végső és egyedüli oka 1867. Tény — és ezt a könyv sok tekintetben új oldalról megerősíti, — hogy a magyar történelem egész utolsó százéve, s még a szocializmus felépítése során felmerülő nehézségek egy része sem érthető meg 1867 és következményeinek elemzése nélkül. Hiszen azoknak a burzsoá eszmei nézeteknek a gyökerei, amelyek ellen ma harcolunk, sok tekintetben a kiegyezéshez, a kiegyezés után kialakult politikai rendszerhez nyúlnak vissza. A szerző azonban kevés figyelmet fordít az 1918—19-es forradalmak leverése után előállott új helyzet hatásának elemzésére. Elégtelen a Tanácsköztársaság bukása következményeinek, a fasiszta rendszer, az új nemzetközi helyzet, a Hitler-fasizmus uralomra jutása következményeinek ábrázolása. Balázs Béla a Horthy-korszak tárgyalásánál is minduntalan visszanyúl a dualizmus problémáihoz, és nem elemzi elég mélyen azt a „pluszt", amit a Horthy-korszak a dualizmushoz képest produkált a néptömegek elnyomása, félrevezetése, pl. a kispolgári dolgozó tömegek eszmei befolyása terén. Hasonlóképpen hiányos az 1945. után bekövetkezett forradalmi változás hatásának az elemzése is, azoknak a sajátosságoknak a megmutatása, amelyek a kispolgárság további történelmi útjának alakulása szempontjából 1945-ben és 1948-ban előállottak.

A könyv indokolatlanul mindig csak általában a középrétegekről illetve a kispolgárságról beszél. Egy ilyen, a problémákat részletesen tárgyaló, viszonylag terjedelmes feldolgozásban nem szabad megelégedni a kispolgárság ilyen felfogásával. Ez a fogyatékosság is összefügg az alapkoncepció hibáival és azzal, hogy a szerző nem mint a szövetségesek kérdését tárgyalja a kis-

polgárság kérdését, ezért lehetséges, hogy alig-alig foglalkozik külön pl. a dolgozó parasztság kérdésével. Tanulságos lett volna külön vizsgálni a magyar értelmiség kialakulásának és fejlődésének, a városi kispolgárság szerepének kérdését, mert — véleményünk szerint — ez utóbbi két réteg tényleg különleges fejlődési utat járt be, még a parasztság történelmi-társadalmi fejlődéséhez viszonyítva is. Nyilvánvaló pl., hogy a magyar értelmiség társadalmi kialakulása a dualizmus korszakában, mély nyomot hagyott a magyar értelmiség későbbi fejlődésére is. Hogy a kispolgári rétegek ilyen általában való felfogása nem vezetett célra, azt a szerző maga is érezte, mert a legkritikusabb fordulópontoknál — részletes elemzés nélkül — megkülönbözteti a kispolgárság különböző rétegeit, álláspontját, magatartását. Pl. az 1956-os magyarországi ellenforradalomnál — helyesen — külön figyelmet fordít a városi kispolgárság magatartására.

A szerző — egyéb hasonló tárgyú munkáival ellentétben — e könyvben keveset foglalkozik az ideológiai tényezőkkel. Véleményünk szerint ez az a terület, ahol a mai harcok számára is a legtöbb tanulságot adó elemzést nyújthatta volna. Az, hogy ma Magyarországon még dolgozó rétegek között is hatnak pl. burzsoá nacionalista nézetek, kétségkívül mély történelmi okokkal is magyarázható. A kispolgári dolgozó tömegek reakciós ideológiai hagyományai, amelyek az évszázados reakciós burzsoá és feudális népámítás eredményei, tényleg a 67-es kiegyezéshez nyúlnak vissza. A különböző kispolgári rétegekkel kapcsolatos politikánk egyik fő kérdése ma éppen a reakciós eszmék és áramlatok elleni harc. A könyvben igen keveset találunk a dualizmus korszakában, valamint a Horthy-fasizmus idején az uralkodó osztályok által folytatott hallatlan méretű ideológiai mételyezésről. A nacionalizmus, antiszemitizmus, egyéb burzsoá és kispolgári eszmei áramlatok keletkezése, szerepe a tömegek félrevezetésében kis helyet kap e munkában. (Meg kell jegyezni, hogy a szerző kissé túlbecsüli a kispolgári demokráciában rejlő pozitív lehetőségeket is. Igaz, hogy Magyarországon a kispolgári demokrácia betölthetett volna bizonyos, korlátozottan haladó szerepet, de hiánya, illetve gyengesége — következményében — nem csak negatívum.) Ez a hiányosság csökkenti a könyvnek a párt mai harcaira is érvényes tanulságait.

A szerző nagyon kevés figyelmet fordít a nemzetközi helyzetnek a magyarországi belső társadalmi fejlődésére, az osztályviszonyok alakulására gyakorolt hatása bemutatására. Ez különösen kiütközik az 1918—19-es forradalmak idején, de a Horthy-korszak, valamint a felszabadulás körülményeinek ábrázolásánál is.

Nincs világos megkülönböztetés a könyvben a kispolgári tömegeket is befolyása alá kerítő politikai pártok vezetői, és tömegei között. Gyakran úgy tűnik, hogy ezek a pártok egyértelműen bírták a széles kispolgári tömegek támogatását, és kevés figyelmet fordít a szerző arra, hogy kimutassa, hogyan csapták be, vezették félre demagógiával a kispolgári rétegeket e pártok. Ez a hiba vezetett több-

bek között arra is, hogy a szerző nem tudja elég konkrétan bemutatni, ábrázolni a kispolgári tömegek politikai ingadozását.

Világosabb, egyértelműbb, és igazabb lett volna a különböző kispolgári rétegek fejlődéséről rajzolt kép, ha Balázs Béla nagyobb figyelmet szentel e rétegek gazdasági helyzetének konkrét vizsgálatára. Ezért a fejtegetések gyakran túlságosan általánosak, s a következtetések nem minden esetben látszanak megalapozottaknak. Ez az egyik oka a kispolgári rétegek egybemosott felfogásának, valamint annak is, hogy a könyvben nem tűnik ki, hogy a különböző kispolgári rétegek társadalmi — politikai fejlődésétől, a burzsoázia és proletariátus közti osztályharc állásától függően más és más periódusban, más és más konkrét tartalommal merul fel a munkásosztály és különböző kispolgári rétegek szövetségének kérdése.

Balázs elvtárs könyve a fenti hiányosságok ellenére is értékes alkotás, amelyet haszonnal forgathatnak a pártoktatásban és különböző ideológiai tanfolyamokon. Gondolatai, megoldásai feltétlenül termékenyítően hatnak a további hasonló tárgyú történelmi kutatásokra is.

Molnár János

E SZÁM SZERZŐI: **Pécsi Ferenc** újságíró; **Kahulits László** a T. SZ. munkatársa; **Csizmadia Ernő** a T SZ munkatársa; **Tolnai Gábor** egyetemi tanár; **Erényi Tibor** az MSZMP K.B. Párttörténeti intézetének tudományos munkatársa; **W. van Gelder** újságíró; **Németh Károly** az MSZMP Csongrádmegyei pártbizottságának első titkára; **Molnár János** az MSZMP Budapesti Pártbizottságának osztályvezetője.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Fehér Lajos, Friss István, Háy László, Kállai Gyula (főszerkesztő), Kiss Károly, Komját Irén (felelős szerkesztő), Molnár Erik, Nemes Dezső, Németh Károly, Orbán László, Révai József, Szigeti József Szirmai István.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

KOSSUTH

A kommunizmus epitésenek programja (Hruscsov beszámolója) 193 old
P. Pavjolkin. Az istenhitrol — 82 old.
Marosan Gyorgy. A part harca a tomegekert — — — — — 316 old.
Baklanov. A focsapastól delre 287 old.
Koncsek Laszlo A renngassei osszeeskuves — — — — — 205 old.
A Magyar Tanacskoztársasag muvelodespolitikaja — — — 381 old.
Foldes Peter· A tulso partrol 483 old.
Az SZKP XXI. kongresszusa, 1959. jan. 27—febr 5- — — 648 old.
Zalka Miklos· Aknamezo — — 497 old.
A magyar voros hadsereg 1919 530 old.
O. Jahot: Van-e orok igazsag? 83 old.
Ernst Haeckel. Van-e elet a halál utan? — — — — — 37 old.
N K Krupszkaja: Visszaemlekezesek Leninra — — — — 492 old.

GONDOLAT

Nagy—Czirok—László: Pasztorélet a Kiskunsagon — — — 384 old.
Petrovics Emil: Ravel — — — 206 old.
Molnar Antal Brahms — — 238 old.
Borbely Laszlo· Kincskeresok — 409 old.
Tordai Gyorgy: Pernyet hord a szel — — — — — — — 394 old.
Lang Gyorgy· Haydn — — — 257 old.
Ujfalussy Jozsef Achille — Cloude Debussy — — — — 301 old.
Bertolt Brecht Julius Caesar ur uzletei — — — — — — 252 old.
Ifj. Tildy Zoltan: Kolykok és fiokak — — — — — — — 110 old.
Vincze Lajos: Napkelte a Jangce partjan — — — — — 290 old.
Granasztoi Pál—Polanyi Karoly. Budapest holnap — — — — 127 old.
Feher Klára: Nem vagyunk angyalok — — — — — — — 89 old.
Termeszettudományok zsebkonyve — — — — — — — 783 old.
Ambrbus Zoltan. Giroflé és Girofla — — — — — — — 738 old.
Hatvany Lajos: Ady I., II.
I 566 old
II 431 old.
Molnár Gábor· Kalandok a braziliai oserdőben — — — — 324 old.
Kéry Laszló: Shakespeare tragediái — — — — — — — 119 old
Lutter Tibor: James Joyce — 70 old.
Niederhauser Emil: Bulgaria története — — — — — — 231 old.
Frederico Garcia Lorca· A csodálatos Vargané — — — — 56 old.

KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI

Az árvíz es belvizvedelemre vonatkozó jogszabályok — — 159 old,
Felvidéki—Lőcsei—Roka: Iparvállalati penzugyi osztályok szerepe a hitelellátasban — — 132 old.
Torvények és rendeletek hivatalos gyujtemenye 1958 — — 581 old.
A Magyar Tanácskoztársaság jogalkotása — — — — — — 399 old.
A Marx Károly Kozgazdaságtudomanyi Egyetem évkonyve 1958. — — — — — — — — 293 old
Az adozas alapkérdései — — 509 old.
Magyar—angol kulkereskedelmi szotar — — — — — — — 196 old.
Dr Viski László: Szándekosság es tarsadalomra veszelyesseg 298 old.
Dr Csanadi Gyorgy: A megbízasi jogviszony — — — — 258 old.

AKADÉMIAI

Bolgár Elek: Válgoatott tanulmanyok — — — — — — — 329 old.
Berend T. Iván—Ránki Gyorgy: Magyarorszag gyáripara (1933—1944) — — — — — — — — 624 old.
Kossuth Lajos osszes munkai IV. Országgyulesi tudositások IV. 684 old.

SZÉPIRODALMI

Karinthy Frigyes· Így irtok ti I, II 596 es 508 old.
Takács Imre: Kóangyal — — 131 old.
Demeter Imre· Rivalda — — 308 old.
Nagy Lajos: Iro, konyv, olvaso I. 630, II. 535 old.
Moricz Zsigmond· Irodalomrol, muveszetrol I, II — — 492, 491 old.
Hegedus Geza· Regi istenek — 534 old.
Pirkadasa a magyar egnek) (Irok emlekezesei a Magyar Tanácskoztarsasagrol) — — — 259 old.
Madarasz Emil Árulas — — 183 old.
Tamasi Áron Czimeresek — — 516 old.
Szabo Magda Az osz — — — 256 old.
Duba Gyula· A nevető ember — 180 old.
Elek Artur· A plafansor — — 336 old.
Gador Bela: Sot vegyenek — 283 old
Benedek Elek Édes anyaföldem 305 old.
Heltai Jenő versei — — — — 570 old.
Remenyi Bela Zsakmány — — 151 old.
Balazs Anna· Egy oregember szerelme — — — — — — 360 old.
Csurka István: Hamis tanu — 300 old.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

Koroda Miklós: Látóhegyi asszonyok — — — — — — — 432 old.
Móricz Zsigmond: Mig új a szerelem — — — — — — 338 old.
Bruno Frei: Verneti férfiak — 222 old.
Bugyonnij: A megtett út — — 441 old.

MAGVETŐ

Maurice Bedel: Jerome szerelme égszakon — — — — — 296 old.
Három reformkori dráma — — 332 old.
Török Sándor: Vidéken volt primadonna — — — — — 356 old.
Tolnai Gábor: Évek—századok (tanulmányok, cikkek, bírálatok) — — — — — — 320 old.
Csepeli Szabó Béla: A világ peremén — — — — — — 158 old.
Jankovich Ferenc: Összegyűjtött versek — — — — — — 648 old.
Nádass József: Márciusi szél — 166 old.
Kiss Lajos: Vásárhelyi hétköznapok — — — — — — — 312 old.

EURÓPA

Nora Adamjan: A jereváni lány 130 old.
Ricardo Huch: Szent Wonnebald élete — — — — — — — — — 165 old.
Fehérvirág (Portugál népmesék) 86 old.
Francisco Munteanu: A pacsirta 138 old.
Szamárfülü kán (Tuvai népmesék) — — — — — — — — — 165 old.
Kalevala — — — — — — — — 610 old.
Hevesi Gyula: Egy mérnök a forradalomban — — — — 423 old.
Vlagvimir Tvendrjakov: Válóok (Elbeszélések) — — — — — 212 old.
Galilei: Párbeszédek — — — — 199 old.
Ajois Jirásek: Vitézek, zsoldosok és huszárok — — — — — — 238 old.
H. G. Wells: A bűvös bolt — — 386 old.

MAGYAR HELIKON

Karikás Frigyes: A harminckilences dandár — — — — — 103 old.

TÁNCSICS

Theun De Vries: A vöröshajú lány I. II. — — — — — 412, 326 old.
Gadanecz Béla: A forradalom vezérkarában — — — — — — 202 old.
Eric C. Hiscock: Kettesben az óceánokon — — — — — — — 351 old.
M. Muratov: Veszélyek felé — 242 old.
Uri muri — Betyár — — — — 491 old.

ZRÍNYI

Gyetvai János: Fegyverek és emberek — — — — — — — 301 old.
Muller Armand: A forradalom tüzében — — — — — — — 188 old.
Szatmári Sándor: Históriás ének 1919 — — — — — — — — 109 old.
Berkesi András: Vihar után — 408 old.

KÉPZŐMŰVÉSZETI ALAP

Farkas Zoltán: Rodin — — — 31 old. 44 kép
Zakariás G. Sándor: A budai Batthyány tér — — — — — 39 old.
Szilágyi János György: Görög művészet a hellénisztikus korszakban — — — — — — — 56 old.
Ybl Ervin: Spanyolország és Portugália művészete a reneszanszstól a klasszicizmusig — 50 old.
Bálint Sándor: Szeged városa — 171 old.
Bényi László: Koszta József — 66 old. 72 kép
A Tretyakov galéria — — — — 36 old. 410 repr.
Kaján Tibor: Meglepő táblák —
Murányi Kovács Endre: Courbet 38 old. 48 kép
Zsindely Endre: A péceli Ráday-kastély — — — — — — — 33 old.
Szilágyi János György: Etruszk művészet — — — — — — — 52 old.
Pierre La Mare: Moulin Rouge 463 old.
Szabó Erzsébet: A pesti ferences templom — — — — — — 34 old.
Jenei Ferenc: Régi győri házak 48 old.

TANKÖNYVKIADÓ

Usinszkij: Az oktatás kérdései 467 old.
Új tavaszi seregszemle (Szakmunkásnevelés a Magyar Tanácsköztársaságban) — — — 187 old.
A dualizmus közoktatásügyének bírálata a haladó sajtóban — 360 old.
Francia irodalom — — — — — 520 old.
Vág Ottó: Az óvodai nevelés kialakulása — — — — — — 167 old.
Megfigyelések és gyakorlatok a földrajzoktatásban — — — 181 old.
Iskolai nyelvművelő Szerkesztette: Lőrincze Lajos — — — 422 old.
Dr. Káldor János: A magyar zene fejlődése — — — — — 136 old.
Ludvik Askenázy: Indián nyár (Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó) — — — — — — 221 old.
Szőke József: Az asszony vár (Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó) — — — — — — 153 old.
Pintér István—Szabó László: Titkos utakon (Minerva) — — 211 old.
Negyven éve: A Tanácsköztársaság Szabolcs—Szatmár megyei története — — — — — 180 old.

TARTALOMJEGYZÉK

PÉCSI FERENC: Pártegység és demokratikus centralizmus — — — 1

KAHULITS LÁSZLÓ: Szocialista munkaversennyel gazdasági fejlődésünk meggyorsításáért — — — — — — — — — — — 17

CSIZMADIA ERNŐ: A mezőgazdaság szocialista átalakításának revizionista jugoszláv koncepciójáról — — — — — — — — 35

TOLNAI GÁBOR: A szovjet írók harmadik kongresszusa — — — 50

A TESTVÉRPÁRTOK SAJTÓJÁBÓL

M. PETROSZJAN: A kommunizmus az igazi humanizmus megvalósulása — — — — — — — — — — — — — — — 62

SZEMLE

ERÉNYI TIBOR: A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 40. évfordulójára rendezett tudományos ülésszakról — — — — — 78

NEMZETKÖZI SZEMLE

A franciaországi helyzetről A. O. — — — — — — — — — 84

A hollandiai életkörülmények és a szociáldemokrata elmélet (W. van Gelder) — — — — — — — — — — — — — — 88

Ciprus „pacifikálása" az imperialista stratégia szolgálatában (J. Politisz) — — — — — — — — — — — — — — 95

KRITIKA ÉS KÖNYVISMERTETÉS

MAROSÁN GYÖRGY: A párt harca a tömegekért (Németh Károly) 101

BALÁZS BÉLA: A középrétegek szerepe társadalmunk fejlődésében (Molnár János) — — — — — — — — — — — — 107

СОДЕРЖАНИЕ

ФЕРЕНЦ ПЕЧИ: Партийное единство и демократический централизм 1
ЛАСЛО КАХУЛИЧ: Социалистическим соревнованием ускорим наше хозяйственное развитие — — — — — — — — — — — — 17
ЭРНЕ ЧИЗМАДИЯ: О ревизионистической югославской теории социалистического преобразования сельского хозяйства — — — — 35
ГАБОР ТОЛНАИ: III. Съезд советских писателей — — — — — 50

ПО СТРАНИЦАМ ПЕЧАТИ БРАТСКИХ ПАРТИЙ

М. ПЕТРОСЯН: Коммунизм — полнее воплощение реального гуманизма 62

ОБЗОР

ТИБОР ЭРЕНИ: О научной сессии, посвященной 40-ой годовщина провозглашения Венгерской советской республики — — — — — 78

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОБЗОР

О положении во Франции (А. О.) — — — — — — — — — — 84
Жизненные условия в Голландии и теория социалдемократов (В. ван ГЕЛЬДЕР) — — — — — — — — — — — — 88
Пацификация» Кипра на службе империалистической стратегии (Я ПОЛИТИС) — — — — — — — — — — — — — 95

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

ДЬЁРДЬ МАРОШАН: Борьба партии за массы (КАРОЙ НЕМЕТ) — 101
БЕЛА БАЛАЖ: Роль средних слоев населения в развитии нашего общества (ЯНОШ МОЛНАР) — — — — — — — — — 107

INHALT

FERENC PÉCSI: Die Einheit der Partei und der demokratische Zentralismus — — — — — — — — — — — — — 1
LÁSZLÓ KAHULITS: Sozialistischer Wettbewerb zur Beschleunigung unserer Wirtschaftsentwicklung — — — — — — — — — 17
ERNŐ CSIZMADIA: Über die revisionistische jugoslawische Konzeption der sozialistischen Umgestaltung der Landwirtschaft — 35
GÁBOR TOLNAI: Der III. Kongress der Schriftsteller der Sowjetunion 50

AUS DER PRESSE DER BRUDERPARTEIEN

M. PETROSJAN: Der Kommunismus ist die Verwirklichung des wahren Humanismus — — — — — — — — — — — — 62

RUNDSCHAU

TIBOR ERÉNYI: Die wissenschaftliche Session anlässlich des 40-sten Jahrestages der Ungarischen Räterepublik — — — — — — 78

INTERNATIONALE RUNDSCHAU

Die Lage in Frankreich (A. O.) — — — — — — — — — — 84
Die Lebensverhältnisse in Holland und die Theorie der Sozialdemokraten (W. van Gelder) — — — — — — — — — — 88
„Befriedung" von Zypern im Dienste der imperialistischen Strategie (J. Politis) — — — — — — — — — — — — — 95

BUCHBESPRECHUNGEN

GYÖRGY MAROSÁN: Der Kampf der Partei um die Massen (Károly Németh) — — — — — — — — — — — — — — 101
BÉLA BALÁZS: Die Mittelschichten in unserer gesellschaftlichen Entwicklung (János Molnár) — — — — — — — — — — 107

CONTENTS

FERENC PÉCSI: Party unity and democratic centralism — — — 1
LÁSZLÓ KAHULITS: On speeding up economic advance through socialist competition — — — — — — — — — — — — 17
ERNŐ CSIZMADIA: The Yugoslav revisisionist conception of the socialist transformation of agriculture — — — — — — — 35
GÁBOR TOLNAI: The Third Congress of the Writers of the U. S. S. R. — — — — — — — — — — — — — — — 50

FROM THE PRESS OF THE BROTHER PARTIES

M. PETROSIAN: Communism as the realization of genuine humanism 62

DOMESTIC REVIEW

TIBOR ERÉNYI: Scientific meeting in commemoration of the fortieth anniversary of the Hungarian Soviet Republic — — — — — 78

INTERNATIONAL REVIEW

The situation in France (A. O.) — — — — — — — — — 84
Dutch living conditions and social democratic theory (W. van Gelder) 88
The „pacification" of Cyprus in the service of imperialist strategy (J. Politis) — — — — — — — — — — — — 95

BOOK REVIEWS

GYÖRGY MAROSÁN: The Party's struggle to win the masses (Károly Németh) — — — — — — — — — — — — 101
BÉLA BALÁZS: The role of the middle strata in the development of our society (János Molnár) — — — — — — — — — 107

SOMMAIRE

FERENC PÉCSI: Unité de parti et centralisme démocratique — — 1
LÁSZLÓ KAHULITS: Compétition socialiste pour l'accélération de notre développement économique — — — — — — — — 17
ERNŐ CSIZMADIA: A propos de la conception revisioniste yougoslave de la transformation socialiste de l'agriculture — — — — — 35
GÁBOR TOLNAI: Le troisième congrès des écrivains soviétiques — 50

DANS LA PRESSE DES PARTIS-FRÉRES

M. PETROSIAN: Le communisme — réalisation de l'humanisme véritable — — — — — — — — — — — — — 62

REVUES

TIBOR ERÉNYI: La session scientifique organisée au 40 ième anniversaire de la République des Conseils Hongroise — — — — 78

REVUES INTERNATIONALES

La situation en France (A. O.) — — — — — — — — — — 84
Conditions de vie en Hollande et théorie socialdemocrate (W. van Gelder) — — — — — — — — — — — — 88
„Pacification" de Chypre dans l'interet de la stratégie impérialiste (Janis Politis) — — — — — — — — — — — — 95

COMPTS-RENDUS

GYÖRGY MAROSÁN: La lutte du parti pour gangner les masses (Károly Németh) — — — — — — — — — — — — 101
BÉLA BALÁZS: Le rôle des classes moyennes dans le développement de notre société (János Molnár) — — — — — — — — 107

MEGJELENT!

V. I. LENIN MŰVEI

37. kötet

Leninnek — 1893 és 1922 között — hozzátartozóihoz intézett leveleit, táviratait és feljegyzéseit tartalmazza.

764 old. **Ára: 26,— Ft**

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Ára: 3,— Ft

MEGJELENT!

ROGER GARAUDY:

MARXISTA HUMANIZMUS

A francia politikus, író és filozófus tanulmányai, melyekben a marxizmus „bírálóival" és „megújítóival" polemizál.

312 old. **Ára: 25,— Ft**

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ